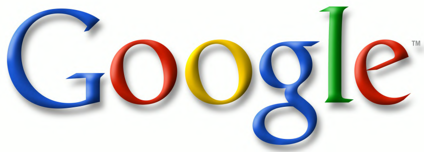
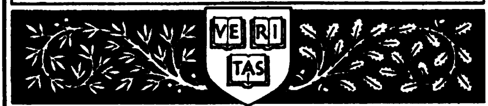
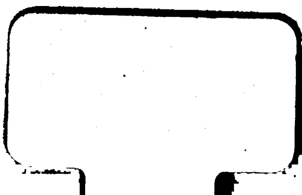

VE
RI
TAS

Slovenske večernice

za

poduk in kratek čas.

Izdala

družba sv. Mohora v Celovcu.

XXVIII. zvezek.

Z dovoljenjem visokočast. Krškega knezoškofijstva.

1872.

Natisnila tiskarnica družbe sv. Mohora v Celovcu.

I.

Črtice

iz življenja in trpljenja svetega Očeta Papeža

PIJA IX.

Sèstavil in družnikom sv. Mohora za Večernice podal

Janez Ev. Marinič.

~~~~

Vvod.

Ljubi bralci!

Lansko leto ste sprejeli od družbe sv. Mohora lepe bukvice: „Bučelarček“, ktere je spisal moj duhovni sosed J. Sumper v Skočidolu *v ta namen, da bi za ljubo imeli in lepo redili ljube bučelice. Tačas pa sem jez že zbiral črtice iz življenja in trpljenja papeža Pija IX. Tú vam jih, ljubi bralci! podam. Življenje sv. Očeta je košata lipa polna žlahtnega cvetú — lep panj poln medú. Bučelice pa naberó ne samo iz sladkega cvetú, temuč tudi od bridkih rož zdravega medú.*

Tako bote brali vesele, pa tudi žalostne prigodbe iz papeževega blagega življenja — pa vse je sladko t. j. naukapolno za nas. Torej berite radi in učite se, gledé na sv. Očeta Papeža Pija, iskreno ljubiti Boga in bližnjega, spoštovati vero in sv. mati katoliško cerkev, pa tudi njenega najvišega pastirja.

~~~~

1. Njih podoba.

Poprej, da ste kaj brali v ljubih Večernicah o sv. Očetu, ste gotovo že radi pogledali njihovo podobo in njih grb. Srečni tisti, ki so živo podobo videli in slišali mili glas sv. Očeta! Nihče, kteri je videl sv. Očeta, ne more dovolj dopovedati o njih blagem licu in značaji.

Kratko reči: Papež Pij so najlepši in ljubeznjivejši, najveličastneji starček sveta. Pod jasnim čelom se svetijo bistre, čudno lepe oči. Njih usta vedno prijazno smehljajo, kakor angelj v svojem nebeškem veselju. Nekaj čudnega se svita iz njih celega lica — odsvit njih čiste in pokojne duše in blagega srca!

Papež Pij IX. so srednje postave, navadno trdnega zdravja; če ravno že čez 80 let stari, vendar še lepih moči, vsi živahni in gibljivi. Kedar govoré, njih besede cingljajo kakor zvon, čisto in krepko doné po obširni cerkvi sv. Petra, pa spet milo in mehko se cedé v srca teh, ki jih v manjšej sobani slišijo. Vsim pa se zdi, kakor bi slišali govoriti krepkega mladenča, ne pa 80 letnega starčeka. Njih glas, pa tudi njih beseda je vsa živa. Če ravno bi kdo ne razumel njih jezika, pa vendar bi zapopadel, kaj govoré; tako živa je njih beseda in vse njih djanje — oči in lice. Kedar svoj govor končajo, navadno neka svitloba njih lice obljiva, okó se posolzi in z milo trepečim glasom blagoslové one, ki pred njimi klečijo. Tedaj se tudi trdo srce mora raztopiti in suho okó osolziti. Nekaka čudna moč, njih visoka čast in skrivna oblast vse okoljstoječe, bi rekel, na kolena podere tako, da se tudi skorej sovražniki ne morejo ubraniti. Nek viši vojak, ki je papeža obiskal, pravi: „Nekaj ugodno milega je, papeža videti. Dobrodejni balsam so vlije v srcé, kedar se od Njih gre in cel dan se čutiš svete, dobre volje in veselega serca.“ Neka pruska knezinja, kraljeve krvi pa luteranske vere, je papeža obiskala in se pogovarjala ž njimi. Neke sladčice so jej

potem kakor navadno ponudili, pa ona jih ni hotla rekoč: „Naka! moje srcé je že polno sladkosti, ker sem videla Vas, papeža Pija!“

To je v majhni remici njih mala, pa lepa podoba. Pa naj se razširi njih podoba! Kakor iz malega zrneta priraste lepa košata' roža, tako naj se širi pred nami njih podoba, ko bomo zdaj brali njih blagonosno življenje in bridko trpljenje. Njihovega obličja ne moremo ogledovati, pa brati lehko moremo in se navdati njih čednosti in lepih lastnosti, ki so Boga in človeka prava podoba. Duh je, ki oživlja, meso nič kaj ne velja. Le zvesto berite!

2. Papež Pij IX. — blagi otrok in pridni mladeneč.

Če Vam morėbiti Večernice mesca avgusta pridejo v roke, bodo Vam že prinesle 80. leto blagega papeža Pija. Rojeni so namreč 13. maja 1792, iz Sinigalskega mesta na Laškem. Oni so najmlajši sin grofa Mastaja Fereti. Pri sv. krstu so jih imenovali Janeza Ev. Marija. Že kakor otrok so bili posebno pobožni, vedno delalni in so skazovali posebno trdno dobro voljo. Srečni so bili tudi v tem, da so imeli prav pobožno in pametno mater, ki so znali lepe otroške moči modro zbujati in pametno voditi. Radi so mati molili, pa tudi svoje otroke k molitvi napeljevali. Vselej, ko je le bilo mogoče, so z otroci molili in nikoli ne pozabili tudi za papeža kaj pomoliti. Tačas so bili papež Pij VI. in so od svojih sovražnikov veliko trpeli. Zategadelj so pobožna mati grofinja pri juterni in večerni molitvi vselej en Oče naš in Češčena si Marija požebrali za sv. Očeta. „Ljubi Janez“, so djali svojemu sedem letnemu sinčeku, „sv. Oče so v veliki težavi, ker jim veliko trpljenje protí, prosi z menoj ljubega Boga, da trpljenje zlajša in nevarnost odvrne“! „Da, je mali Janez pridjal, prosimo prav iz srca!“ Ko so bili papež Pij VI. vjeti, sta se mati in sin milo razjokala in goreče molila. Po-

tem pravi Janez: „Kako je vendar to, da je Bog pripustil svojega namestnika na zemlji v tako nesrečo priti? Ljudje, ki so papeža vjeli, so silno hudobni kaj ne? Prosimo Boga, da jih prav ojstro kaznuje“! „Naka“, so mati odvrnili, „Jezus je prosil za svoje morilce, tudi papež Pij prosijo zdaj za svoje sovražnike. Tudi midva morava se ž njimi v molitvi združiti in za te hudobne ljudi prositi.“ Mali Janez je zdajci z materjo pokleknil in ponovil Oče naš in Češčena Marija — za sovražnike papeža Pija VI.

Tako so se učili naš Pij že o prvih letih mladosti, omilovati terpljenje papeža in prositi za sovražnike njegove. Zdaj pa so sami kot papež v čudno veliki težavi vsred sovražnikov in glej na miljone vernih, malih in velikih, moli za nje. Bog jih potrdi in jim pomaga, volno trpeti, sovražnikom odpustiti in za nje prositi.

Ko so bili 12 let stari, prišli so v mesto Voltera v šolo. Tam so bili tako pridni in pobožni, da so jih viši gospod, ki so k skušnjam prišli, javno pohvalili rekoč: „Ta mladeneč bo se daleč zagnal, če mu Bog pomaga in sreča junaška!“ Da bi svoje študije dovršili, grejo v Rim leta 1810. Tú so sjajno pokazali dve lepi čednosti: kršansko l j u b e z e n in pogumno s r č n o s t. Čudno ljubeznjivo so že tedaj sirotam v siromažnici „Tata Giovani“ (t. j. Oče Janez) stregli. Pa tudi srčni so bili, ker so hotli že v svoji mladosti v vojaški stan stopiti. Prišli so tudi s tem namenom v Rim, da bi jih v žlahtno telesno stražo papeža Pija VII. vzeli. Ker jih je pa božje (huda skrnina) metala, niso jih mogli vzeti. Prav žalostni so bili zadelj svoje hude bolezni in niso vedeli, kam se obrniti in v kteri stan stopiti. Pa glej! Bog se jih je usmilil in jih zavrnil na pravo pot. Papež Pij VII., kterim so bili naš Janez v žlahti, so jih k sebi poklicali, milo tolažili in jih modro zavrnili k božjej materi Mariji v Loreto. Pri usmiljeni Devici in mogočni Materi božji naj bi pomoč iskali. Janez ubogajo in gredó na božjo pot v Loreto in se priporočijo Devici Mariji pa tudi nekemu častitljivemu duhovniku, Strambi po imenu, kteri je po silno nadložnem in pobožnem življenji umrl

leta 1824, z znamenjem svetosti. Ta bogaboječi duhovnik je po ponižnosti in voljnosti mladega grofa spoznal njegov duhoven poklic ter mu roke na glavo položil rekoč: „Tvoja bolezen te ne bo več nadlegovala.“ Bodi si, kakor si hoče, res je, da grof od tistihmal nikoli več te bolezni ni imel. Nazaj pridši so zdaj sklenili, se za duhovni stan pripraviti in se svetu čisto odpovedati. Bili so tedaj stari 21 let. Učili so se pridno duhovnih učenosti. Ko so bili duhovne šole dovršili, posvetili so jih v Rimu v mašnika. Stopimo v svetišče stanú mašnikovega in poglejmo za njimi, kako so bili

3. Papež Pij IX. — pobožen mašnik.

Sveto, „novo mašo“ so peli Janez Mastaj 11. aprila 1819. Kje pa so imenitni grof, pobožni pa tudi čudno ponižni novoposvečeni mašnik svojo primicijo obhajali? — v mali cerkvici gor omenjene sirotišnice Tatagiovani! — Ko so že papež bili, vprašali so mladega mašnika, kje da bi li on svojo prvo sv. mašo obhajal? — „Pri sv. Petru v Vatikanu“ (v največi in najimenitnejši cerkvi Rima in sveta), je mašnik odgovoril. „Prav lepo, so papež djali, jez pa sem svojo primicijo imel v mali cerkvi Tatagiovani, vsred vbogih sirot“! „Kje ste pa svojo drugo mašo brali“? so papež v drugič mašnika vprašali. „Pri Devici Mariji vekši (santa Marija Maggiore — druga posebno velika in imenitna cerkev v Rimu) — „O prav imenitno svetišče je to,“ so papež zdihnuli — „jez pa sem tudi drugo sv. mašo opravljal pri revnih sirotah v Tatagiovani.“ „Tretjo sv. mašo, kje pa ste to obhajali?“ sv. Oče slednjič mašnika barajo. „Pri sv. Janezu v Lateranu“, je bil odgovor. „Prav dobro“, so papež rekli, „jez pa sem tudi svojo tretjo sv. mašo pri sirotah opravil in tudi svojo šterto in peto in vse sledeče maše . . . Jez se nisem mogel ločiti od svojih ubogih sirot“. Glejte! preblago ponižno srcé našega papeža! — Komaj so mašnik postali (in že prej, kakor vemo), darovali so vse svoje srce zapuščenim sirotam. Že prvo leto mašnega stanú so bili izvoljeni vodja večkrat ime-

novane sirotišnice Tatagiovani. Med sirotami so stanovali, jedli in bivali, vdeleževali se težav in rev ubogih zapuščenih otrok, ljubeznivo jih oskrbovali skoz celih pet let, dokler jih Bog ni nekam drugam poklical. „To je moj najboljši kapital, so večkrat rekli, kteri daje najlepše obresti; zakaj ni slajših obresti, kakor nebeško lepo smehljanje in razodevanje ovih nesrečnih zapuščenih otrok, ki so od zibeli z veliko revo in težavo obloženi.“ — Pa revni otročiči so tudi ljubili svojega milega vodja, da ni bilo bolj mogoče. Najlepše je se skazala uzajemna ljubezen, ko so vodja Janez vzeli slovó od svojih otročičev.

Tako težko je njim tudi djalo slovo jemati, da do slednjega večera nič niso hotli spomniti od tega. Čižmar, Tokateli po imenu, kteri je nekdaj sam in ravno tedaj sirota med sirotami bil, je še po 30 letih tako živo vedel dopovedovati od onega poslovljenja, kakor da bi se bilo ravno kar zgodilo. Pri slednji večerji, ktero so kakor sicer skupej zavžili, so naznanili vodja Janez Mastaj žalostno slovo svojim otročičem. „Evo!, je pravil Tokateli, veliko tugo in vpitje malih, od enega kraja prostorne sobane do unega. Sto in dva in dvajset je nas bilo večih in malih in vsaki je se razjokal na glas. Nagloma zapustimo vsi svoja mesta za mizami in tečemo k svojemu ljubemu vodju. Eni poljubujejo njegovi roki, drugi se zvijajo v njegovih oblačilih, kteri do njega ne morejo, ga kličejo z nježno ljubimi imeni, vsi pa prosimo, naj bi nas ne zapustili. Vodja pa so bili sami tako ginjeni, da so jim lile obilne solze čez bledo lice. Najbližnje otročiče so ljubeznjivo objemali in ihtijoči rekli: „Nikolj bi si ne bil mislil, da bo naše slovo tako težkó“. Siloma so se hteli ločiti od nas in so hiteli v svojo izbo. Pa svojih dur zapreti niso mogli, zakaj vsi smo za njimi zburili. Nihče, po celej hiši ne, ni spal tisto noč; tudi vodja niso mogli k pokoji. Vsi smo ostali pri svojem očetu Janezu, in oni sò nas slednjokrat učili in tolažili. „Naj bi pridni in pokorni bili, so djali, zvesto in veselo naj bi spolnovali svoje dolžnosti, vsi vdani v sveto voljo božjo! . . . Danilo se je že, kar slišimo

zdrdrati skoz hišna vrata kočijo, ktera je nam siloma odpeljala našega vodja, očeta . . . Bili smo spet zapuščeni otroci, dvakrat spet sirote!“

Papež Leo XII. so jim zapoveli, kot misijonar popotovati v južno Ameriko, sveto vero oznanovat in zravnat neke zapretčene zadeve sv. katoliške cerkve. Véliko sto milj daleč so po morji popotvali v daljno Ameriko, kjer so imeli dosti sitnosti in težav prenašati. Po velikem trpljenji in potrpljenji so prišli čez dve leti zopet nazaj v Rim. Opravljali so tú svoje poprejšna opravila: so učili, spovedovali; kar je jim prostega časa ostalo, so najrajši v sirotišnici Tatagiovani prebivali, kjer so svoje najlepše čase uživali. Tako so vsi vtopljeni bili v sveti službi in skrbi za uboge, siromaške in zapuščene otroke, in vsi za bolnike v bolnišnici pri sv. Duhu živeli. Postali so zadnjič predsednik velike preskrbnišnice za uboge pri sv. Miheli na Tiberi. Ta imenitna oskrbnica ima šestero različnih blagih naprav: 1. Sirotišnico za otroke moškega spola z učilnicami in delavnicami za vsa rokodelstva in umetnosti. 2. Sirotišnico za dekleta s šolami za gospodinstvo in vsa druga ženska opravila. 3. Oskrbnišnico za stare može in žene; 4. Poboljšnico za vlačuge; 5. Popravnico za mlade hudodelnike; 6. Ječo za politične jetnike. Vse te šesterne naprave se smejo imenovati majhen svet, dolina solz. Prebivalcev po teh prostorih je po tisuč. Seveda čaka veliko težavnih opravil in skrbi vodja in predsednika ove ogromne oskrbnišnice, timveč, ker se je popred tú povsod le slabo ravnalo.

Komaj dve leti so Mastaj hišovali, kar se je vse zboljšalo. Za plačilo za njih velike zasluge v toliko različnih službah, so jih papež Leon XII. zvolili velikega škofa v Spoleti in kmalo potem, ker je ta velika škofija v drugo oblast prišla, za škofa v Imolo postavili.

4. Papež Pij IX. viši škof v Spoleti in Imoli!

Kakor viši dušni pastir poln pobožnosti in gorečnosti so imeli dosti opraviti v veliki škofiji, ki je bila precej zanemarjena. V petih letih pa, kar so Mastaj, vsi vneti za blagor duš tam pastirovali, se je vse na bolje spreobrnilo. Vsih srcá so si prikupili; tako modro pa tudi srčnó in ljubeznjivo so ravnali. Vsi ponižni, niso le palač in soban velikažev in bogatinov obiskali, timveč tudi revne bajte, delalnice rokodelcev in siromakov, vse kraje svoje prostorne skofije so obiskovali in pregledovali, vpeljevali misijone in duhovne vaje, napravili nove zavode in stare popravljali. Po primeru velike rimske sirotišnice Tatagiovani so postavili oskrbnišnico za prihodnje rokodelce. Če ravno iz prvega z velikimi dolgovi obloženi, so vendar v kratkem toliko pripomogli, da so na vse strani bili dobrotljivi in vsem pomagali. Neke imenitne prigodbe iz tega časa naj tú spominemo. Leta 1831 je navstala v Boloniji in v okolici ovega mesta praska, ktero so napravili skrivni rogoviležì; segla je tudi v papeževe dežele. Papeževo vlado so namenili prekucniti. Mesto Spoleto je ostalo mirno, po nekaj tisuč sovražnih prostovoljcev, ktere so Avstrijanski vojaki iz severnih krajev proti jugu zapodili, so se okolj Spoleta zbrali in sklenili, za mestnim zidovjem braniti se svojih preganjalcev.

Nemški vojaki so jo za njimi pridrli. Mesto je bilo nagloma med dvema četami, kteri bi bili prav lehko mesto oropali ali drugače oškodovali. Glej višiškof leté cesarskemu vojskovodji nasproti, prosijo milo, naj bi mestu prizanesel in obljubijo polni zaupanja, da bodo oni sami brez vse druge pomoči rogoviležе upokojili. General se je vdal njih prošnji in je čakal. Višiškof gredó veseli v mesto nazaj, prav prisrčno prosijo in goreče opominjajo — in puntarji, večidel mladi zapeljani ljudje, izročijo orožje in topove. Mesto je bilo rešeno krvavega boja. Med rogoviležì je bil tudi Luj Bonaparte. Ko so bile puntarske čete razskropljene, hotel je

pobegniti. Pa ni se mu dalo. On se torej razodene višemu škofu in prosi za odpuščanje in pomoč. Milemu višemu pastirju se mladenč usmili. V svojo hišo ga celo sprejemajo in ga pri sebi poskrijejo. Potem prosijo v Rimu za oproščenje mladega puntarja, kar pa se jim ne dovoli. Alj glejte! sami grejo v Rim do papeža Gregorja in jih na kolenih prosijo in — izprosijo. Mladeneč, za kterega so naš Janez Mastaj prosili in ga rešili, je bil Luj Napoleon Bonaparte, poznej cesar francoski. Videli bomo, kako hvaležen se je svojemu rešitelju, papežu Piju skazal! —

Leto pozneje so bili silni potresi v Umbriji. Grozna je bila tudi škoda, ki so jo napravili daleč po deželi. Višiškof hitijo obiskovat nesrečne kraje; pomagajo iz vseh moči in se s tem zeló zadolžijo; ali polni trdnega upanja se tolažijo rekoč. „Bog bo že spet pomagal, on, ki vse k dobremu obrne!“

Kmalo je se spolnilo njih pobožno upanje. Ob koncu tistega leta so postali viši škof v Imoli. Ova višiškofija jim je donašala več premoženja pa tudi več skrbi in dela. Postavili so tu semenišče, misijone sklicali, so dali ponatisniti dobre bukvein je skrbno razširjevali. Napravili so kakor v Spoleti sirotišnico in pomagali na vse kraje in vse sorte. Kar so imeli, ni bilo njih, — timveč le ubogih svoje škofije, kterim so bili neizrečeno dobrotljivi. — Neki dan pride stara uboga žena v škofovo hišo in se vsili k samemu škofu v njih delalno sobo, in milo potoži svoje reve. Ginjeni v srce iščejo škof sami po vseh škrinjah in predalih, pa ne najdejo beliča, kar popadejo srebrne nože in vilice, ktere so od svoje rajne matere podedovali, in podajo drago robo ubogi ženi, naj jo zastavi — „bodo že oni rešili.“ Hišnik kmalo zapazi pogubo in hiti višemu škofu pravit, da je nekdo v hiši dragoceno robo vkradel. „Prav imaš, tat je v hiši, in ta sem jez“, višiškof smejé hišnika utolažijo. Kaj takega se je večkrat zgodilo. Nek dan hišnik ni toliko gleštal, da bi bil mogel za juterni dan napraviti južino. „Jutre je petek, so djali škof, daj mi ob južini nekoliko sira, kterega še imamo v hiši.“ —

„Ja, kaj pa zvečer?“, „pa spet sira“, so višiškoške posmejali proti nevoljnemu služaju.

Mnogovrstne zasluge Janeza Mastaja so slovele daleč okoli in se slednjič spoznale tudi v Rimu in nekoliko povrnile s tem, da so jih izvolili v kardinala sv. rimsko katoliške crkve 14. decembra 1840. Pa tudi kakor kardinal so še ostali pri svoji čredi v Imoli več let. Ravno so obhajali kardinal Mastaj s svojimi duhovni duhovne vaje, kar se jim naznani v sredi molitve, da so papež Gregor XVI. 1. junija 1846 zaspali. Kot kardinal so bili tudi Mastaj izmed onih 70 volicev novega papeža, ki imajo sami pravico, voliti, pa tudi izvoljeni biti. Torej so morali tudi oni v Rim, papeža volit. Ko so slovó vzeli, djal je njih ključar: „Njih visokost, jez čutim, da se v Imoli ne bomo več videli!“ Na potovanju v Rim je se v Fosombroni nekaj čudnega prigodilo. Ko so se ravno iz tega mesta odpeljali in je jih ravno ogledovala silna množica ljudi, kar pahne iz visokega neba bel golob in se zdajci vsede na kardinalovo kočijo. Ljudje, to videti, vsi veselo ploskajo in vriskajo: „Vivat, vivat!“ „Oni bodo papež!“ Hteli so goloba odpoditi, ali ni bilo mogoče. Nek otrok vzame dolgo loč, ki na Laškem obilno in visoko zraste, in z ločjem goloba nekoliko becne, da bi ga odgnal. Golob se nekaj ugane in zfrfra, ali hitro se zopet na kočijo vsede. Kočija se odpelje; pa ne vpitje ljudi, ne drdranje vozá, ne pokanje biča goloba ustraši, on mirno na kočiji sedí. Ljudje se za kočijo podé do mestnih vrat. Tú še le se vzdigne golob in se med vriskom ljudstva vsede na jetniška vrata. „Golobji papež!“ ljudstvo pomenljivo kliče.

Nektere dni potem se je lepo vresničila pomenljiva prikazen pri

5. Papeževi volitvi.

Kakor smo že gor omenili, so prvi dan rožnega cveta ob 9¼ uri pred poldnem milostljivi in ljudomili papež Gregor XVI. 82 let stari zamrli. Drug dan so se

začela devetdnevna opravila po rajnem papežu. Ko so bila končana, zbrali so se kardinali v apostolskem poslopji v volitev. — Ob večeru 14. rožnika so se združili kardinali — bilo je jih 50 po številu, v Kvirinalu in kmalo so se zaklenile za njimi duri v Konklave t. j. v tistem kraju papeževega poslopja, kjer se navadno volijo papeži. Zjutraj po sv. maši v čast sv. Duhu so oddali prvokrat svoje glasove. Pri tej barti so bili Mastaj po vadljanji izvoljeni, da so z dvema drugima zbrane glasove pregledovali. Štir in trideset glasov je potreba v volitev. Po trojnem glasovanji še nobeden ni imel potrebnega števila glasov — ali vendar so kardinal Mastaj bili že s 27 glasovi najbližej. Ob 3 popoldne se je začelo štertokrat glasovati. Kardinal Mastaj so brali in imenovali posamesne lističe glasov; sedemnajstkrat zaporedoma je zapisano njih ime. Ko so našli tudi osemnajstega s svojim imenom, začnejo se tresti, oči jim otemné, omotica jih omami, jezik jim zastoji — ne morejo govoriti. Solze jih obljivajo. Ponižno prosijo, naj kdo drugi napisne glasove pregleda in prebira. Pa ojstra postava jim to zabrani in kardinali jim prigovarjajo, naj se vpokojijo in v svojem opravilu ostanejo. Šest in tridesetkrat še vidijo s solznimi očmi svoje ime napisano na toliko napisih. — — Oni so izvoljeni po večini glasov. Vsi kardinali se ob enem vzdignejo iz svojih sedežev, in kličejo enoglasno imé Mastaj Fereti. Oni pa pokleknejo pred altar, prosijo za razsvetljenje sv. Duha in potem še le se vdajo in pravijo s slabim glasom: „Ecce indignus servus Tuus, fiat voluntas Tua t. j.:“ „O Bog! Tvoj nevredni hlapec sem, izidi se Tvoja volja!“ S temi lepimi besedami svojo voljo na znanje dajo in izvolitev prevzamejo.

Ni ga menda izgleda v vsi cerkveni zgodovini, da bi se bili kardinali v dveh dneh v volitvi papeža z 36 glasovi med 50 zedinili! Ker je bilo že pozno proti večeru, zato se je izvolitev še le prihodnji dan ljudem na znanje dala. Še tisto noč so pisali novoizvoljeni papež svojim trem bratom lepo pismo, kterega začetek in konec se tako glasi:. . . „Bogu, kteri povišuje in po-

nižuje, je dopadlo, mene nevrednega povzdigniti v najvišo čast na zemlji! Njegova volja naj se zgodi! Čutim vso neizmerno težo in vso slabost svojih moči. Najte moliti za me in sami tudi za me prosite! .... Objamem Vas, ljubi bratje, z ljubeznjivim srcom v Jezusu Kristusu. Ne bodite prevzetni zategadelj, timveč usmilite se svojega brata, ki vam dodeli sveti apostolski blagoslov."

V jutro prihodnjega dné (17. rožnega cveta) se je zbrala neštevilna množica ljudi pred kvirinalom (papeževim poslopjem). Zakaj že po noči so ljudje zvedeli o papeževem izvoljenji. Sicer je volitev nektere tedne dolgo trpela in torej se ljudje čudijo, da je takrat bila tako hitro dognana in so tim bolje radovedni. Ob 9 predpoldnem so 101 po vrsti s topovi strelili in Rimljanom na znanje dali veselo novico. Na mostovži nad vratmi papeževega poslopja se zdajci prikaže s konklave kardinal Riarisforza in ukaže s križom, molčati preveselemu ljudstvu. S povdignjenim glasom kardinal kliče: „Oznanujem vam véliko veselje. Papeža imamo preimenitnega in prečastitljivega gospoda Mastaj Feretita, ki si je dal ime Pija IX." Ljudstvo večidel sploh še ni poznalo tega imena in je stalo iz prvega osupnjeno in tiho, kar sirote, poprejšni rejenci papeža Pija iz sirotišnice Tatagiovani, milo na ves glas vskliknejo: „Bog te živi papeža Pija IX.!" „Bog živi Očeta ubogih in sirot"! Med tem veselim vriskom prideje novi papež Pij IX. na mostovž Kvirinala, od kardinalov spremljeni, blagoslovit prvokrat svoje ljudstvo. Dvakrat povzdignejo svoje roke v blagoslov, pa dvakrat jim odpovejo in zopet vpadejo. Tretjokrat jih vzdignejo in jih na široko razprostré, da bi objeli cel svet in kličejo s krepkim pa čistim in čudno milim glasom s solzami obliti, sv. blagoslov na tisuče zbranim Rimljanom, pa tudi vsem kristjanom in ljudem vsega sveta. Ogromna množica pa jih pozdravi enoglasno:" „Evviva Pio nono! Bog Te živi!"

6. Pij IX. papež — prav po božji volji.

Kakor mati božja, devica Marija, ktero naš sv. Oče posebno časté, so tudi oni se popolno v božjo voljo vdali, kakor smo že brali rekoč: „Glej me, o Bog, nevrednega hlapca svojega, naj se zgodi tvoja sv. volja!“ Zategadelj imenujemo sv. Očeta Pija papeža, prav po božji volji! — Pa poglejmo še, kaj se je ugodnega godilo tiste vesele dni papeževega izvoljenja in kronanja.

Veselo so hiteli kardinali iz svojih celic po ulicah od ljudstva natlačenih v svoja poslopja, vojaki z zelenimi vejicami obvenčani so z glasbo vso mesto obšli, z vsimi zvonovi so zvonili, dokler se niso popoldne sv. Oče peljali v cerkev sv. Petra, Bogu na grobu sv. apostelnov se priporočit in zahvalit. Proti večeru je dal veliki namestnik, kardinal Patricij, še to oznanilo: „Kralj nebes je prošnje svoje cerkve milostljivo uslišal, in Njih svetost, našega gospoda Pija IX. na papežev sedež povzdignil. Zato zapovem, da se bo jutri ob desetih pred poldnem v vseh cerkvah mesta zahvalna pesem: „Te deum laudamus“ pela, potem bodo celo uro z vsemi zvonovi zvonili, med tem pa se bodo zahvalne molitve v procesiji vršile. Razun tega naj se pa tri prve dni pri maši povsod zahvalne molitve molijo zavoljo tako slavne volitve papeža.“

Ko so sv. Oče iz Kvirinala se peljali v Vatikan, prosila je povsod velika možica ljudstva na tleh klečé sv. blagoslova. Posvod so novega papeža z veselim vriskanjem pozdravljali. Na angeljski trdnjavi so streljali s topovi in z vsemi zvonovi zvonili. V Sikstinski kapeli so se novi papež na altar vsedli in vsi kardinali so jim pokorščino obljubili, ter njih nogo in koleno pokušnili. Potem so jih prvikrat na papežev sedež v cerkev sv. Petra nesli; spremili so jih vsi dvorniki in kardinali. Ko so v cerkev stopili, bilo je veselje in vriskanje tako veliko, da ni bilo mogoče petja in glasbe slišati. Videlo se je, kako so bili papež ginjeni. Blagoslov so dajali na vse strani svojim vernim. Pri altarji Najvišega so tiho molitev opravili in zdaj so šli med častitoveselim bučenjem trobent do velikega altarja. Sedé na altarji so

novoizvoljeni papež tretjo obljubo pokoršine od kardinalov sprejeli (prvo so sprejeli koj po volitvi v Konklavu). Velika cerkev sv. Petra je bila z ljudmi natlačena. Ko so se nazaj v Kvirinal peljali, vsuli so se ljudi po tako imenovanih papeževih ulicah. Vsak je hotel sv. Očeta videti in pozdraviti in povsod se je slišalo reči: „O kako je mil!“ Zvečer je bilo celo mesto razsvetljeno in po vseh ulicah so gorele grmade veselja. Sedemnajstega rožnega cveta so bili tudi vsi veliki gospodje in poslanci pred sv. Očeta pripeljani. Devetnajstega pa je veliki namestnik kardinal Patricij to le oznanilo razglasil, kakoršno se samo o sv. letu da:

Kronanje Njih Svetosti papeža Pija IX. našega Gospoda, ktero bo 21. tega mesca v cerkvi sv. Petra z navadnim veličastvom, Njim da priložnost, vsim vernim obojnega spola vse časne kazni grehov odpustiti (popolen odpustek dodeliti), kteri bodo po opravljeni spovedi in obhajilu z resnično zgrevanim srcem h kronanji prišli ali pa k blagoslovu pred velikim papeževim poslopjem se znašli in v cerkvi kralja nebes — zmage cerkve, edinosti kršanskih oblastnikov in končanja krivoverstva prosili.“

Dar, kteri se po stari šegi v dan kronanja mestnim ubožčikom vsakega spola in starosti in celo nerojenim otročičem deli, je bil 20. rožnega cveta podeljen. Vsakdo je blizo 12 krajcarjev sprejel. Častitljivi kardinal, ki razdeluje mile darove; je imel blizo 40 tavžent razgrajočih glav vpokojiti!

21. rožnega cveta je bilo kronanje sv. Očeta tudi kakor posvetnega kralja na velikem altarji blagoslovljenja v Št. Peterski cerkvi. Vsi prelati in vsi, kterim je v kapelo priti privoljeno, kakor tudi gospodi kardinali so šli v lepi procesiji naprej. sv. Očeta pa so v nošnjem stolu pod nebom prinesli. Od vseh strani je ljudstvo sv. Očetu veselo ukalo. Med nešteto množico, ktero so vojaki in mestjani v redu držali, so prišli na mostovž, s kterega se vidi ves veliki prostor pred Vatikanom.

Ko so prišli na mostovž, vsedli so se sv. Oče na sedež, kjer jih je vse ljudstvo videti moglo. Kaplani in duhovni pevci so zapeli latinsko pesem „Corona aurea

super caput ejus . . . Glejte! Zlata krona je na njegovi glavi. Kardinal dekan je odpeval in molil molitev: Omnipotens sempiterne Deus, dignitas sacerdotum itd. — Po končani molitvi je vzel kardinal dekan škofovo kapo iz glave sv. Očeta in je trojno krono (tiaro) jim na glavo postavil rekóč: Accipe tiaram t. j. sprejmi trojno krono, tiara imenovano, in vedi, da si Oče knezov in kraljev, vlastnik zemlje, namestnik Odrešenika našega, Jezusa Kristusa, komur je čast in slava od vekomaj. Amen.

Po končanih navadnih molitvah so sv. Oče s sedeža vstali in zbrano ljudstvo blagoslovili. Neizrečeno vriskanje veselja se je razlegalo, topovi angeljskega gradú so zagromeli, vsi vojaki so vstrelili, bobni so bučali, in zvonovi vsega velikega mesta so zapeli. Koj potem sta dva kardinala diakona popolnoma odpustke oznanila z navadnimi cerkvenimi besedami. Nazadnje so sv. Oče še enkrat vstali in vse pričujoče še enkrat blagoslovili. Potem so šli v zakristijo sveta oblačila sleč in tukaj je jim kardinal dekan v imenu vsega svetega zbora k slavnemu kronanji vso srečo voščil, sveti Oče pa so se v svojih oblačilih vrnili v svoje poslopje. Zvečer tega dne je bilo vse mesto razsvetljeno, poslopja gospodov kardinalov, unanjih poslancev, prelatov, knezov in rimskih plemeničev, kakor tudi več cerkvá. Da bi se pa kronanje Njih Svetosti tudi ubožčikom z milimi darovi sv. Očeta še bolj veselo storilo, skazali so papež še te-le dobrote. Razun že razdeljenih 12 tavžent goldinarjev se imajo vse reči, poslednje tri mesce zastavljene, do enega goldinarja brez plačila rešiti. Vrh tega so papež ubogim Rimljanom neomadežvanega zadržanja 53 dót, po 102 goldinarjev pri možitvi ali ob prestopu v klošter in še drugih tavžent dót po 20 gld. v svojih deželah napravili.

Tako so se snujali zapored veseli dni volitve in kronanja sv. Očeta Pija. Slava tistih dni je se razljivala iz večnega mesta po celi laški deželi, po vsej keršanski zemlji. Ne samo papežu prijazni, timveč tudi sicer sovražni ljudi so se veselja navzeli. V podobah in pismih so jih slavili, itd. Kako so se pa sv. Oče pri vsem

tem občutili? „Danes se začenja moje preganjenje in trpljenje!“ so djali prvi dan, ko se njim je na tavžent ljudi priklanjalo in jih slavilo. Slavoklici ljudstva in vse nedopovedljivo veselje tistih dni Pija IX. ni motilo. Ponižni so ostali kakor prej, tudi slej in v tem duhu ravnali svoje domače in javno življenje in djanje. Ves prazen lišp so odstranili, znižali število svojih strežajev, prikratili si v jedi in pijači tako, da sami za se čez dan le blizo dva goldinarja na jed in pijačo potrebujejo! Jedó po starodavni šegi sami pri eni mizi. Ko se je hotel viši hišnik revni napravi vstàviti, so papež djali: „Jaz sem ubog služabnik Jezusov! Skrbite, da se vse v tem duhu vravna!“

Važen je tudi dnevni red, kterega so si papež sami osnovali, in ki se ga še vedno zvesto držé. Ob 4 zjutraj vstanejo in molijo do 5. Ob 5 mašujejo v posebni kapeli in potem, ko za njimi kak drugi mašnik sv. mašo obhaja, papež zraven te maše zahvalne molitve opravljajo. Ob $6^1/_2$ grejo v svojo učebno sobo in opravljajo različna opravila s kardinali, ministri, tajniki itd. do 1 popoldne. Ob 1 južinajo sami. Po južini počivajo eno uro ali grejo na vrt se sprehajat. To je ves njih počitek! Potem sprejemajo vse, ki jih želijo obiskati in ž njimi govoriti, do 5. Ob 5 obiščejo presv. rešnje telo in molijo. Od 6 do 10 so zopet v svoji sobi, ktero le zapusté, kedar gredó večerjat. Ob 10 gredó spat. Kakor se vidi, so papež zeló ojstri sami proti sebi v priliki do drugih velikažev. Na drugo stran pa so vsi ljudomili, vsi ljubeznjivi in dobrotljivi. Na tisuče lepih dobrih del kaže lepo skrb višega pastirja in srčno ljubezen sv. Očeta. Cele zaklade imamo milih prigodeb, v kterih se kakor v ogledalu vidi njih skrbljivo in ljubeznjivo srcé. Veliko zanimivega se pripoveduje od cesarja Jožefa II., ali veliko več in lepših črtic imamo iz blagega življenja papeža Pija IX. Cele bukve so polne mičnih resničnih povest od njih modrih in dobrih del. Desetkrat več pa je le znano Bogu in zapisano v bukvah večnega plačila. Najte da sem-le pridenem saj nektere zanimive prigodke.

Nek dan se bliža majhen otrok sv. Očetu in ga prosto ogovarja rekoč: „Kaj ni res, da si ti papež?“ „Se ve da sem, moj majhen prijatelj“, papež odgovorijo. Na to ihti jokajoči otrok: „Jaz pa nimam — očeta — več!“ „Ne skrbi ljubi otrok, so Pij djali, jaz bom tvoj oče.“ Odmah so ga dali v odgojilnico, da bi se izredil na njih stroške.

Večidel imajo laška mesta odločen kraj, v kterem prebivajo Judje in kteremu je navadno Ghetto imé. V Rimu pa je bilo tisto judovsko prebivališče prav nečeden in nezdrav kraj, kterega so se Rimljani skrbno zogibali. Pij IX. so koj oskrbeli, da se je tisto mesto osnažilo in kolikor mogoče zboljšalo. Judje pošljejo na to v zahvalo papežu veliko vreden dar. Sv. Oče so dar sprejeli, pa na papirni listek zapisali: „To velja tisuč trdih tolarjev!“ in podpisajoči svoje imé so ga judovskim poslancem podali rekoč: „Vzemite ta znesek in razdelite v imenu Pija IX. vse med uboge družine v Ghettu.“

Kmalo potem se peljejo sv. Oče memo imenovanega judovskega mesta in vidijo ubogega starčeka na kamnenem tlaku ležati, na pol mrtvega. Oni skočijo brzo s kočije in ga bolj pogledajo. „Žid je“, so ljudje vpili, pa niso pomagali. „Kaj pravite“? so papež nevoljno rekli, „ali ni naš bližnji, ki trpi? „Njemu se mora pomagati.“ Papež sami so pripomogli, ga vzdigniti v svojo kočijo, so ga peljali v njegovo stanovanje in tam čakali tako dolgo, da se je zopet zavêdel.

Nektere tedne po tem prigodku pomoli neki vojak kos žolnirskega kruha sv. Očetu, ko so ravno iz kočije stopili. „Sv. Oče!“ je vojak rekel: „Glejte tak kruh dobimo v kasarni!“ — Kruh ni bil dober. — „Ali vam vedno tak kruh dajejo?“ so Pij vprašali. „Vedno,“ je vojak djal. „Prav, moj sin,“ so papež rekli — „jaz bom skrbel za drugi“. Sledeči dan so kaznovali oskrbnika in kruh se je zboljšal.

Navadno se papežem očituje, da prevelike za svojo žlahto skrbé in jo v škodo drugih obogatijo. Piju IX. pa se ne sme kaj takega očitovati. — Nek papežev stričnik je služil v papeževi armadi in je mislil, da bo-

kmalo povišan. „Ti se motiš, moj sin!“ rekli so mu papež, če si kaj takega domišljevaš. Res je, da sem tvoj stric, pa sem tudi oče tvojih tovaršev. Če boš kakor drugi povišanje zaslužil, boš povišan; le vrednemu se sme dati, kar mu gre.“ Tako določno, pa vendar tudi prijazno so se odpoveli svojemu ujcu.

Srečno ljudstvo, ki ima takega vladika! Pa Rimljani so tudi spoznali svojo srečo in dan na dan je bilo veči njih veselje in srčnejša njihova ljubezen do sv. Očeta, svojega vladarja. Ni se čuditi, kar eden izmed popotnikov od tistih veselih časov piše: „Jaz le povem kar vsi vedó in pravijo, da ljudje papeža skoraj po božjem časté,“ in drugi piše: „Ni dopovedati, kako se ljudje veselijo, kadar papeža le vgledajo. Koderkoli so se dali videti, so jih ljudi obsuli in slavili brez konca. Ko so enkrat iz Albane nazaj prišli, hitelo je jim nasproti pri štirdeset tisuč ljudi!“

Vsi vtopljeni v veselji so bili Rimljani, ko so papež ravno en mesec po svojem kronanju oprostili vse politične jetnike in jim vse kazni odpustili. Vse je kipelo od nedopovedljivega veselja — tako da so bili sv. Oče prisiljeni, zajeziti neomejeno veselje zapovedovaje: „Naj se v svojem, če ravno istinitem veselju, vendar premagajo.“

Pošteno ljudstvo je se vdalo željam sv. Očeta ali sicer majhna stranka rogoviležev, ki so namerovali vkončati papeževo vlado, niso pustili, ljudem vpokojiti se. Le malo Rimljanov je bilo med temi puntarji, temveč pa iz ptujega, od vseh strani sveta. Stari puntarji, po pomiloščenju spet popolnoma prosti, so hlinili celo poboljšanje. Vsi na videz zgrevani so se oklepali okoli papeževih nog in celo sv. obhajilo sprejeli iz njih rok, ali večidel so ostali staremu hudiču prekucij v kremplјih, posnemaje Judeža izdajalca, ki ja svojega prijatelja in dobrotnika po kuševanji izročil sovražnikom. Javno obširno slavljenje papeža Pija je bilo prekucuhom lepo zagrinjalo svojih grdih hudobnih namenov.

Kmalo je se razodelo, kar so puntarji na skrivnem kovali. Hvalisali so „liberalnega“ papeža in ga naj

„višega liberalca med vsemi liberalci“ povzdigovali do neba. Ravnali so papež zares liberalno v najlepšem pomenu t. j. dobrotljivo in blagodušno na vse strani. Pa ravno liberalci so na zlo obračali njih milost in veledušnost; neusmiljeno prebadali in s trnjem ovijali najboljše srce — v povračilo!

Še je donela Hosana in se razlegali slavaklici po mestu in deželi in dozdevalo se je, da Pij niso Crux de cruce: „križ od križa“, ali „križ na križ,“ kakor jih je imenoval pred veliko sto leti pobožen škof Malahias — ali že so se prikazovale če dalje obilniše burne ptice, ki leté pred grozno nevihto.

Leta 1848. pa je se vlila strašna revolucija skorej čez celo Evropo. Sv. Oče so si v svojih deželah prizadevali, popravljati in zboljševati na vse strani po potrebah novih časov. Pa rogovileži niso bili zadovoljni, vedno dalje so segali. Navstala je za Papeža sveta dolžnost, vstaviti se. Punt in hrup je se zdajci širil javno in poprejšnji slavitelji papeža Pija so postali njegovi najhuji sovražniki.

15. listopada 1848 so umorili papeževega zvestega ministra Rosi-ta pri vratih papeževega poslopja, Kvirinala. Nahujskana drhal nosi krvavega morilca na rokah po ulicah in slavi morijo; pošteni ljudje pa se boječe poskrivajo. Prihodnji dan stavijo prekucneži predrzne tirjatve do papeža: Vojsko z Avstrijo, konštitucion ali ustavo in novo ministerstvo sèstavljeno iz množice najhujih rogoviležev. Tej hudi volji so se papež ustavili, kar slišijo zunej palače pomenljivi strel s puškami, okna se trupijo, prelata Palma zadene sovražna krogla in ga umori. O večeru pride nova deputacija in nove tirjatve. Papež se uganejo veliki sili, da se ne preliva nedolžna kri, pa ob enem tudi protestirajo, da se sami za se nočejo vdeleževati nove vlade.

Od tehmal so bili papež jetnik v svojem lastnem poslopji, porok v rokah puntarjev. Nekoliko časa prejde, kar sklenejo pobegniti. — 24. listopada 1848

7. Papež bežijo v Gaëto.

Francoski poslanec, vojvoda Harkur in Bavarski grof Špaur njim pomagata na večer 24. novembra pobegniti. Francoski poslanec se dela, da ima nezogenljiva imenitna opravila pri papežu in si nalašč celo dolgo uro opraviti dá, da bi s tem prevaril straže pred Kvirinalom in prezajoče trope ljudstva. Tačas pa pobegnejo Pij skoz vrata na uni strani poslopja, se vsedejo v pripravljeno kočijo in se srečno zmuzijo skoz vrata rimskega mesta. Pri cerkvi sv. Marcelina pa jih čaka bavarski poslanec grof Špaur s svojo kočijo, v kterej se srečno odpeljejo tudi skoz slednje straže. „Kdo je?“ vklikne straža. „Bavarski poslanec in doktor Alerc!“ je bil hiter odgovor. „Kam?“ — „V Albano!“ — Še nektere trenutke, in papež Pij so zunaj svojega ljubljenega, pa nehvaležnega mesta. Molčé se še enkrat ozrejo na mesto, globoko zdihovaje in v tiho žalost vtopljeni dospejo v Albano. Tú jih je čakala grofinja Treza Špaur s svojim 10letnim sinom in njegovim učenikom. O polnoči je že bilo. Ravno se vsedejo papež v kočijo, kar prijaha za njimi četa petero rimskih konjikov. Že mislijo papež, da so zasledeni in da je beg zastonj. Pa grofinja Špaur, to videti, hitro kliče na glas: „Urno, urno, gospod doktor Alerc“! vsedite se hitro. Pozno je že in jaz ne popotujem rada tako pozno po noči.“ S temi modrimi besedami se najo žolnirji oslepiti. Njih vodja celo sam pomaga tako imenovanemu doktorju v kočijo in vošči: „srečen pot!“ Skoraj pridejo na Neapolitansko. Vsi solzeni molijo iz srca „Te Deum“ v zahvalo. Brez vse zamudbe dospejo v Gaëto in si izvolijo malo hišico za prebivališče, kar pride zgodaj zjutraj sam Neapolitanski kralj s svojo družino in jih povabi, ves solzen veselja in omilovanja, v svoj grad in prosi naj bi tú pri njem prebivali.

Skoraj celo leto so tam stanovali — majhna trdnjava Gaëta je postala središče katoliškega sveta. „Kjer je Peter, tam je cerkev,“ tam je Rim. Iz Gaëte so razposlali sv. Oče okrožno pismo in naznanili, zakaj da

so pobegnili, in da protestirajo zoper silo jim napravljeno. Ob enem vstavijo družbo mož, da vladajo namesto njih.

Da so papež pobegnili, to puntarjem ni bilo nikakor po volji. Trikrat so poslali do papeža in prosili, naj bi nazaj prišli ali saj privolili njih vlado. Pa nič niso opravili. Podali so se naprej na gladkem potu puntarstva. Prisiljeni od podšuntanih ptujih ljudi (Garibaldi med njimi) so vstavili rimski puntarji novo ministerstvo iz mladih in starih rogoviležev, napravili republiko ali ljudovlado, ktere glava je bil Macini, rogovilež rogoviležev. Zdajci je pričela vladati sama groza in strah! Divje zverine so bili eni, drugi kakor vragovi, ostali besni noroglavi. Take groze ni doživelo rimsko mesto, še tedaj ne, ko so vladali neverni rimski trinogi. V kratkem se združijo katoliške vlade, vstaviti grozno oneganje rimske republike. 50.000 avstrijskih vojakov obsede severne dežele. Luj Napoleon, predsednik francoske republike pa pošle z vojsko pogumnega generala Audinot-a, ki urno obsede mesto Rim 30. aprila 1849. V mestu vladarj in se brani na vso moč Garibaldi s svojimi četami: 20.000 puntarjev in jetnikov. Pa še le 3. julija je Audinot v stanu premagati in vsiliti rogoviležе. S časoma se Rim zopet vpokoji in vredi.

Med tem pa so živeli in trpeli Pij IX. mirno v svojem pregnanstvu ko oče vernih in viši pastir. Bili so sicer kakor prej mirnega vedrega lica. Pa vendar kaj je njih srce ob tem žalostnem času trpelo, to se je tudi jasno na njih vidilo. Poprej křepki ko čvrst mladeneč — so se vidljivo, hitro postarali — glava temnih las je postala vsa siva, kakor mnogoletnega starčeka. Kakor Kristus na oljski gori so trpeli Pij IX. v Gaëti — „križ od križa“ silne notranje težave. Pa tam se je tudi izcimila slava njih slavnih del.

Rimsko mesto je se popolnoma vmirilo in postalo varno. Pij sklenejo se podati nazaj v svoje mesto. 4. aprila 1850 se napotijo. Od Napolja do Rima donijo zopet slavaklici. Vsi ginjeni, s solzami obliti pridejo v Rim 12. aprila. Žalostni spomini groznih reči, ki so se

v svetem mestu godile, jim pa greni in kazi vse veselje. V cerkvi sv. Petra odmolijo Te Deum in se podajo — ne več v Kvirinal, nego v Vatikan in tú, skorej stran mesta, zanaprej prebivajo.

Poglejmo zdaj slavna dela papeža Pija IX. skoz 20 let, kakor višega učenika in pastirja, najvišega mašnika in kralja. Škoda, prav škoda, da ne morem zadelj pičlega prostora kaj več o tem pisati, da moram vse le površno naznaniti.

8. Papež Pij IX. najviši učenik.

Iz svojega pribežališča Gaëta so razposlali sv. Oče imenitno okrožno pismo vsim škofovom celega sveta, v kterem jim naznanjajo svoje srčne želje, dokončno spoznavati in postaviti za trdno resnico sv. vere, stari nauk sv. katoliške cerkve: da je devica Marija, mati božja brez madeža izvirnega greha spočeta. „Od otroških let, govorijo v tem listu, sem s posebno pobožnostjo in prisrčno ljubeznijo sv. devico Marijo častil. Zdaj pa so moje želje in ponižne prošnje, naj me Oče vsega usmilenja blagovoljno razsveti z lučjo sv. duha, da bi zamogel gledé na neomadežno spočetje božje matere in presv. device Marije jasno določiti, kar je k večej božji časti in v slavo vselej devici, nas vsih ljubeznjive matere Marije.“ Srčno veseli so skorej vsi škofovi sveta radi privolili in prosili, naj bi se ta zadeva kmalo dognala. 8. decembra 1854 so sv. Oče s privoljenjem veliko škofov, v sredi mašnikov in v priči veliko posvetnih ljudi ta nauk: „da je devica Marija brez madeža izvirnega greha spočeta“, za večko resnico sv. kat. cerkve slovesno spoznali in trdno verovati zaukazali. Od tistihmal, kar so cerkveni očetje v zboru v mestu Efežanskem (22. rožnega cveta 431) čast Marije zoper krive nauke Nestorja branili, ni veče slave došlo božji materi po sv. katoliški cerkvi, kakor o tej priči. Sprelep praznik čistega spočetja device Marije ni se samo v Rimu timveč po celem kršanskem svetu slovesno obhajal. Sveti Oče velijo: „Jaz verjem“ — in 200 mi-

ljonov vernih kristjanov je ponovilo za njimi z vernim srcom: Mi verujemo! Deset let pozneje 8. decembra 1864 so razposlali sv. Oče tako imenovani silabus z enciklike (okrožno pismo) t. j. sèstavek, presojenje in obsojenje vseh krivih navkov sedanjega časa, kar zadeva sv. vero. Že tedaj so divjali sovražniki sv. vere zoper najvišega učenika sv. cerkve in se razsajali, „zakaj da bi se bili papež predrznili, skazati jim v tem pismu kakor v jasnem ogledalu vse krive vere in zmote zaslepljenega sveta!“

Pa še huje se je spenjala in zvijala stara kača nevere, ko so papež (kar so tudi že v Gaëti sklenili) dvajsti veliki občni cerkveni zbor sklicali. 8. decembra 1869 se je v Vatikanu pričel. Skorej vsi škofovi celega kršanskega sveta so prišli na zbor. 18 julija 1870 se je za resnico sv. vere spoznal in javno slovesno oznanil nauk: „da so papež, kadar kot učenik vesoljne cerkve z apostolske stolice razodeto vero Kristusovo razlagajo, sami za se (se ve da s posebno pomočjo sv. Duha) nezmotljivi. To resnico so do malega vsi cerkveni očeti in družniki zbora potrdili. Evo! novo priložnost za srdite sovražnike sv. cerkve. Zmedel jim je ta nauk spet medle možgane in vnovič so začeli zasmehovati, zaničevati in obrekovati, kar ne zastopijo ali razumeti nočejo. Še vedno zdaj se vpenjajo in razsajajo zoper to resnico sv. vere, pravim katoličanom pa že davnej jasno.

Lehko in veselo, pa tudi trdno verujemo to resnico, zakaj mi vemo, komu verujemo. Mi verujemo sv. Duhu učeniku vse resnice, kteri je nam govoril (tudi to resnico) po vesoljnem cerkvenem zboru. Vse se zdaj mede in moti in sprevrača, le skala, na kterej je cerkev postavljena, se sprevreči ne more t. j. papež (skala) se ne morejo motiti v resnicah sv. vere, po Jezusovi jasni, trdni obljubi in zadelj vsemogočne pomoči sv. Duha, učenika vse resnice.

9. Papež Pij IX. najviši pastir.

Od Jezusa postavljeni viši pastir vodijo in redijo svoje po celem svetu razkropljene ovce in jagnjeta,

modro in skrbljivo. Kakor viši pastir so ugledali lepo, pa zanemarano pašo na Angleškem. Do leta 1850 ni bilo škofov na Angleškem, timveč bili so tam samo vikarji t. j. škofovi namestniki, kar ni vspešno bilo za katoliško cerkev in vero. Kar so Pij izvolili 12 škofov in med njimi višega škofa Westminsterskega. Branili so se te osnove drugoverni Angleži z vso silo. ministerstvo in ljudstvo, po novicah in zborovih, pa vse nič ni pomagalo; papež so bili stanovitni kot skala, pa tudi škofi nepremakljivi. Katoliška cerkev je zopet vtrjena v lepi mogočni Angliji. Krivoverni Angleži se zdaj lahkeje in hitreje morejo vrniti v krilo sv. matere kat. cerkve, kar se tudi obilno godi. Da katoljška cerkev močno napreduje na Angleškem, to je po večem dognala skrb sv. Očeta Pija IX. Ravno tako lepo so skrbeli za bogato Holandijo, da je dobila višega škofa v imenitnem mestu Utreht, s kterim so združeni štiri novoizvoljeni škofi. Tudi tú so se močno branili krivoverci, ali papež so vse nasprotnike premagali.

Posebno so skrbeli viši pastir tudi za druge kraje sveta, kamor so poslali škofe in mašnike. Dvanajst škofij so povzdignili v viša škofijstva, štiri so postavili novih viših škofij in 94 pa novih škofij, največ v Ameriki in na otokih.

Prizadevali so si tudi prav lepo in skrbljivo, vrediti in osnovati zadeve sv. katol. cerkve v posameznih državah, kar je bilo velikokrat dosti težavno in sitno. Sklenili so v ta namen konkordate, zastopili so se modro z deželnimi vladami in odločili si po razmerah svoje pravice. Žali Bog! da so kmalo potem samosilne vlade papežu po konkordatih dodelene pravice spet enostransko razdrle, kakor na Ruskem, Laškem, Avstrijanskem itd. Kolikokrat so se morali viši pastir potegovati po alokucijah ali očitnih ogovorih za pravice sv. vere in potožiti pregajanje in overe sv. kat. cerkve! Kako krepko povzdigujejo svoj pastirski glas zoper ogromno, pa nepravično Rusijo zadelj zatiranja katoliških Poljakov; kako se obnašajo v sredi srditih preganjevcev sv. cerkve v svoji lastni domačiji na Laškem! Pač niso najemnik, kteri

beži, kedar vidi volka priti, nego dobri viši pastir, ki junaško brani svojo čedo povsod in vselej.

10. Papež Pij IX., najviši mašnik.

Lepa vrsta veličastnih cerkvenih godov, kakor malokdaj ali celo nikoli poprej, se vije kot ogromni venec okoli Pija velikega mašnika. Po sijajno slovesnem praznovanju Marijinega brezmadežnega spočetja 8. decembra 1854, se svita kakor zvezda binkoštni god 8. junija 1862 zadelj posvečevanja 26 japanskih mučencev. Že poprejšna leta so jih spoznali papež Pij osem za izveličane in to leto so jih postavili v vrsto svetnikov. To preveselo godovanje sv. matere katol. cerkve se ni obhajalo samo v Rimu, timveč po celem kršanskem svetu. Blizo 300 škofov je prišlo iz vseh krajev v Rim na papeževo povabljenje. Drugokrat je videlo sv. mesto lepo število viših pastirjev in njih sveto zvezo z najvišim pastirjem svojim.

Še lepše pa se je razodela edinost škofov s sv. Očetom 29. junija 1867. Ta pomenljivi dan je ravno preteklo 1800 let, kar sta bila umorjena v Rimu najimenitnejša aposteljna Peter in Pavl po ukazu okrutnega Nerona. Imenitni spomin so želeli sv. Oče, naslednik aposteljnov v Rimu, prav krasno obhajati. Spet povabijo svoje pastirje in hitro jih pride blizo 500 škofov in za njimi pri 15.000 mašnikov in več ko 100.000 posvetnih vernih v Rim, praznovat na grobih aposteljnov in mučencev sveti spomin.

Še bolj slavno, če je mogoče, so se slavile slovesnosti, ko so papež Pij opravljali svojo zlato mašo — 11. aprila 1869. — Petdeset let že so nosili sladek jarm in lehko breme kakor pobožen mašnik Jezusov in ko se je spolnilo lepo število let, najvišemu mašniku ni bilo treba še le povabljati verne k sv. zlati maši. Sami so prihiteli iz vsih krajev sveta verni vseh stanov, čestitat svojega očeta in višega mašnika v slavni god zlate maše; pa ne samo z obiskovanjem in jezikom temveč, kakor veli kršanska ljubezen, z lepimi

darovi in adresami, s kterimi smo vnovič očitno dokazali svojo iskreno ljubezen in verno zvestobo do sv. Očeta, najvišega pastirja in mašnika. Pa ne smemo pozabiti najimenitnišega dogodka naših časov t. j. vesoljni cerkveni zbor Rimski, kterega so sklicali papež Pij IX. in se je srečno pričel 8. decembra 1869. Viši pastir kliče in glej čudo! pastirji vseh ljudstev in rodov primejo za popotno palico in dohajajo po suhem in mokrem po 1000 milj daleč v Rim. Kar stoji sv. katoliška cerkev, še nikolj ni bilo zbranih toliko škofov v večnem mestu okoli svojega najvišega pastirja. Leta 1854 se jih je snidilo pri 200, l. 1862 okolj 300, l. 1867 blizo 500, leta 1869 pa se jih je združilo čez 700 škofov okolj središča cerkvene edinosti! Na vse oči so gledali sovražniki sv. vere združeno moč sv. katol. cerkve, od ktere tako radi in tolikokrat gučijo, da bo kmalo razpadla. Kar se tako močno združi, to ne more razpasti!

Koliko je še drugih dokazov pastirske skrbi in ljubezni papeža Pija do vernih! Kako zvesto in neprestano si prizadevajo na vse strani za večno srečo in dušni blagor svojih vernih! Kako radi in obilno oblagodarijo družbe in braterne s sv. odpustki. Osemkrat že so nam dodelili popolne jubilejne odpustke! Dobro poznajo moč molitve in dober sad prave pobožnosti, ker so sami mož molitve. Torej tudi nas pohlevno in milo silijo k molitvi in pobožnosti, da bo, veča ko je sila, tudi božja roka bolj mila, ktere naj se oklenemo v goreči molitvi! Razširili so tudi sedanji papež čudapolno, sveto družbo Jezusovega srca po celem krščanskem svetu, naj se zbiramo ž njimi vred okoli tega pravega sedeža božje milosti, da vsmilenje najdemo in milostljivo pomoč o pravem času. Pred Jezusovim srcom ne zabimo srca, s ternjem mnogega trpljenja ovitega, našega papeža Pija IX. Kako vendar je mogoče to, po vsem dobrotljivo in milo srce zaničevati, sovražiti! Ta zdihljej se nam vsili iz bridkega srca, ko pišemo slednjo črtico iz življenja in trpljenja papeža Pija!

11. Papež Pij IX. — kralj.

Ta, ki je rekel: „Moja je oblast v nebesih in na zemlji“, on nebes in zemlje gospod in kralj je hotel, da ima njegov namestnik majhen prostorček na zemlji, v kterem zamore neodvisen od kakega posvetnega vladarja, kar je silno treba, slobodno voditi sv. Jezusovo cerkev. Sv. Oče Pij IX. so tudi kralj papeževih dežel. Tudi kakor kralj so zvesto skrbeli za časno srečo svojih podložnih, za njih dušni in telesni blagor.

Izvolili so si v ta namen prav modre in pobožne svetovalce, poštene žlahtnike v svoje dvornike iz različnih ljudstev. Ne samo laških možev najdemo na kraljevem papeževem dvoru, temveč tudi Nemca, Francoza, Belga in Angleža. Mož pa vseh možev, papeževih dvornikov, ki sv. Očeta tudi o nevarnem begu v Napolitansko (Gaëto) ni zapustil in je več ko dvajset let njih zvesti tovarš in pomočnik, je slavni minister kardinal Jakob Antonelli. On je sv. Očeta desna roka, duša papeževe vlade. Da je čvrst mož, vidi se jasno iz tega, ker vsi sovražniki papeža tudi njega do živega sovražijo in overajo, kakor le mogoče, njegovo modro poslovanje.

Jako velika je bila skrb sv. Očeta za umetnosti in znanosti.* Nove šole, gimnazije so se napravile, stare pomnožile in zboljšale, osnovale so se zbirke imenitnih starin. Umetnikom in učencom različnih znanost so radi in obilno pomagali. Velika zvezdarnica v tako imenovanem Kollegium Romanum je se na njih stroške postavila. Ravno tako so si prizadevali za dela in naprave keršanske ljubezni in usmilenja. Kjer je bilo mogoče, so ustanovili bolnišnice, sirotišnice, oskrbeli naprave za otroke in odraščene uboge. Po pravici smemo imenovati papeža Pija: „Očeta ubogih in sirot“.

---

* Glej lepo knjigo: Die katholische Kirche als Erhalterin und Beförderin von Kunst und Wissenschaft, historisch nachgewiesen von Dr. Fr. Al. Hagelücken. Erfurt. 1869.

Da se zboljša obrtnija, napravili so razstave, posebno pohvalili in oblagodarili tovarnike (fabrikante) najboljšega blaga. Popravljali so ceste, napravljali boljše luke ali ladjostaje na morju, in železnice na suhem, se sporazumeli s ptujimi trgovci in mornarji zadelj obrtnije in kupčije. Tako so si prizadjali vsestransko, tudi posvetno osrečiti svoje ljudi in svojo deželo. Pa sovražniki papeževe vlade vsega tega ne vidijo. Črt je slep, čeravno na vse oči gleda. Lažnjivi, slepi sovražniki so, kteri tolikokrat in tako silno grajajo papeževo slabo? hišovanje. Neki bavarski baron je nalašč v papeževe dežele se podal pred nekimi leti, da bi se očevidno prepričal, kako da je. Prav med prosto ljudstvo je velikokrat zahajal, pozvedet njih misli in slišati razsodbe. „Pa prepričal sem se, je djal, prav jasno, da je ljudstvo papeževih dežel veliko bolj zadovoljno, kakor ljud drugih posvetnih vlad na Laškem.“

Kratko, tako dobro in modro so papež-kralj hiševali in ravnali, da leta 1858 ni bilo nobenih dolgov, da so si celo 142.966 škudov (tolarjev) prihranili. To je da so se te srečne razmere spet shujšale po rogoviležih in roparjih, ki so jim vzeli veči del dežel. Pa tudi v teh žalostnih okolščinah so tako skrbljivo vredili spet dnarstvene zadeve, da so zvedenci, ki so prišli iz različnih dežel v Rim na pregled, se jasno prepričali zvestega ravnanja v denarskih zadevah.

Očitno je torej tudi in prav iskreno razodevalo rimsko ljudstvo in drugi ljud po deželah svoje spoštovanje, hvaležnost in ljubezen do svojega papeža-kralja. Vsako leto so slovesno obhajali spomin srečnega dohoda papeževega iz prognanstva (iz Gaëte). Ko so papež 12. aprila 1855 v kloštru pri sv. Neži z 120 osebami pri mizi bili, vdrl se je spodnji strop od teže in papež so padli z drugimi vred globoko na podzemje. Pa vsred podrtin in sutja so ostali brez vse škode. Spomin tega dogodka in rešenja je ljudstvo vsako leto prav hvaležno obhajalo.

Še lepše pa se je dokazovala iskrena ljubezen ljudstva do svojega kralja, ko so papež leta 1857 popotovali po svojih deželah. Prav jasno se je videla živa lju-

bezen prostega ljudstva do sv. Očeta in kralja. Ni bilo znati tedaj nič nobenega sovraštva, kterega radi obrekujejo papeževo ljudstvo njegovi lažnjivi zoperniki.

Pa vsi sprelepi dokazi pokorščine, spoštovanja in ljubezni so bili minljiva hosana cvetne nedelje. Kmalo se je spremenila v divje vpitje: „Križaj ga"! Z rožo vred je prirastlo bodeče trnje. Vsred veselja papeževih iskrenih prijateljev so kuhali njegovi sovražniki žolc in jezo.

Vseh sovražnikov papeža in njih vlade najhuji je bil sardinski minister grof Kamilo Kavour, ki je vedil slabega in lehkomiselnega kralja Viktor Emanuela dobro se poslužiti za močno izpeljavo svojih hudih namenov. Prevaril je kralja v najzlobnega mučitelja papeža Pija. Dobro tolmačijo ljudi znamenitni priimek papežev: Crux de cruce, križ od križa s tem, da je sardinski križ (sardinski kralj ima podobo križa v svojem grbu) papežu najteži križ naložil. Že l. 1850 so skovali v sardinskem kraljestvu zaporedoma sv. cerkvi škodljive, škofovom, mašnikom in cerkvenim redom prav sovražne postave. L. 1859 so zatrosili črt zoper papeža in podpihovali in šuntali ljudi v severnih krajih papeževih dežel s takim uspehom, da so skoraj vsa veča mesta, malo prej papežu vsa vdana, se odpovedala vladi sv. Očeta in se s sardinsko združila. Garibaldi je bil pripravljen, pomagati puntarjem s svojimi nabranimi četami. Da bi branili meje svojih dežel, napravili so si sv. Oče majhno vojno, v ktero so stopili blagi sinovi najžlahtnejše krvi iz vseh krajev sveta, branit pravice papeža-kralja. General je bil tej armadi pogumni francoz Lamoricier in njemu družnik mladi, nepozabljivi junak Pimodan. Pa bogme! nagloma prav po šegi razbojnikov so planili desetkrat veči tropi sardinski pod poveljstvom Cialdini-ta 18. septembra 1860 na malo množico papeževih vojakov, na višavah Kastelfidardo, blizo imenitne cerkve Matere božje Marija Loreto. Prav za prav zadušili, zadavili so junaške papeževe vojake branilce. Sardinski kralj hiti, roparsko ugrabit štiri dele papeževih dežel.

Svetemu Očetu pusti za tabart le mesto Rim in okolico. Od 814 kvadratnih milj in 3 miljonov prebivalcev je le ostalo papežu 214 milj in kacih 700.000 podložnih.

Pa tudi tega malega posestva papeža kmalem oropajo. Stari rogovilež Garibaldi, poln črta zoper vero in mašnike, zatrobi in trobi vedno v svoj divji, zviti rog: „Rim ali pa smrt!“ Na skrivnem ga podpira sardinsko-laška vlada. Ž njeno pomočjo si nabere spet svoje divje čete, ki se tihoma vkradejo v papeževe kraje, celo tudi v glavno mesto Rim. Mesca oktobra zapusti na skrivnem Garibaldi svoj otok Kaprera (t. j. kozji otok) in stopi spet ko general na čelo svojim zbranim tropom. Pri 20.000 jih je bilo. Svetemu očetu pa hité na pomoč spet pošteni sinovi imenitnih staršev, vojvodov, knezov, grofov in drugih žlahtnikov. Viši oficirji in znameniti uradniki stopijo ko prosti vojaki pod papeževo bandero, branit posiljeno pravico. Kakih 5000 je bilo papeževih vojakov. General Kancler, rojen Nemec, srčen oberst francoz Allet in hrabri oberstlejtenant de Charette so vdarili 3. novembra 1867 pri Mentani na Garibaldija in njegove čete tako srčno in srečno, da so vsi Garibaldinci lesici na rep sedli, t. j. pobegnili. Mrtvih pa je ostalo 1000 na bojišču. Vjetih je bilo 1500; papeževih vojakov pa, kar je prav čudno, je padlo samo 30 reci trideset! Za tabart je bilo mesto Rim srečno oteto.

Pa zvitega potuhnjenca, ki je vsem tem rovarijam in roparijam v papeževih deželah potuho dajal, francoskega cesarja Napoleona III. ne smemo pozabiti. Res, da je Napoleon ko president francoske ljudovlade (republike) leta 1849 rimsko ljudovladuhanje vničil in Rim spet papežu oprostil. Pa to ni storil iz vernega in hvaležnega srca, temveč iz sebičnosti, da bi sebi vtrdil svojo čast in oblast. Res je, da so od tistihmal ostali francoski vojaki v Rimu v papeževo brambo, pa ravno tako je resnica, da je Napoleon III. v Plombieri mesca julija 1858 z zgor imenovanim ministrom Kavourom se na skrivnem sporazumel in zarotil, in leto navrh brez vse overe in nalašč pripustil, oropati sv. Očeta. Res je, da je storil

Napoleon tako imenovano „francosko-sardinsko pogodbo“ 15. septembra 1864 papežu v nekoliko pomoč; pa ravno tako je res, da je bila vsa ta uravnava dvoumna, goljfiva. Resnica je, da so francoski vojaki večkrat branili papeža in njih pravice, pa tudi to je dognano, da je Napoleon ropariji Sardinskega kralja Viktor Emanuela na skrivnem privolil. Slednjič pa začne Napoleon nesrečno strašansko vojsko s Prusi l. 1870. Lepo, dolgo zaželjeno priložnost ima, poklicati iz Rima francosko posadko. Pa čudno, ravno tisti dan, ko so slednji francoski vojaki zapustili brez pomoči papeža in njih deželico, so Prusi prvokrat Napoleona natepli in zmagali.

Sv. Oče so zdaj vsi zapuščeni. In glej zdaj je prišel ugodni, že zdavnej zaželjeni čas za dežel-grabeža Viktor Emanuela, da plane kakor jastreb na golob-papeža sv. Očeta Pija in vzgrabi njegovo sv. mesto Rim. V treh tropih privihra vojska sardinskega kralja do Rima. V kratkih dneh je okoli Rima 80.000 sardinskih vojakov in 2000 topov nastavljenih. Papeževa vojska pa ni štela več kakor 10.000 mož. Bilo je 20. septembra 1870 zjutraj o petih, ko so Piemontezi začeli v mesto streljati. Strelba je bila grozna. Le nekoliko časa pripustijo sv. Oče, da se branijo njih vojaki, da bi sovražniki kedaj ne rekli: Sv. Oče bi bili Rim prostovoljno roparjem izročili. Ob 10 uri se prestreli in prevrže zidovje pri Pijevih vratih; zdaj zapovedó papež rekoč: „Zadosti je.“ Svojim vojakom velijo, umakniti se — in Piemontezi se vderejo v mesto do trga sv. Petra. Tu položé papeževi vojaki svoje orožje in se vdajo Lahom. Papež pa so oropani dežele, mesta, posestev; le palača Vatikan se jim še pusti, okolj ktere piemonteški vojaki na straži stojé. Ob enem je laška vlada pograbila papežu lateransko, kvirinalsko poslopje, vse denarnice in denarje. Polastila se je grabežljiva vlada vseh železnic, telegrafa, pošte, učilnic, semenišč itd. Sploh je papeža tako oropala, da so sv. Oče bili prisiljeni reči: „Vedi ves svet, vidni namestnik Jezusa Kristusa nima več tiste svobode, tistih pomočkov, ki so potrebni, da se cerkva božja vspešno in zdatno vlada. Da! ne samo sv. Oče,

temveč ves katoliški svet pogreša svobodo in občuti rano, ktero je vsekal laški kralj. *

Le opomnim: sv. cerkveni zbor, kteri je se tako sijajno začel, se je moral odložiti, in Bog ve, kdaj se zopet snide in začeto delo dokonča. V Rimu to zdaj ni mogoče. Hitro namreč potem, ko so Lahi Rim vzeli, so se tje preselili glavarji laških rovarjev. Ti zakleti antikristi so se tega toliko veselili, da so svoje veselje po vsem vsetu raznesli. Ti dobro skrbijo, da je nadaljevanje občnega zbora v Rimu celo nemogoče. Povlastila se je namreč laška vlada skorej vseh hramov in posestev papeževih. Ob enem so ti svobodnjaki pozvali vse smetje iz laških mest, da grduni vse sorte razbijajo po mestu mučencev in svetnikov Jezusovih. Bogu posvečeni menihi in device se preganjajo iz samostanov, namesto njih se množijo in razsajajo očitno na ulicah — nesramnice.

Cela ploha nespodobnih podob, bukev, časnikov se je vsula nad Rimom. Verni romar ne najde več blizo katoliškega mesta, tako v rovarsko jamo in šemo je spremenjeno in posiljeno! Duhovnike očitno zasramujejo, s kamenjem zadevajo, nektere so celo umorili. Cerkveni obredi in opravila se drzno celo po cerkvah motijo, papež, kardinali, škofi grdo zasramujejo. In vsred te gnjusobe razprtja so sv. Oče zapuščeni, rednih dohodkov oropani, jetnik v lastni hiši! V kratkem bomo morda slišali, da so pobegnuli, pa kam — saj je nekdo rekel, da za nje nikjer prostora ni — tudi v katoliški Avstriji ne?! Moj Bog! ali je še več treba, da se katoličani zavemo in prepričamo, da sv. Očeta tako pustiti ne smemo, temveč da se moramo vseh dopuščenih, poštenih pomočkov poslužiti, da se papež oprostijo in se jim svetna neodvisnost povrne.

Kako pa verni katoličani sedanjega papeža Pija IX. tudi kakor kralja papeževih držav spoštujejo in ljubijo,

* Nekteri sledeči članki so povzeti po knjižici: „Pij IX. sveti Oče oropani“, ktero je spisal dr. Gregorič po obče znanem govoru graškega knezoškofa Zwerger-ja.

ıkazali so sijajno o tej preveseli nenavadni priložnosti, ı se je praznoval spomin, da so sv. Oče Pij IX. že ılih 25 let na papeževem sedežu, ovenčani s trojno :ono ali tiaro.

Ravno 16. junija 1871 je preteklo 25 let, kar so ij IX. bili izvoljeni za papeža. Razun sv. apostola etra, pervega papeža, ni nobeden njegovih 258 naednikov toliko let na papeževem prestolu doživel.

Ta slavni spomin se je obhajal 16. 17. in 18. ıžnega cveta ali junija 1871 po celem kršanskem svetu, o velikih katoliških mestih, pa tudi v manji katoliški ısi na deželi s slovesno božjo službo in posebnimi poožnostmi, procesijami, s petjem in godbo, s gromovito ;relbo itd. po dne; ponoči z zažiganjem grmad in milim vonenjem. Prav očevidno in milo smo po teh slovesno:ih na znanje dajali svoje veselje in spoštovanje., pa ıdi staro zvestobo in ljubezen do sv. Očeta v pričo in kljub nevernemu, liberalnemu svetu, ki sovraži in preınja sv. Očeta. Nenavadno sladko in milo veselje je ila jubilejna slovesnost za nas verne, pa tudi za papeža 'ija. Njih žalost in tuga se je saj za nekoliko časa sprelenila v prisrčno radovanje, ko so den na den spreımali obilno milih darov, adres in deputacij.

Pa dve žalostne misli so motile močno občno veelje in še grenijo našo ljubezen do sv. Očeta. Zakaj so amreč oropanje sv. Očeta, ta božji rop lehko rečemo, ripustili katoličani drugih dežel? zakaj izmed 200 mionov katoličanov nobeden ne priteče papežu na izdatno omoč? Nekaj za to, ker je žali Bog večina katoličanov oblasti antikristov t. j. rovarjev. Ti so silno veseli, da ı papež oropan. Zdaj mislijo, da bo katoliška cerkev koro propadla, da bo vera Jezusa Kristusa, križanega rešenika sveta, vničena. Neverniki, krščeni in nekrščeni h dežel in jezikov, se tega veselijo. Nekaj pa je krivo i to, ker je Amerika predaleč od nas. Tam se krepko ;anja slavna republika Ekvador za papeževe pravice, o vabi druge vlade v bran se ustaviti takšni ropa- in poravnati krivice, storjene sv. Očetu Piju. Katoli- Španija je sama v neredu, francoska dežela zadelj

nesrečne strašanske vojske s Prusi vsa ubožena in po
moči potrebna. In naša Avstrija? kako bi pomagal
dokler sama notranjega mirú in ljube sprave nima!

Sicer laški ministri trobijo na ves glas, kako da s papežu dobro godi, kako svobodni da so. Se ve, obesili njih š niso, ustrelili tudi ne, sicer pa njim delajo žalost i tugo, kar le morejo. Hudodelnik v ječi ima mir i pokoj; papež v Vatikanu še tega nimajo. Bridkega src vidijo in slišijo vsakoršno gnjusobo razdjanja na svete mestu.

Skovali so ministri in zborniki laški tako imenovan garancije t. j. postave, v kterih so papežu zagoto ljene nektere pravice in neodvisnost. Kralj laški nji jih vedno ponuja prav ošabno in potuhnjeno. Sveti O ne verjamejo sladkim besedam in slabim postavam, k so posebno v sedajnih časih spremenljive kot veter i vreme. Torej so sv. Oče v sveti pravični jezi protestova zoper garancije in je od sebe potisnoli, kar so celem svetu na znanje dali v okrožnem listu do škofov. Kak s čim zamore laški kralj nam katoličanom zagotoviti garantirati popolno prostost in neodvisnost sv. Očeta Pa morebiti papežu prostosti in popolne neodvisnosti tako silno treba, kakor mi katoličani trdimo in tirjam

Najte, da navedem v tej imenitni zadevi tehtne b sede liberalca, pa moža brez presodkov, imenitne Thiers-a, ki je ravno zdaj predsednik republike načelnik francoske vlade. Bilo je l. 1848, ko so morali seda papež Pij IX. iz svojih dežel in iz Rima pobegniti pr laškimi puntarji. Leta 1849 so Francozi poslali moč vojsko v Rim ter papežu zopet pripomogli do njih p svetne oblasti. Preden pa, ko se je ta vojska odposla se je posvetovalo prav živahno v francoskem zboru, a bi papežu šli na pomoč ali ne. Nekteri Francozi s se temu kaj silno ustavljali. Vendar slavni državnik Thie pobije v zgovorni besedi vse, kar se je nasproti pov dalo. Zanimive so njegove sledeče besede:

„Brez papeževe oblasti se zdrobi katoliška edino in brez te edinosti se katoliška cerkev potopi v valovi krivoverstva. Če se pa to zgodi, tedaj pa tudi ves r

na svetu razpade od strehe do tal v razvaline. Katoliška edinost se rodi in ohrani, ker narodi v verskih rečeh prostovoljno ubogajo rimskega papeža. To prostovoljno uboganje in tedaj ta katoliška edinost je pa le mogoča, če je srednik cerkvene edinosti, rimski papež, popolnoma prost ali neodvisen; in spet prostovoljno uboganje narodov in tedaj katoliška edinost je kmalo nemogoča, če se kakšen kralj vzdigne nad papeža, ga oropa in strahuje kot svojega podložnega. Kakor je sedaj svet, za papeža druge zadostne neodvisnosti ni, kakor da je sam svoj neodvisen posveten vladar v Rimu in v deželah, ktere so že toliko stotin let najpravičneša lastnina papežev. Nekteri pa mislijo, da ta reč zadeva le samo Lahe; temu pa ni tako, ker niso kar samo Lahi katoličani. Marveč reč zadeva vse katoliške narode, tedaj tudi nas, Francoze (Avstrijane itd.) Ne recite, da imajo Lahi narodne pravice do Rima. Naj jih imajo, ali zategavoljo Rima s silo vzeti vendar ne smejo. Kajti v rečeh, ki zadevajo vse katoliške narode, ima posamezno ljudstvo odstopiti, kakor na primer odstopi posamezen srenjčan, kedar to tirja prid in blagor cele srenje ali soseske. In to je vzrok, če trdim, da imajo katoliški narodi in vlade dolžnost, sv. Očetu pomagati do njih dežel, ktere njim dostojno svobodo zagotovijo.“ Še celo med Luterani se najdejo ljudje, ki spoznajo, kako potrebna je posvetna oblast papežu, da cerkveno svobodo jim varuje in ohrani. Učeni protestant Guizot veli: „da rimski papeži svoj duhovni poklic zvršujejo in svojo duhovno oblast zdatno rabijo, je brez vsega ugovarjenja treba bilo, da je papež neodvisen, sam svoj posveten gospodar. Rim in dežele so nekaka potrebna priprava ali podlaga, na ktero se njegova velikanska oblast naslanja.

Jasno je, da vsi katoličani potrebujemo svobodnega, neodvisnega papeža. Po oropanji papeža smo razžaljeni in oškodovani mi vsi, pa tudi vsi imamo visoko dolžnost pripomagati, da hitreje ko mogoče sv. Oče zopet postanejo svobodni in neodvisni.

12. Kako pa hočemo pomagati sv. Očetu

Vsakdo zamore 1. Moliti za sv. Očeta. Latins prigovor pravi: „Preces et lacrimae sunt arma eccle siae“ t. j. „Prošnje in solze so orožje cerkve.“ Prav molitev je čvrsta, čudna pomoč. Prvi kristjani so mo lili za vjetega prvega papeža, sv. Petra in z orožje molitve so ga oteli čudovito iz ječe in iz okrutnih ro kralja Herodeža. (djanje ap. 12, 2—3.) Naj tudi sed moli sv. cerkev t. j. vsi verni prav zaupljivo za sv. Oče da jih Bog hitreje reši iz rok laških nevernikov.

2. Protestujmo očitno in neprenehoma t. j. na očitno izrečemo, da studimo in zavržemo storjen rop i da ga ojstro obsodimo kot silno krivico papeža in na katoličanom vsem storjeno. Povzdignimo krepko svoj katoliške glasove posebno po svojih očitnih shodih, zbo- rih, družbah, ktere čedalje bolj naj širimo, da tem bol raste katoliška moč in cerkvi ugodna, dobrodejna stranka

3. stopimo v bratovščino sv. nadangelja Mi- haela, ali saj podpiramo z darovi sv. Petra sv Očeta, papeža Pija. Že pred 10 leti se je na Dunaj osnovala imenitna družba v ta namen, da pomaga z mo litvo in miloščino. Lehko je storiti, kar zahteva bra tovščina sv. Mihaela, gnade in milosti pa velike. del Vsak ud se zaveže (pa ni greh, če opusti), da hoče vsa dan en Oče naš, Češčena si Marija in apostolsko ver moliti in vsaki mesec v namen bratovščine t. j. za potrebe sv. cerkve in sv. Očeta en krajcar ali sold dati Toliko glešta vsak ubožec. Premožni naj bi pa daroval vsak teden ali vsak dan po krajcarji. Saj to gotov ni preveliko in težavno.

Velike težave nas čakajo, viharni hudi dnevi! Glejmo da odvrnemo težko roko božjo z molitvo in miloščino da nas še huje ne zadene. Vsakega izmed nas pa čak gotova slednja ura! O kako bomo ob smrtni uri vesel v blagem spominu, da smo pomagali sv. Očetu papež Piju IX., sv. materi katol. cerkvi, pa tudi sami sebi!

O kako srčno rad bi še dalje pisal in pisal, ker je š toliko lepega in zanimivega o življenju, delovanju i

trpljenju slavnega papeža Pija IX., pa le majhen predalček je odločen v Večernicah za te le „črtice"! Pa zadosti je, kar smo podali in brali, da se širi naše srce in še više spoštuje in ljubi sv. Očeta papeža Pija IX.!

Slednja beseda in prošnja do vsih vrlih Slovencev, posebno do vseh družbenikov bratovščine sv. Mohora naj bo pa ta:

„Vsak **bralec** naj bi bil tudi **branitelj** sv. Očeta pod zastavo sv. Mihaela s pobožno molitvo in radovoljno miloščino!"

* * *

Za navržek!

Pristavil sem: „Imena vseh papežev po vrsti od sv. Petra apost. do Pija IX., ž njih domačijo, nastopnim in smrtnim letom. Težkó kje se najde ovi sèstavek, iz kterega se ugodno in jasno razvidi, koliko je bilo papežev prednikov sedanjega papeža Pija, koliko med njimi mučencev in svetih spoznovalcev (mučenci so s †, spoznovalci pa z * zaznamovani) Vidi se tudi, da je sv. katoliška cerkev edina apostolska v poglavarjih, nastopnikih sv. apostolov. Mi katoličani zamoremo vse papeže od Pija IX. do sv. Petra lepo zaporedoma našteti in imenovati.

Imena

vseh papežev po vrsti, od sv. Petra do Pija IX.

(Z domovanjem, nastopnim in smrtnim letom.)

† pomeni mučenca, * spoznovalca.

Imena			Kje so bili doma?	Kdaj so nastopili	Kdaj so umrli
1	†	Sv. apostelj Peter	Galileja	42	67
2	†	„ Linus	Volatera v Toskani	67	78
3	†	„ Anaklet	Aten	78	90
4	†	„ Klemen I.	Rim	91	100
5	†	„ Evaristi	Betlehem	100	109
6	†	„ Aleksander I.	Rim	109	119
7	†	„ Sikst I.	Rim	119	127
8	†	„ Telesfor	Turio na Neapolitan.	127	139
9	†	„ Higin	Aten	139	142
10	†	„ Pij I.	Akvileja	142	157
11	†	„ Anicet	v Siriji	157	168
12	†	„ Soter	Fundo v Kalabrij	168	177
13	†	„ Elevterij	Nikopoli	177	193
14	†	„ Viktor I.	Afrika	193	202
15	†	„ Zefirin	Rim	202	219
16	†	„ Kalist I.	„	219	223
17	†	„ Urban I.	„	223	230
18	†	„ Ponciani	„	230	235
19	†	„ Anteri	Polikastro na Neapol.	235	235
20	†	„ Fabiani	Rim	236	250
21	†	„ Kornelij	„	251	252
22	†	„ Lucij I.	„	252	253
23	†	„ Štefan I.	„	253	257
24	†	„ Sikst II.	Aten	257	258
25	†	„ Dionizij	Turio na Neapolit.	259	269
26	†	„ Feliks I.	Rim	269	274
27	†	„ Eutihian	Toskana	275	283
28	†	„ Kaj	Salona v Dalmaciji	283	296

Imena				Kje so bili doma?	Kdaj so	
					nastopili	umrli
29	†	„	Marcelin	Rim	296	304
30	†	„	Marcel	„	308	310
31	*	„	Eusebij	Kasano v Kalabriji	310	311
32	*	„	Melhiad	Afrika	311	313
33	*	„	Silvester I.	Rim	314	335
34	*	„	Marka	„	336	336
35	*	„	Julij	„	337	352
36	*		Liberij	„	352	366
37	*	„	Feliks II.	„	—	—
38	*	„	Damas I.	Vimarano n. Portug.	366	384
39	*	„	Siricij	Rim	384	398
40	*	„	Anastasij I.	„	398	401
41	*	„	Inocencij I.	Albano	401	416
42	*	„	Cosin	Mezuraka n. Neapol.	417	418
43	*	„	Bonifacij I.	Rim	418	422
44	*	„	Celestin I.	Iz Kampagne p. Rim.	422	432
45	*	„	Sikst III.	Rim	432	440
46	*	„	Leon I. Vel.	Rim ali Toskana	440	461
47	*	„	Hilarij	Kagliari	461	467
48	*	„	Simplicij I.	Tivoli	467	482
49	*	„	Feliks III.	Rim	483	492
50	*	„	Gelasij I.	Afrika	492	496
51	*	„	Anastasij II.	Rim	496	498
52	*	„	Simah	V Sardiniji	498	514
53	*	„	Hormizda	Frusina v Kampagn.	514	523
54	†	„	Janez I.	Toskana	523	526
55	*	„	Feliks IV.	Benevent	526	530
56			Bonifacij II.	Rojen Rimljan pa gotiškega rodu	530	532
57			Janez II.	Rim	532	535
58	*	„	Agapit	„	535	536
59	*	„	Silverij	Frusino v Kampagn.	536	538
60			Vigilij	Rim	538	555
61			Pelagij	„	555	560
62			Janez III.	„	560	573

		Imena	Kje so bili doma?	Kdaj so	
				nastopili	umrli
63		Benedikt	Rim	574	578
64		Pelagij II.	„	578	590
65	*	Sv. Gregor I. Vel.	„	590	604
66		Sabinian	Volatera	604	607
67		Bonifacij ~~III.~~	Rim	607	608
68	*	„ Bonifacij IV.	Valeria na Marskem	608	615
69	*	„ Deusdedit	Rim	615	624
70		Honorij I.	Iz Kampanije	625	639
71		Severin	Rim	640	640
72		Janez IV.	Iz Dalmacije	640	641
73		Feodor I.	Na Grškem	642	648
74	†	„ Martin I.	Todi na Toskanskem	649	654
75		Eugen I.	Rim	654	657
76	*	„ Vitalian	Segni v Kampanije	657	672
77		Adeodat	Rim	672	676
78		Don I.	„	676	677
79	*	„ Agato	Reggio v Neapolit.	678	682
80	*	„ Leon II.	Piano del Martino	682	684
81	*	„ Benedikt II.	Rim	684	685
82		Janez V.	Antiohija	685	686
83		Konon	Iz Tracije	687	687
84	*	„ Sergij	Rojen v Palermi	687	700
85		Janez VI.	Na Grškem	701	704
86		Janez VII.	Rosano	705	708
87		Sisinij	V Siriji	708	708
88		Konstancij	„	708	715
89	*	„ Gregor II.	Rim	715	731
90	*	„ Gregor III.	Sirija	731	741
91	*	„ Caharija	Severina v Neapol.	741	752
92		Štefan II.	Rim	752	752
93		Štefan III.	„	752	757
94	*	„ Paul I.	„	757	768
95		Štefan IV.	Reggio v Neapolit.	768	771
96		Hadrian I. Kolona	Rim	772	795
97	*	Sv. Leon III.	„	795	816

	Imena	Kje so bili doma?	Kdaj so	
			nastopili	umrli
98	Štefan V.	Rim	816	817
99	* Sv. Paškal I.	"	817	824
100	Eugenij II.	"	824	827
101	Valencij	"	827	827
102	Gregor IV.	"	827	844
103	Sergij II.	"	844	847
104	* " Leon IV.	"	847	855
105	Benedikt III.	"	856	858
106	* " Miklavž I.	"	858	867
107	Hadrian II.	"	867	872
108	Janez VIII.	"	872	882
109	Marin I.	Galesa na Laškem	882	883
110	Hadrian III.	Rim	884	885
111	Štefan VI.	"	885	891
112	Formozi	Škof v Porti	891	896
113	Bonifacij VI.	Toskano	896	897
114	Štefan VII.	Rim	896	897
115	Roman	Galesa al Montefiask.	897	897
116	Teodor II.	Rim	897	897
117	Janez IX.	"	897	900
118	Benedikt IV.	"	900	903
119	Leon V.	Ardea v Kampaniji	903	903
120	Kristofor	Rim	903	904
121	Sergij III.	"	904	911
122	Anastisij III.	"	911	913
123	Laudo	Sakinum	913	913
124	Janez X.	Rim	914	928
125	Leon VI.	"	928	929
126	Štefan VIII.	"	929	931
127	Janez XI.	"	931	935
128	Leon VII.	"	936	939
129	Štefan IX.	Iz Nemškega	939	942
130	Marin II.	Rim	943	946
131	Agapit II.	"	946	956
132	Janez XII.	"	956	964

	Imena	Kje so bili doma?	Kdaj so nastopili	umrli
133	Benedikt V.	Rim	964	965
134	Janez XIII.	„	965	972
135	Benedikt VI.	„	972	974
136	Don II.	„	974	974
137	Benedikt VII.	„	975	983
138	Janez XIV.	Škof v Paviji	983	984
139	Janez XV.	Rim	985	985
140	Janez XVI.	„	985	985
141	Gregor V.	Iz Nemškega	996	999
142	Silvester II.	Orilux na Francosk.	999	1003
143	Janez XVIII.	Rapagnano	1003	1004
144	Janez XIX.	Rim	1005	1008
145	Sergij IV.	„	1009	1012
146	Benedikt VIII.	„	1012	1024
147	Janez XX.	„	1024	1033
148	Benedikt IX.	„	1033	1044
149	Gregor VI.	„	1044	1046
150	Klemens II.	Iz Saksonskega	1046	1047
151	Damas II.	Iz Barskega	1048	1048
152	Sv. Leon IX.	Iz Elsacije	1049	1054
153	Viktor II.	Iz Švabskega	1055	1057
154	Štefan X.	Iz Loteringskega	1057	1058
155	Benedikt X.	Rim	1058	1059
156	Miklavž II.	Burgund	1059	1060
157	Alexander II.	Milan	1061	1073
158	* Sv. Gregor VII.	Savona	—	—
	Hildebrand		1073	1085
159	Viktor III. Esifanij	Benevent	1086	1087
160	Urban II.	Rheims	1088	1099
161	Paškal II.	Binda (Viterbo)	1099	1118
162	Gelasij II.	Gaëta	1118	1119
163	Kalist II.	Francosko	1119	1124
164	Honorij II Fagnani	Bologna	1124	1130
165	Inocenc II.	Rim	1130	1143
166	Celèstin II.	Cita di Castella	1143	1144

Imena	Kje so bili doma?	Kdaj so nastopili	umrli
167 Lucinij II.	Bologna	1144	1145
168 Eugenij III. Pagan.	Pisa	1145	1153
169 Anastasij IV.	Rim	1153	1154
170 Hadrian IV.	Iz Angleškega	1154	1159
171 AleksanderIII. Bandinelli	Siena	1159	1181
172 Lucij III. Allucing.	Luka	1181	1185
173 Urban III. Crivelli	Milan	1185	1187
174 Gregor VIII. d. Mor.	Benevent	1187	1187
175 Klemen III. Scolari	Rim	1187	1191
176 Celestin III. Arsini	„	1191	1198
177 Inocenc III.	Anagni	1198	1216
178 Honorij III. Savelli	Rim	1216	1227
179 Gregor IX.	Anagni	1227	1241
180 CelestinIV.Kastigl.	Milan	1241	1241
181 Inocenc IV. Fieschi	Genua	1243	1254
182 Alexander IV. (Anagni)	Anagni	1254	1261
183 Urban IV. Pantale.	Troyes	1261	1265
184 KlemenIV.(Folchi)	Iz Francoskega	1265	1268
185 * Zveličan Gregor X. Visconti	Piacenca	1271	1276
186 Inocenc V.	Iz Savoje	1276	1276
187 HadrianV.(Fieschi)	Genua	1276	1276
188 Janez XXI. Julian	Lisabon	1276	1277
189 Miklavž III. Orsini	Rim	1277	1281
190 Martin II.	Iz Kampanije	1281	1285
191 Honorij IV. Savelli	Rim	1285	1286
192 Miklavž IV. Masci	Bisciano na Laškem	1288	1292
193 * Sv. Celestin V. Morona	Isernija	1294	—
194 Bonifacij VIII.	Anagni	1294	1303
195 *Zvel. Benedikt XI.	Iz Trevise	1303	1304
196 Klemen V.	Iz Francoskega	1305	1314
197 Janez XXII.	„	1316	1334

Imena	Kje so bili doma?	Kdaj so	
		nastopili	umrli
198 Benedikt XII.	Iz Francoskega	1334	1342
199 Klemen VI.	„	1342	1352
200 Inocenc VI.	„	1352	1361
201 Urban V.	„	1362	1370
202 Gregor XI.	„	1370	1378
203 Urban VI.	Neapel	1378	1389
204 Bonifacij IX.	„	1389	1404
205 Inocenc VII.	Sulmama	1404	1406
206 Gregor XII.	Benetke	1406	1409
207 Aleksander V.	Kandia	1409	1410
208 Janez XXIII.	Neapel	1410	1419
209 Martin V.	Rim	1419	1431
210 Eugenij IV.	Benetke	1431	1447
211 Miklavž V.	Sarzana	1447	1455
212 Kalikst III.	Valencia	1455	1458
213 Pij II.	Siena	1458	1464
214 Pavel II.	Benetke	1464	1471
215 Sikst IV.	Savona	1471	1484
216 Inocenc VIII.	Genua	1484	1492
217 Aleksander VI.	Valencia	1492	1503
218 Pij III.	Siena	1503	1503
219 Julij II.	Pri Solani	1503	1513
220 Leo X.	Florenc	1513	1521
221 Hadrian VI.	Utrecht	1522	1523
222 Klemen VII.	Florenc	1523	1534
223 Pavel III.	Rim	1534	1549
224 Julij III.	„	1550	1555
225 Marcel II.	Montepulciano	1555	1555
226 Pavel IV.	Neapel	1555	1559
227 Pij IV.	Milan	1559	1565
228 * Sv. Pij V.	Bosko	1566	1572
229 Gregor XIII.	Bologna	1572	1585
230 Sikst V.	Grotamara	1585	1590
231 Urban VII.	Rim	1590	1590
232 Gregor XIV.	Milan	1590	1591

Imena	Kje so bili doma?	Kdaj so nastopili	Kdaj so umrli
233 Inocenc IX.	Bologna	1591	1591
234 Klemen VII.	Fano	1592	1605
235 Leon XI.	Florenc	1605	1605
236 Pavel V.	Rim	1605	1621
237 Gregor XV.	Bologna	1621	1623
238 Urban VIII.	Florenc	1623	1644
239 Inocenc X.	Rim	1644	1655
240 Aleksander VII.	Siena	1655	1667
241 Klemen IX.	Pistoja	1667	1669
242 Klemen X.	Rim	1670	1676
243 Inocenc XI.	Komo	1676	1689
244 Aleksander VIII.	Benetke	1689	1691
245 Inocenc XII.	Neapel	1691	1700
246 Klemen XI.	Urbino	1700	1721
247 Inocenc XIII.	Rim	1721	1724
248 Benedikt XIII.	„	1724	1730
249 Klemen XII.	Florenc	1730	1740
250 Benedikt XVI.	Bologna	1740	1758
251 Klemen XIII.	Benetke	1758	1769
252 Klemens XIV.	St. Angelo v Vadi	1769	1774
253 Pij VI.	Cesena	1775	1799
254 Pij VII.	„	1800	1823
255 Leon XII.	Spoleto	1823	1829
256 Pij VIII.	Cingoli	1829	1830
257 Gregor XVI.	Beluno	1831	1846
258 Pij IX.	Sinigaglia	1846	1878
259 Leo XIII		1878	

Ljubi Slovenci ne samo radi beró, ampak tudi radi in lepo pojó. Torej sem dodal dve papeževi pesmici, eno veselo: „Himno Papežu Piju! in drugo žalostno od vjetega papeža Pija IX. Bog daj, da bi skoraj mogli zapeti tretjo pesem častito: od rešitve in zmage sv. Očeta! Tačas pa naj molimo in pojemo: „Bog živi papeža Pija IX.“

a.

Himna papežu Piju IX.

Kjer je Petra cerkev prava,
Kjer je Rima večna slava,
Tam v pobožnosti veliki,
Se glasijo vsi jeziki:
Blagor Piju bod' Očetu,
Blagor, blagor Bog mu daj!

Glas gre čez sedmere griče,
Vatikan ga jasno kliče,
Še svetnikov tihe rake
Glas pošiljajo v oblake:
Blagor Piju itd.

Po ravninah, visočinah,
Vodah, hribih in dolinah,
Po prostoru sveta vsega
V svetih trumah se razlega:
Blagor Piju itd.

Angelji se pridružite,
Svoje petje z nam' sklenite,
Da se bode živo vnelo,
Do zvezd in nebá donelo:
Blagor Piju bod' očetu
Blagor, blagor Bog mu daj!

b.

Žalostna pesem Slovenčev od vjetega papeža Pija IX.

V Vatikanu vjeti,
  Svet s t a r č e k zdaj sedi.
Glavo že v svetem cveti,
  Se lice mu bledi.
V težavi mili papež so,
  Pa vendar ne obupajo
V dolini bridkih solz, v dolini bridkih solz.

V Vatikanu vjeti,
  Svet k r a l j močnó stoji,
Glej! „K r i ž n a k r i ž“ razpeti!
  Težav se ne boji.
„Saj Bog je moja moč, moj up,
  „Kaj bo mi ves sovražni hrup!“
Srčán veli junak, srčán veli junak.

V Vatikanu vjeti
  Zvesti zdaj o č e so!
Srcá ne dajmo vzeti,
  Varujmo ljubav vso.
Vi s t a r č e k svet', vi k r a l j ujet',
  Vi Oče naš, že starih let,
Mi vaši sini smo, mi vaši sini smo!

V železo niste djani,
  Prelita ni še kri,
Dežel pa oropáni,
  Za Vas prostora ni!
„Ni dobro, da kraljujejo
  „Pa dobro, da zdaj prosti so!?“
Vsa krohotá drhal, vsa krohotá drhal.

Če ravno ste Vi vjeti,
V kraljestvu svojem zdaj:
Mili kralj in Oče sveti!
Zvesti smo vekomaj.
Ostan'te naše vere luč,
Nebes Vi naših zlati ključ!
Naj Pija Bog živi, naj Pija Bog živi!

II.

V veri tolažba, v neveri obup.

(Podučna povest; spisal J. Dobrčan.)

I.

Kraljevo solnce se pomika že k zahodu, z zadnjimi žarki obseva še malo Gorensko vasico: pred njo se razprostira lepo polje, po kterem pihlja hladan vetrček, da zlato žito pripogiblje težke svoje glave, kakor v zahvalo Vsegamogočnemu, da mu je dodelil tako srečno rast; na desni se širijo prostorni travniki razpošiljaje svoj duh na vse strani, zadej in na levi pa se dvigujejo proti nebu griči in gore, kazaje zemljanom, kje je njihova prava domovina, in v vasici se vrsté hiše in hišice, vrtovi in vrtiči, kjer skaklja nedolžna mladina za pisanimi metulji in žvrgolé ljubi ptički, kakor v slovo odhajajočemu solncu.

Vse te opominja k veselju, prsi se ti širijo, jezik razveže, da zapoješ lepo pesmico — toda čuj! ali ne pojó zvonovi? in sicer tako tužno, žalostno? Ali niso zvonovi na pokopališču? Moj Bog, mora li vsacemu zemskemu veselju primešan biti grenek pelin britke žalosti? Gotovo je bleda smrt imela danes svojo pojedino — hitimo, poglejmo!

Oh, že slišimo prepevati žalostne psalme in stojte! tamle mimo ogla se mora priviti sprevod — že se vidi črnkast križ, za njim stopa duhovnik z resnim obrazom, zdaj se je prikazala raka in za njo — oj, žalosten pri-

zor! Jok in stok — priletna mati pretaka grenke solze po bledem licu, od kodar padajo na majhno dete, čigar angeljsko obličje tudi polivajo gorki potoki, dasiravno ne ve zakaj — šestletna deklica se briše ob materin predpasnik, dva fanta pri osmih in enajstih letih pa se ihtita na strani in zadej moli mala peščica spremljevalcev „ki je za nas krvavo bičan bil“ s prav enakomernim glasom.

Pridružimo se jim še mi! Zvonovi tožujejo zmirom glasneje, pokopališče je tukaj; vse obsuje jamo, kamor pridejo zemeljski ostanki ranjega počivat. Duhovnik opravlja zadnje molitve, trikrat vrže prsti v grob, nosači poprimejo motike in lopate, pa zagrebajo mrtvega — jok materin in otrok se glasneje razleže .... Duhovnik zmoli, vsakdo poškropi grob še z blagoslovljeno vodo in odide.

Solnce se je že skrilo, kakor bi ne hotelo gledati tužne matere in malih revčekov ostalih na pokopališču. Zdaj so sami, na grobu klečé okrog ihteče se mamice, kterej poka srce v skrbipolnih prsih. Ona se vsede z najmanjšim v naročju zraven groba, rudeče oči povzdigne proti nebu in jeclja na polglasno:

„O Bog, ali moram kelih trpljenja do dna izpiti? Ali ni bilo dosti, da sem ga okušala celo leto? Pa naj se zgodi Tvoja sveta volja!“ — sklene roke in se zatopi v molitev, toda pogled na otroke sedeče na njeni strani jej privabi nov potok iz oči. „O Gospod, o Oče nebeški, kaj bodo ti-le počeli? Kdo jih bo oblačil, kdo preživel? Očeta nimajo in jaz revica .... vsaj moram omagati pod težo skrbi! Pred smo bili srečni, samo ena žalost nas je trla, samo spomin na zgubljenega sina — toda preteklih dvanajst mescev so se izsule nad me vse, prav vse britkosti: prešiča sta se mi končala, huda letina je podražila žito; ni bilo zabele, ni bilo denarja za žito, ni bilo obleke, kar zaslužka ni bilo zarad moževe bolezni; mož je trpel, otroci stradali in zmrzovali, naredila sem dolg .... pa vse bi še poravnala, ko bi le on ne bil umrl! Dolga ne bom mogla poplačati, že vidim vse na bobnu plesati in berači ....“ tu preseka siloma

žalostne mişli, głobok zdihljej se jej izvije iz prs, na novo priderejo solze, otročiči hodijo jokaje okrog nje in prosijo: „Mama, nikar ne jokajte, vsaj bomo pokorni, bomo radi molili in delali!“ Toda mati se ne more utolažiti, malega pritisne na prsi, pogleda prav materno druge in zdihne k Bogu: „Nebeški oče, usmili se vsaj teh nedolžnih, očeta si jim vzel, bodi jim ti oče! Pa če preživiš ptice pod nebom in oblačiš lilije na polju, kaj ne, da tudi nas ne boš pozabil, nas svojih otrok! Jaz bom delala, ti mi pa daj dober vspeh!“ Žena zopet poklekne, solze se posušé in bere se jej na obrazu trdno zaupanje v onega, ki nas vodi zdaj po lepih traticah, zdaj po kamnitih in trnjevih stezah k sebi v večno kraljestvo.

„Otročiči moji, pojdimo domú!“ — pravi in vstane — „bomo pa doma za očeta molili in oče bodo v nebesih Boga prosili, da nas reši vsega zlega!“

Tiho stopajo iz pokopališča proti domu, zavijejo se na desno k obširnim travnikom. Iz velike hiše jih že od daleč ogleduje majhno človeče debelega obraza in velicega trebuščeka. Menda je bil včasih jako radodaren mož, vse ga je ljubilo; odkar pa so mu pomrli trije otroci, postal je osoren, trdosrčen, skop, lakomen; sebi še privošči in ženi, druge pa odira na vso moč: denar je njegov bog, denar njegova služba Božja, denar mu je vse. Ženo ima sicer rad, samo, kadar ga svari in prosi, naj ne bo tako čuden, tako brezbožen, takrat mu zatemni čelo, vstane in odide. Zdaj stoji na oknu in videti naše ljudi se mu vsede nekak poreden smeh na debele ustne: „Moj stari je bil tako prismojen, da je tem le potepencem dal nekoliko posestva skoraj zastonj. Premišljeval sem že, kako bi si ga nazaj pridobil prav po ceni in priložnost se mi je sama ponudila. Letos sem jim posojeval celo leto in dajal žito na videz iz dobrega namena, ha, ha, ha! vsakdo naj vodo na svoj mlin obrača! 150 goldinarjev teh mi ne morejo plačati, jaz jih privijem, tožim, na dražbi prodam, ha, ha, ha!“ Mimogredoča vdova je slišala smeh, pač ni mislila, komu velja, revica! Bogatin vidi žalostno vdovo, vidi otroke,

in srce se mu hoče nekoliko omehčiti. — „Usmiljenje ? ! Jaz sem zgubil otroke, komu se smilim?“ — in obraz se mu stemni — „Pravica, to je prvo in pravico imam; kar je mojega, smem vzeti in ne pustim niti vinarja! In kdo mi more kaj! Moj oče mi je naredil krivico, ker mi je posestva primanjšal in to krivico hočem zdaj popraviti!“ Tako modruje v svojem pohlepenju in se zagovarja pred svojo kosmato vestjo.

Pa pustimo njega modrovati, hitimo raje za revno ženico. Žalostna mati pelje svoje otroke ob hiši tega bogatina naprej; za hišo se razprostira vrt nasajen z mnogovrstnimi sadeži, precejšen ogel je ograjen in v tej ograji stoji mala hišica z hlevom, za hišico pa je majhen vrtec in majhna njivica. To je posestvo naše vdove, njen mož si je to pridobil od očeta našega bogatina. Ker sta bila oba pridna in nista po nepotrebnem denarja izmetavala, prihranila sta si toliko, da sta vzela v najem eno večo njivo in nekoliko seče, s tem sta pošteno preredila sebe in svojo družino, zraven pa imela eno kravico, par koz in par prešičev. Prodala sta kak bokal mleka, kak funt masla in druge zabele, s tem sta si pridobila kak novec za sol, za obuvalo in za druge vsakdanje potrebe. Tako je živela naša ljuba družinica, pa zdaj jo je Bog djal na poskušnjo in je pripustil, da jih je obiskala nesreča za nesrečo, kakor smo že videli.

Sèm toraj pride ženica in njene sirotice — vse dobé v neredu. Živina je prišla med tem s paše in je delala škodo, ker je ni nobeden vgnal v hlev: krava je pojedala še neposušeno seno na vrtu, koze so se spenjale po mladih drevescih, ktere je mož ravno pred boleznijo zasadil, lačna prešička sta krulila v svinjaku in grizla lesene duri, par kokoši pa je nemirno kavsalo po zaprtih vežnih vratih.

„Gospodarja je zmanjkalo, zato je vse narobe“ — govori ženica in spravlja živino pod streho, potem jo opravi, pomolze, skuha večerjo sebi in otrokom, — a moža je manjkalo.

„Da bi že le v postelji ječal, upala bi vsaj, da bo okreval in zopet z nami jedel, toda zdaj .... njega črvi večerjajo“, — in zopet jej začne oko solziti, tudi otroci vekajo.

„Molimo, potem pa spat!“ in vsi pokleknejo, pa prosijo Vsevedočega, naj jim vlije tolažbe v obupajoča srca; prav pobožno odmolijo tudi en „Oče naš“ za ranjcega, mati spravi otroke spat, pokriža jih še v postelji in priporoči angelju varhu; sama pa vzame luč in gre pomivat.

„Kaj bom počela z malimi? Druzega ne vidim, kakor beraško palico! Moj prvi sin, ta bi jim lahko nadomestil očeta, ali kaj, ker so spačena mesta in spačene knjige tudi njega okužile! Zapravil je vero, ž njo pa tudi vse poštenje; kar sem ga svarila, ne mara več zame, ne mara več za dom, mar mu je le brezbožna tovaršija .... Bog usmili se me, da se ne zmešam!“ vročo glavo podpre v dlan in zopet jej lijejo solze v skledo, morebiti v znamenje, da bo zanaprej vsaka jed namesto z maslom s solzami zabeljena.

„Gospod, nobene poti rešenja ne vidim! ... Teh 150 gld. me bo podrlo v grob in mali? ....“ žena ne more več, ugasne luč, pade v hiši na kolena in moli dolgo, dolgo .... V molitvi se zopet potolaži, nekaj jej pravi, da naj le v Boga zaupa in ne bo osramotena; če prav tukaj trpé vsi revščino in nadloge, morebiti jim bo to v prid, da zveličajo svoje duše; vsaj Bog vse vidi in povrne s svojim bogastvom prej ali kasneje. V teh mislih najde tolažila, vera jo zdrži; zdaj se tudi ona vleže, pa še v postelji premišljuje z bolj mirno krvijo in zaspi s sklepom: „Obrnem se na spridenega sina, prošnje nesrečne matere ga bodo vendar ganile; prosim tudi bogatina, naj počaka, nesrečne sirotice se mu bodo vendar smilile — in vse bo še dobro!“

II.

Svit druzega jutra dobi stiskano mater že na nogah; ona pometa stanice, dvorišče, pripravlja živini in se skuša raztresti v urnem delu, bere se jej pa na obrazu,

kam da vedno uhajajo vse njene misli. Približuje se šesta ura, zavabi k maši.

„K maši grem Boga prosit, naj razsvetli mojo pamet, da bom prav delovala v večni in časni prid svojih otrok in naj me potrdi, da bom potrpežljivo prenašala vse, karkoli mi pošlje. Tudi za zgubljenega sina hočem moliti, da naj se ga usmili in privodi zopet na pravo pot“, — tako govoré odide v sobo in se napravi v čedno, črno obleko.

„Mati ali vstanemo?“ zasliši se otročji glasček iz pristranske stanice.

„Ali ste že zbujeni? No, pa danes poležite! Če me ne bo koj domú, pa ti Jože druge obleci, omijte se, opravite jutranjo molitev in me počakajte!“

Tako govoré odide skrbna mati proti cerkvi, ki je na sredi vasi, od koder se razpošiljajo nauki in darovi božji revnim zemljanóm. Naša vdova poklekne k stranskemu altarju in moli goreče, vsa je vtopljena v pobožnosti in iz obraza jej žari velika zaupnost v dobrotljivega očeta. Po maši vstane, nevedoma jo nesejo noge na — grob možev. „Ti vživaš plačilo za svojo poštenost, zvestobo in postrežljivost, oh prosi za nas, da ne obupamo in se večno ne pogubimo!“ Tako sklene svojo molitev in gre nasproti novim viharjem, toda trdno, neboječe, dobro vedoč, da tukaj je vse minljivo, in če tukaj v žalosti sejemo, bomo tam v veselju želi.

Pot jo pripelje do bogatina, ta že stoji na vežnem pragu, roke ima v žepu in srka zdravi jutranji zrak.

„Dobro jutro, oče — pozdravi žena — k vam sem namenjena. Letos ste mi veliko dobroto skazali, Bog naj vam jo povrne . . . .“

„Ha, ha, Bog mi ne bo nič povrnil, on ne siplje goldinarjev iz nebes, ti mi boš povrnila, ha, ha!“ — mane si mož roke. Ženo zbodejo te žaljive in brezbožne besede, pa zataji se, kakor bi ne čutila njihove ostrine.

„Ker ste se skazali tako dobrega, zato bi vas rada še nekaj prosila . . . .“

„No, kaj? le kratko!“ zarohni mož temnega obraza,

da se ga žena skoraj ustraši. Vendar se osrči in reče s trdim glasom:

„Prosim, počakajte, nikar koj ne terjajte — vrnila vam bom že, ko si nekoliko opomorem; tačas vam obresti . . . .“

„Aha, ti požrešna smet ti!“ — pade jej bogatin v besedo. — „Če jim človek prst pomoli, pa zgrabijo za celo roko! Ne čakam nikakor ne, v dveh mescih preteče obrok in pazi, da mi plačaš!“

„Oh, naj vas vendar omeči moja nesreča, naj se vam smilijo moje sirotice!“ — prosi vdova — „če bote vi usmiljenje skazali, bodo tudi vaši otroci na onem svetu usmiljenje dosegli!“ Pri teh besedah potegne mož še bolj obrvi na oči in si grize debele ustne.

„Ha, pri Bogu ni usmiljenja, ker drugače bi mi ne bil otrok vzel, zato ga tudi pri meni ni!“ — te bogokletne besede izusti in jame trdo stopati po veži gori in doli, mrmraje nekaj med zobmi.

„No, da me ne boš preklinjevala, odjenjam in sicer mi boš plačala vsaka dva meseca po 50 gld., če ne, ti prodam vse, kar imaš; toliko je dosti, več ne moreš zahtevati“; s temi besedami obrne hrbet in odide.

Žena ostane sama; kaj jej je s tem pomaganega? Eno upanje je že splavalo po vodi — še sin jej ostane, vsaj tega bodo ginile prošnje stiskane matere in nedolžnih bratcev; če prihrani od svojih 15 gld. vsak teden le 4, jih bo v dveh mesecih 32 gld., osemnajst jih bom pa tudi sama vkup spravila, če bi jih morala iz tla izkopati. S takim računom pride domú; otroci so bili že vstali, skoz okno so gledali in pričakovali mamice; komaj jo zapazijo, že jej dirjajo naproti in se skušajo, kdo bo prej pri njej.

„Mi smo se že napravili in se omili, pa tudi molili smo že!“ kličejo dirjaje proti materi, videti jih, stopijo jej solze v oči. „Oh, mama nikar ne jokajte, vsaj bomo pridni!“ tako govorè jo obsujejo, ednajstletni deček jej da malo Metko — tako so klicali najmanje dete — v naročje in gredó v stanico.

„Ali ste že kaj lačni? Hitro bom kosilo skuhala; ti Jože — reče 11letnemu dečku — pa pripravi pisanje, da piševa Janezu na Dunaj!“

Mati kuha, Jože pa ves vesel poišče pero, črnilo in papir. Na starem umazanem zvezku poskuša, če se bo lepo pisalo in komaj čaka. Pa bi brž začel. Kosilo je skuhano, snedó in hajd pisat!

„No Jože, vsedi se sem na stol, vidva pa k peči, da mu kaj ne pritrčneta!“ — ukaže mati in vzame Metko v naročje — „no zdaj pa zapiši: Ljubi sin!“

„Sem; kaj pa zdaj?“ vpraša Jože in mati mu narekuje besedo za besedo, popiše vse nesreče in prosi, kakor le mati prositi more, naj si nekoliko pritrga, saj je tudi ona skrbela in pazila na vsako stopinjo, da bi se ne zadel ob kak kamen.

„Zdaj pa še enkrat preberi prav počasi in zastopno!“ reče mati, ko dokončajo pismo — „potem pojdete v šolo in po šoli skočiš na pošto!“

Pismo še ni prebrano, odpró se duri in v hišo stopi star mladeneč ali mlad starček. Obleka je grozno zanemarjena, obraz bled, oči vdrte, medle, sapa težka, hoja negotova. Nič ne spregovori in se vsede k peči — otroci skočijo k materi, ki pogleduje prišleca in ne more verjeti lastnim očem, če vidi prav, ali ne.

„Za božjo voljo, ali si ti Janez?“ — praša vsa preplašena, vstane in hoče k njemu; pa Metka se začne na glas jokati pred neznanim možem. Prestrašena mati ne ve, kaj bi počela, otrokom vkaže v šolo, Metko pa nese v stransko izbico.

„Za božjo voljo kaj pa ti je?“ — praša Janeza, ko sta sama.

„Bolan sem, na Dunaju sem bil že v bolnišnici, zdaj sem prišel domú, da se ozdravim, ako me hočete pod streho trpeti, če ne ....“ in zarudi mu nekoliko bled obraz, oči se mu posvetijo v obupnem sklepu, ustne pa zagrize, da bi mu ne ušel.

„Sin, sin! kaj misliš? oh vidiš, kam pride človek, če izpusti Boga izpred oči! To bolezen ti je gotovo napravilo tvoje brezbožno življenje! o, ko bi bil ti

mene poslušal! Pa ti si se norčeval z meno in mojimi nauki, in . . . .“

„Bežite, bežite! Take so za neumne kmete, za nas, ki se v mestih učimo iz učenih časnikov, pa niso!“ — odgovori sin osorno v svoji neveri. Mati zajoče na glas, že mu hoče pokazati vrata, češ, kjer si bil v dobrih dneh, pojdi še v hudih, pa beseda jej zaostane na jeziku pri pogledu na njegovo slabost in šine jej tudi nada skoz prsi, da ga vendar bolezen pripelje k boljemu spoznanju. Dolgo molčita oba.

„Kje pa so oče?“ — pretrga sin tihoto. To vprašanje vzbudi v nesrečnici zopet zavest, v kakem tužnem stanu, da se nahaja. Vse od konca do kraja mu pové, koliko so trpeli, kako je oče umrl, v kaki stiski je sedaj, da je še nanj stavila vse svoje upanje, ako je tudi dobro vedela, da se briga le za denar in gleda, kako bi ga pognal po grlu, ali pa se podal morebiti še v grje namene!

„Gotovo se me boš usmilil, če imaš le količkaj srca v prsih, — sem mislila — in na to sem zidala vso prihodnjost, ali, o Bog, tudi tukaj mi je spodletelo! Kam se hočem zdaj obrniti? O, ko bi bil le ti pošten! kmalo bi se ozdravil, oba bi delala in še bi se morda rešili! Ali kaj? o Gospod, naj se zgodi tvoja sveta volja!“ tako konča in pogleduje zaupno v nebo.

Povest je sina močno ganila; ko sliši od trdega bogatina, zaškriplje z zobmi in povzdigne grozečo pest in z zamolklim glasom govori usupnjeni materi:

„Denar, denar, denar! Kdor ima tega, ima vse! pa zakaj tičé nekteri do grla v njem in se valjajo po mehkih blazinah? mi se moramo pa za par bozih krajcarjev truditi od jutra do večera! Ali nismo ljudjé, kakor uni? Ali nimamo take pravice do sreče, kakor uni? Kdo vam jo more vzeti? Ti, bogatini nam jo hočejo! Toda počakajte! Kmalo se vzdignemo, vzamemo, kar imate, če se bote ustavljali, vas pa pobijemo! Enakost hočemo! Če nas pa vi v boju uničite, se nam pa samim ne bo treba končati! Ne vem zakaj bi živel v trpljenju. raje v vodo skočim, je pa vsemu konec! . . . .“ Še bi bil

voril v svojih divjih domišljijah, pa prežalostna mati lene roke in zavpije:

„O sin, sin! ali se ti meša? ali se ne bojiš pekla? ij pa če tukaj trpimo, vsaj je to kratko, tam bo pa čno veselje sledilo! Sedma božja zapoved pravi: Ne adi! In ti hočeš ropati? Ali se ne bojiš pekla? Ali si tega od mene naučil?

„Ha, ha! To vse so si bogatini izmislili, da bi nas ašili in bi bili varni v svojem bogastvu, to so prazne bole! Le počakajte, kmalo bo odklenkalo tem grdum, ha, ha, ha! . .“ tako je govoril revček v svoji poti in v svojem obupu. V veri ni mogel dobiti tožbe, ker je ni imel, le v denarju je je iskal in v vžinju ali pa v samomoru! Kaj pa verna mati? Oh poila si je obraz z rokami, milo joka in prosi Njega, je vir vse tolažbe, da naj se usmili nje in zapeljanega a!

Tudi sin zapazi, da ga je strast preveč napela, slaten je bil že pred, zdaj se pa kar trese na vsem otu.

Janez je bil prvi sin teh dobrih starišev, posebno da sta ga imela. Lepo ga podučita, doma v šolo pojata in želé, da bi se navadil kacega rokodelstva, dasta na Koroško klobučarije se učit. Mali fant, 12 let star, ide k slabim ljudem: molitve niso poznali, za post se zmenili, cerkev jim ni bila na mislih in praznike so tem obhajali, da so dopoldne delali, popoldne pa in po iči vživali vse, česar je poželelo pregrešno telo — vevali niso niti v Boga, niti v hudiča. Če se je Janek pred jedjo pokrižal, če v petkih ni hotel mesa jesti je raji lakoto trpel, so ga vsi zasmehovali, v nedeljih še k maši mogel ni, ker je moral delati celo doldne. Ali je čudno, če se je počasi tudi on poenačil oji okolici? Dopolnivši dvajseto leto pride domú na vačenje, tu zasmehuje vse lepe navade, spre se zarad ga s svojimi starši in odide od doma z namenom, kdar več se ne vrniti k tem avšam. Ustanovi se v likem mestu, kjer je mrgolelo polno umazanih knjig lažnjivih časnikov; popolnoma se okuži; vživanje kakor

zahteva naše telo, to je naš namen, po smrti je z vse pri kraju, to je njegova vera in vera velike množic In iz te vere izvirajo goljufije, zvijače, grdosti in sam mori, od kterih je slišati vsako uro, iz te vere izvi prekrasen nauk: Če ti mene ne vgrizneš, bom pa j tebe! — Naš Janez in njegovi pajdaši so delali ves d na vse moči, s prislužkom pa so si napravljevali v sladnosti, kar jih morejo dati pohujšana mesta in njih vtopljevali svareč glas svojih vesti. Posestnike jeli sovražiti, češ, oni so naši sreči na potu, oni odirajo; začeli so se jim ustavljati in jih siliti, da jim dajo manj dela, pa veči zaslužek. Na tej poti gr zmiraj dalje, zmiraj bolj tli in se vekša sovraštvo do p sestnikov — gorje vsem, kadar se vname ogenj in švig plamen nakviško. Takih misel je toraj naš Janez, pa svojem neredu si je pokončal zdravje, trpel strašno p manjkanje, sklenil iti domu iskat zdravja; ko bi ga zavrgli doma, mislil je konec narediti svojemu revne življenju. Ni je imel tolažbe, le obupanje mu je zij pred nogami! Oh revnega človeka! Gorje pa vsem, pripravijo tako daleč nadepolne mladenče! Strašen govor jih čaka pred ostrim sodnikom, kjer jih bodo žili zgubljeni mladenči in njihovi stariši.

III.

Naši materi so torej splavale vse nade po vo ko bi ne bila imela trdne vere, gotovo bi bila mora obupati, vera pa jo vzdrži kviško, v veri najde ona dosti tolažbe. Bôde jo sicer v srcu, toda z mirnim oč som zre v prihodnjost, pripravljena je na vse, tudi najhuje.

„Janezu bom od Boga sprosila pravo pamet — tem, če prav umrje. Otročiče bom že izredila tač da izrastejo, vsaj je povsod dosti dobrih ljudi in človek sprosi, naj le nosi. Bog mi bo že pomagal," ta premišljuje in dela nepretrgoma.

Dva meseca sta že skoro minula, približeval se žalostni dan. Žena si je prislužila v težkem trudu goldinarjev. Večkrat bi bila rada trdosrčneža pro

j bi potrpel, toda ni jej hotela beseda čez usta, kadar je srečala. Predzadnji dan gre vendar na vse zgodaj njemu, pove mu, kako in kaj in ga skuša prevoriti.

„Kar sem rekel, sem rekel! Mož beseda hočem ostati ikor hitro jutri ne plačaš, grem k sodniji in prihodi teden bo dražba v tvoji hiši“, — zareži lakomni mož in pogleda revico tako grdo, da se kar obrne in ide. Moža je že njegova žena večkrat nagovarjala k brotljivosti, pa mož je ni hotel poslušati; večkrat ste bojevali dobra in slaba stran, pa lakomnost je vsezmagala.

V nedeljo pa že oznani berič pred cerkvijo, da se na javni dražbi naši udovi toliko prodalo, da se lača 50 gld. To je slišal tudi Janez, kterega je mati liko sprosila, da je zahajal ob nedeljah k sveti maši, , naj gre vendar zarad ljudi, če že ne zarad Boga, upala je, da ga morebiti vsaj tukaj doleti žarek miti božje. Veliko se je že umiril, one brezbožne misli zmirom bolj zgubljevale svojo moč, ker niso imele netila, rveč so jih zaduševale nove misli, besede materne, so mu tudi v spomin poklicale leta mladostna. Več grozil in robentačil, ni več ni očitno prodajal svojega verstva, sramoval se je že pred materjo. Mir mu je peševal pridobitek zapravljenega zdravja.

Današnji oklic ga je zopet znepokojil; dan pred ažbo hodi po vrtu, skoz leso pride na bogatinov kraj se tam vleže. Tudi bogatin pride sem ogledovaje svoje sestvo. Pridši do Janeza mu zapove, naj se pobere iz egovega vrta in ga zasramljivo pogleda. To zbode neza v srce, že skoraj pogašeni plamen zopet zažari, i se mu zasvetijo, nehote plane kviško in zagrozi botinu z obema pestmi.

„Kruti neusmiljenec, da bi te zemlja požrla!“ — te sede mu proderejo iz vzdigovajočih se prs — „ali miš, da smo tvoji psi?“

Jeza zbudi jezo, sovraštvo zbudi sovraštvo, bogaova lica zarudé kakor pireh.

„Oho, kaj si predrzneš, leni postopač! Meni gr Kdo pa si? Berač! Če pa še nisi, bom že jaz v k kem poskrbel, da bodeš!“ — govori, mogočno se stavi po koncu, prekriža roke na prsih in pogleda Ja kakor bi ga hotel že s pogledom uničiti.

Janez ne more črhniti besedice, grize si jezi pogleduje po kakem orodju, da bi pokazal boga kdo da je. Iz bližnjè ograje popade kol in ves hoče mogočneža potleči, ne pazè na nasledke groz djanja.

„Stoj! o Bog!“ zakliče, nekdo od zadej in v sapi pridere mati, vstopi se med Janeza in bogatin pogleda svojega sina tako proseče, da se ves strese nehoté spusti kolec iz rok. Mati ga, prime za podpazd in pelje domu nemogoč spregovoriti od samega str

„To boš skupil!“ — zamrmra bogatin, kterem že srce jelo utripati, hiti domú, napreže konja in do sodnije.

„Oh, Janez, kaj si mislil? Ali ne veš, da so jalci gnjusoba pred Bogom in pred ljudmi? O kam pripeljejo človeka strasti!?“ — tako govori jo skrbna mati, ne gre jej v glavo, kako bi bil mogel n sin kaj tacega storiti

Janez sedi na stolu, kar trese se. Vest, ktero je Dunaju popolnoma zadušil, se mu zopet oglasi in j spričuje, da je nekdo, pred čigar sodnim stolom b dajali odgovor za vsa svoja dela, da je toraj življ po smrti, da je večnost. Sram je Janeza svoje slab in svojih strasti.

„Vsaj druzega ne zasluži, ali je pravično, d tacemu lakomnežu tako dobro godi?“ — tako se za varja sam pred sabo in pred materjo.

„Ali ti zaslužiš kaj druzega, kakor revščino? Al ti godi krivica? Lej z boleznijo te Bog kliče nazaj pravo pot. Videl boš potem, da se grešnikom mno krat prav dobro godi, bogaboječi pa revščino trpé, vera ti bo povedala, da dobi po smrti vsakdo svojo p vico, kakor zasluži. Ako nas krivičniki zatirajo, potrpi vsaj bo kmalo minulo, tam pa nas čaka večno plač

Ko bi mene to ne tolážilo, davno bi bila že obupala, ta nauk pa mi daje srčnost, notranjo mirnost in blaženost, da je ne zamenim za bogatinove denarje. Ali mar meniš, da je on srečen, zadovoljen? Samo na videz, notri mu divja razpor, peče ga, kakor je tebe in te še!“ — tako govori verna mati prav navdušeno, ker je te nauke sama že skusila prav mnogokrat.

Janez jej ne odgovarja, ker mu nekaj pravi, da vtegne to resnično biti, pa bi rad pogovor kam drugam zasuknil.

„Mati, neizrečeno sem slab, jaz grem v posteljo. To vam pa povem, da jutri grem na vse zgodaj od doma; kajti jaz bi ne mogel gledati škodoželjnih obrazov!“ Stori.

Zdaj pridejo otroci iz šole, ker je že skoraj poldne. Enemu vkaže mati, naj vzdigne Metko, ki je ležala, drugim pa dá tudi majhna opravila. Vsi naglo slušajo, veselo in smeje se gredó na svoja opravila, ne poznajo še rev in nadlog tega sveta.

Proti večeru pride berič in poprašuje po Janezu. Lahko si mislimo strah materin, ko zve, da mora jutri ob deveti uri priti pred sodnijo, ker je poskušal ubijalstvo. Pa kaj, odvrniti ne more.

Drugo jutro napoči, žalostno, prežalostno za našo mater. Sin je odšel od doma, otroci v šolo, mati je sama doma z Metko. Ob 9 uri pridejo izvrševalci dražbe, gledalcev ptuje nesreče se je že pred kaj obilo gnjetlo okrog hiše, tudi bogatin je zraven. Mati ne more prenesti hudega prizora, zaklene se v izbico in solze jej polivajo od skrbi vpadla lica.

Boben zaropota in „krava 30 gld., kdo plača k prvemu!“ to jej doni na ušesa, kakor smrtna sodba. Metko stisne v naročje, in žalosti pobesi glavo, vendar njena žalost ni obupljiva, njena žalost je mirna. „Jaz nisem tega sama zadolžila — pa vsaj je zemlja dolina solz, ona ni naša prava domačija; ta je tam pri Tebi, kjer ni solz in žalosti!“ tako se tolaži in potolaži.

„Ali nobeden več ne da? Toraj 38 gld., ena, dve, tri! drúmdrum, drúmdrum, drum!“ to zopet zasliši; oh

12 gld. je premalo, zdaj bodo pa še kaj vzeli . . . pa vsaj imam 12 gld. . . . in hitro skoči kviško z Metko vred, vzame denarje in jih da izvrševalcu dražbe, prosé, da naj vstavi dražbo. Ljudje odidejo, le bogatin še ostane, pristopi k ženi in pravi:

„Ker imaš tako pridnega sina in tako močnega, zato mi moraš v štirnajstih dneh poplačati ves ostali dolg, če ne, že veš, kaj se ti zgodi!“ — kakor strela iz jasnega neba zadenejo te besede nesrečno mater, zopet jej je zmeden račun, vsak dan jo vdari nova šiba. Da more kak človek svojega bližnjega tako mučiti, to jej ne gre v glavo. Reva ni vedela, da nima srca tisti, ki služi pogrešnemu mamonu. Predno se je popolnoma zavedla, je bogatin že odšel.

„Kako pa zdaj? — misli — najpred se moram umiriti, potem mi bo Bog že kako dobro misel dal — kjer je sila največa, tam je božja pomoč najbliža . . . Bog vedi kaj bo z Janezom?“ ta misel jej ne gre iz glave, zmiraj bolj jo skrbi, čem bolj se približuje večer in ni Janeza nazaj.

Ta je prišel pred sodnijo, pri spraševanju vse natančno povedal. Zarad odkritosrčnosti in druzih pomanjševalnih okoliščin je dobil samo 24 ur zapora, kterega je koj nastopil, češ, ako ga pred prestojim, bom pa pred prost. Bil je sicer še precej slaboten, no, pa 24 ur se že prestoji. Med tem, ko mati doma skrbi, premišljuje svoje preteklo življenje. „Kako je bilo pač prijetno doma v otročjih letih, kako pa burno in viharno potem v ptujini! Vedno le delo, ali razbezdano življenje, ali pa obup. Mati je sicer žalostna, pa je vendar mirna, še moli za svoje nasprotnike, in pravi, da je zadovoljna On sam tudi čuti blagodejni upliv materin do sebe, čuti, da njeni nauki niso prazni, čuti, da človek res samo v veri najde tolažbo, kadar ga tarejo zemeljske nadloge. Kaj bi bil človek brez vere? Divja zver, ki v svoji besnosti zgrabi bližnjega in strga vse, kar mu je na potu, ali pa konča samega sebe! Tak je bil sam!“ Te misli mu švigajo po glavi in on jeclja: o Bog odpusti mi!

IV.

Drugi dan pride Janez in pove oveseljeni materi, da je kazen že prestal in druzega ne želi, kakor naj bi mu še Bog odpustil, naj bi mu podelil ljubo zdravje, da bi mogel materi kaj pomagati.

Kdo bi pač mogel popisati materno radost, toliko je molila in prosila in zdaj je uslišana, zdaj je spolnjena njena najsrčneja želja.

„Hvala ti, Vseusmiljeni! Ti si se ozrl na solze prežalostne matere in jej dal nazaj zgubljenega sina — zaupala sem v Tebe in vedela sem, da ne bom osramotena! Zdaj naj pride, kar koli hoče, pripravljena sem. Pa, vsaj mi je ta Tvoja milost porok, da me tudi v prihodnje ne boš zapustil!“ ta lepa zahvalna molitvica izpuhti iz razveseljenega maternega srca proti nebeškim visočinam. Janeza je ta prizor tako ginil, da se mu prikrade solza v oči, nekak poseben, dozdaj nepoznan čut ga navdaja videti materno radost.

Mati pripoveduje sklep bogatinov in njegove grožnje.

„Trudiva se po vsej moči, da ustaviva njegove naklepe, pa, kako bi se poprijela? Jaz sem mislila nocoj da bi šla gospoda župnika za svet poprašat. Gospod so dobri, revnim so že veliko pomagali, gotovo bodo dobro svetovali!“ govori mati, ko se jej veselje nekoliko poleže.

„Kaj pa, ko bi gospod še posodili, da plačate bogatinu, gospod bodo gotovo raje čakali, pri prvi mogočnosti jim poplačava“, svetuje Janez, materi je všeč in se ne more načuditi, kako jej ni to že popred v glavo prišlo. Tudi Janeza sili, naj gre tje, naj se spravi z Bogom in naj išče mirú tam, kjer je v resnici.

Janez stori in odvali se mu težak kamen od srca, čuti se lahkega in veselega, kakoršen je bil v tistih blaženih časih, ko je še doma hodil v šolo.

Slaboten je še bil in nesposoben za delo, pa notranji mir in pa od tod izvirajoča radost sta pospeševala njegovo okrevanje. Bratje šolarčeki so mu že pred po-

nujali knjig iz farne bukvarnice, toda jih ni hotel, zdaj je pa prosil za nje in srkal iz njih zdrave hrane.

Mati je koj drugi dan šla k gospodu župniku, potožila mu vse stiske in ga prosila, naj kako pomaga. Gospod, častitljiv starček, je obljubil, da bo govoril z bogatinom pri prvi priložnosti; če se pa ne omeči, naj mati le vanj zaupa, rešil jo bo iz zadrege.

Minulo je v tem že osem dni. Necega jutra zazvoni z velikim zvonom. „Kaj je to? Gotovo gredó nevarnega bolnika obhajat. Kam neki?“ tako se vse popražuje. Tudi naša že znana družinica popražuje in teče v cerkev po blagoslov, vsi spremijo gospoda do — bogatinove hiše. Žena njegova je po noči nagloma zbolela in kar umreti hoče. Duhovnik jej poda zadnjo popotnico in jej govori tolažilne besede. Ljudje odidejo, le duhovnik osrčuje bolnico. Sam je pri njej z bogatinom.

„Lejte — pravi — kaj vas je doletelo; hudo je to, kaj ne, oče? Uboga hiša, kjer umrje oče ali mati, vsega usmiljenja je vredna. Vam zdaj ni dobro pri srcu, pa če hočete usmiljenje doseči, bodite tudi vi usmiljeni!“ govori duhovnik žalostnemu možu in ga prosi v imenu Boga milostnega, naj ne trpinči tako svojih poštenih sosedov, ki so po nesreči zašli v take težave.

Bogatinu se srce taja, prime se za čelo in odide iz hiše. Duhovnik pa prosi bolnico, naj še ona možu prigovori za revno družino — dobro delo bo storila in družina bo gotovo za njo molila. Bolna žena prikima, duhovnik odide.

Kmalo pride mož nazaj k postelji in popražuje ženo, ako jej je kaj odleglo. Žena pokima in pomigne, naj se vsede bliže nje, potem ga prosi, naj stori dobro revni družini in naj jej ne odreče prošnje zdaj na smrtni postelji. Mož je ginjen, solze mu stopijo v oči, pa vendar ne more se kaj premagati, to je tako težavno. A prosi ga žena, morebiti umirajoča, kako bi bilo mogoče kaj odreči.

Kaj je pač naša vdova tačas delala? Ali se je morebiti veselila bogatinove nesreče? O ne; komaj pride domu, poklekne z otroci in prosi, naj bi ozdravela bolna

ena! Tudi djansko bi bila rada postregla, pa s čim? — Tako lepe lastnosti ima naša ženica, zato jo je Bog jubil; poskušal jo je v razbeljeni peči britkost, ker se e pokazala stanovitno, neomahljivo, zato jo je koj polačal. On nobenemu ne ostane dolžan, vsacemu dodeli lačilo o pravem času, včasih že tukaj, včasih pa še e tam.

Toraj, kakor smo slišali, bogatinovo srcé se je že ajalo, vest ga je začela grizti in mu očita njegovo nelovečnost. Spomni se svojega poštenega očeta, kako je anjki rad revnim pomagal, in je bil zmiraj veselega rca, kako so ga ljudje ljubili in mu je Bog blagoslovil se njegovo delovanje. Pa vsaj se je njemu ravno taka gorila. Le odkar se je tako sprevrgel na nasprotno stran, i več zadovoljen, ljudje ga črtijo in vkljub vsej lakomosti si ne more nič več pridobiti. Pa čemu mu bo lenar? On pelje le v nesrečo, če si ž njim ne pritupujemo boljega blaga, blaga za naš viši namen, za tebesa. Take misli se podé žalostnemu možu po nožganih.

„Vsaj res naj slušam ženo!“ — pravi sam pri sebi n se obrne k ženi govoreč; — „Dobro, kar sam pojlem tje in porečem, da mi bodo že plačali, kadar bodo nogli!“

Bolnici se obraz, kar v veselje spremeni, kolikotrat je jokala zarad trdosrčnosti svojega moža, kolikotrat moža samega prosila, toda vselej zastonj in danes i je pridobila tako zmago, za trenutek pozabi vse svoje bolečine. Hvaležno se ozre v moža in šepeče: „Hvala, Bog ti povrni!“

Ne bom nadalje popisoval sledečega veselja, vsaj bi bilo moje pero preslabo. Vdova je vedno Boga hvalila za njegove dobrote in ga molila v njegovih čudnih potih, po kterih nas pripelje k sebi. — Možu je žena ozdravela in on jej je bil zmiraj hvaležen, da ga je pripravila na boljo pot, na pot djanskega kršanstva, kjer prebiva zadovoljnost in sreča. — Janez pa je rad pripovedoval svojo čudno dogodbo in vselej sklenil svojo pripovest z besedami: „V veri tolažba, v neveri obup.“

III.

Človeško oko in uho, pa svet, kak ga vidimo in slišimo.

(Raznovrstne reči za poduk in kratek čas, nabral A. Umek

Človek ima pet čutov ali počutkov in le-ti so: vid, sluh, voh, okus in tip. S temi počutki je človeku dan zmožnost, da si prilastuje vse, kar vidimo, slišimo, ka se dá vohati, pokušati in tipati, kratko, po njih se n odpira svet, ne le tako, kakor je sam na sebi, ampa celó prihaja po teh potih v misli, tako da si iz vunanjeg narejamo notranji svet. Zmožnosti, s ktero prepeljujem prikazni vunanjega sveta v misli in v dušo, pravimo d o mišljija. Kakor so pri človeštvu sploh zeló različn telesne in dušne moči, ravno tako je pri posameznih ra lična domišljija. Naslanja pa se domišljija na počutk čim boljše in bolj razvit je počutek, tem lože in te bolj po resnici se v domišljiji predstavljajo tiste stra vunanjega sveta, ktere ravno po dotičnem počutku za hajajo v misli. Da so počutki različni, vé vsakdo. Kaj š le, ako popolnoma manjka temu tega, druzemu druze počutka. Tako n. pr. rojen slepec, kteremu se nikoli n razvije vid ali pogled, sliši druge pripovedovati, kakorš je svet, tudi si ga domišljuje; ali resnične podobe o nje si ne more narisati, misli si ga vse drugač, kakor m kteri ga gledamo v resnici. Gluhomutec, kteremu je po polnoma zaprt sluh, ali menite, da le količkaj vé, ka koršen glas imajo zvonovi, orglje, raznovrstna godba itd.? Kakor slepec nič ne vé, kaj so barve, n. pr. kaj je belo, rudeče, višnjevo itd., ravno tako gluhec ne pozna razni glasov in donenja, razločka med njimi in druzih lastnosti, ki se odkrivajo zdravemu sluhu na radost.

Počutki človekovi so vsi v ozki zvezi med sabo. Ako bi le enega ne bilo, nastala bi brž velika pomanjkljivost v izvrševanji tistih opravil, ktera so jim dana za vzajemno nalogo. Reči pa se vendar smé, da niso vsi enake

pomenljivosti. Tako n. pr. se dá reči, da bi ne bila tolika škoda, ako bi kdo ne poznal cvetične vonjave, mimo tiste škode, ktero donaša slepota, kajti le malo odškoduje slepca spa dišava, ker mu je neznana lepota tisoč in tisoč rastlin, živali in druzih prikazni v naravi. Potem takem bo menda vsakdo rad priznaval, da je med počutki v i d imenitniši in važniši kot v o h. Kmalo se tudi pri tem razmišljevanji pride do tega, da v i d je najimenitniši izmed vseh človeških počutkov, kakor je že ustroj ali organ, v kterem ima vid svoj sedež, t. j. oko, najumetniše in najnežniše delo med vsemi telesnimi udi. Pa še enkrat bodi povdarjeno, da v s i počutki so nepopisljive važnosti in imenitnosti, bodi-si, da jih jemljemo v združenem delovanji, bodi si vsacega posebej. Jako nepopolno, silno pomanjkljivo bi bilo bitje, kteremu pravimo človek, ako bi se mu vzel kteri koli izmed počutkov.

Morebiti pervi za vidom je s l u h, kar se tiče imenitnosti in važnosti. Celo stvarstvo je polno soglasja ali harmonije, in koliko lepega, krasnega ne bi bilo za nas brez sluha. Veseli ptički, ki frfolé po naravi, ne bi nas razveseljevali; godba, ki tolikanj povzdiga človeka, bila bi mrtva reč brez tega počutka. In kar je najvažniše, ali si moreš misliti jezik, t. j. govor, besedo brez sluha? Kaj pa bi bil človek brez govorjenja? Ali ni ravno govor, ki nas povzdiguje nad vse stvari na zemlji! Brez pomena pa bi bil govor, ostal bi mrtva stvar, ako bi ga nihče ne mogel slišati, ako ne bi človek človeka mogel umeti. Sluh torej pomaga, da drug druzemu razodevamo razne misli, žalostne in vesele; s sluhom v srce dohaja soglasno petje, ki se budí v veseli družbi človeški.

Pa kaj bi še dalje premišljevali nepotrebne reči. Neskončno modri Stvarnik je od vekomaj vedel, v kaki dovršenosti bo stvaril človeka; njega hvalimo in poveličujmo, pa veselimo se!

Kakoršen namen torej ima ta spis? Po napisu že se dá soditi, da se bo pečal posebno z vidom in sluhom. Ali kako? Bode morda obširno popiseval tiste ustroje ali organe človeškega telesa, brez kterih bi ne bilo ni vida ni sluha? Ali čé morda narisati sliko o č e s a in u š e s a,

njuno vunanjo in notranjo uredbo? Ne tega, ampak drug nalogo ima.

Rekli smo že, da kakor so ljudje med sabo splo bolj ali manj različni, tako so različni tudi počutki. Večina ljudi, hvala Bogu, ima zdrave počutke. Kar bom tedaj v naslednjih vrsticah še govorili o njih, naj velja le o zdravih počutkih. Zdaj pa si najprej zastavimo to-le prašanje: Ali se nam po počutki vse in vselej predstavlja tako, kakor je resnici?

Videli bomo, da ne. Kakor človeku sploh, tako j tudi počutkom posebej lastna zmotljivost. Reči se cel smé, da ravno počutki, in med temi najpred vid, z njim pa tudi sluh, zadrgnejo človeka velikrat v siln zmoto. Zatorej je naloga temu spisu, da iz vsakdanjeg življenja in iz posebnih prikazni pokaže, kako so tud zdravi počutki zmotljivosti podverženi. Največ bom slišali, kar se tiče vida in sluha, in vmes resne in šaljive reči.

Da nekoliko ostanemo še pri tem, kar je bilo v prejšnjem rečeno, mislimo si ta-le izgled. V dveh posodah ki blizo skupaj stojite, imaš v eni vino, v drugi vodo. Vtakni v eno desno, v drugo levo roko. Ako imaš zavezane oči, ali boš vedel, ktera roka je v vinu in ktera v vodi? Čutil boš mokroto na obeh, vedel pa ne, ktera je od vina, ktera od vode. Kaj pa ti pové, celo pri zavezanih očeh? Gotovo le okus. Ako imaš pred sabo palice raznovrstnega lesa, primi drugo za drugo, pa je ne poglej: vganiti ne moreš, iz kterega lesa je ktera, dokler ne pogledaš. Voh ali duh je bolj zanesljiv v svojem poslu, toda brez vida se celó velikokrat dá ukaniti, ker je več reči, ki, če nimajo popolnoma enacega, imajo vsaj podoben duh. Mislili bi, da okus je zeló zanesljiv; ali kolikokrat tudi ta človeka opehari. Ko je bila nekje kmetijska razstava, pošlje tje nek gospodar lastnega vina. Bilo je dobro, vsaj sam je mislil, da je. Tudi se je domišljeval, da bi svoje vino spoznal izmed vseh druzih. Prigodi se pa, da le-ta gospodar pride v tisti odbor, ki je vina sodil. Možje so ga poznali, da je izvrsten vinsk

poznavalec. Pri tem pa mu nagodejo to-le. Od steklenice, v kteri je bilo njegovo vino, odtergajo pravi napis pa tuj listek prilepijo na-njo. Ko omenjeni gospod pokuša — lastno vino, zarenči: za nič, slabo! — Vedel ni, da je njegovo. Drugi pa bi bili skoro smeha popokali. — Povedati bi se dalo še veliko tacega, iz česar je razvidno, da vsak počutek je zmoti vdan, pa tudi, da morajo vzajemno svoje službe opravljati, v najlepšem soglasji.

Da se vid med vsemi počutki dá najbolj in celó pogostoma zmotiti, o tem je vsaj nekoliko vsak sam prepričan iz lastne skušnje. Ako stojiš poleg cerkve, ki ima srednje vrste zvonik, v ne preveliki daljavi pa je cerkev z zvonikom, ki je morda še enkrat tako visok, pa se oziraš na obá: kteri se ti zdi viši? Vselej tisti, pri kterem stojiš, in če tudi dobro veš, da oni v daljavi je veliko viši, okó ti vendar kaže narobe. Ravno tako je pri oziranji na gore. Oddaljena gora je morda trikrat viša mimo druge, kteri si bliže, ali oko vidi tako, kakor bi bila le-ta viša. Kolikrat se bližaš človeku in ko je še oddaljen, vidiš čisto druzega, kakor je v resnici. Ako pobesiš oči ali gledaš drugam, ter se še-le potem zopet obrneš va-nj, ko je tako blizo, da ga misliš pozdraviti, kako se zavzameš, ker je ves drug, kot si mislil! Po mestih in večih trgih se to pogostoma primeri. Koliko zmot pa še-le vzrokuje različna svetloba. Kdo se še ni Bog vedi kolikrat prepričal, da rečí, ki so mu dopadale pri luči zvečer, bile so mu zoperne pri dnevni svetlobi. Pa tudi narobe se godi dokajkrat; kar je lepo po dnevi, kaže se ti v neprijetni obliki ali barvi pri svečavi. Najbolj pa nas slepari tmina, ker tu oslabljenemu vidu pomaga domišljija. Domišljija pa tudi po dnevu kaže v zvunanjem svetu take reči, kterih ni, in vendar jih vidi oko. Majhen deček na kmetih je zvečer videl polno hišo šurkov, daravno ni bilo nikjer nobenega na planem. Pa ker je včasih kterega videl in se je te živali sploh bal, kazala mu jih je domišljija, da je vse gomzelo. Pripoveduje se o slovečem laškem pesniku, ki je trdno veroval, da se prikazujejo razni duhovi, kako je včasih sredi svojih opravil obstal in šterlel kam z očmi. Potem je

ves resen pravil, da je videl duha in je popisoval, kakoršen je bil. Po noči pa, kakor sem že hotel omeniti, tù še-le se nahaja zmot v gledanji, da nas Bog varuj. Koliko štorov je bilo že v podobi grdih pošasti ali vsaj spačenih mož, koliko senc, ki so se kazale kakor velikanje s človeškim obrazom. Rjuha na preklji je bila ženska, klada na tnalu divja zver itd. Znano je, da taka zmota v pogledu dela velik strah, iz straha pride bolezen, včasih celó počasna ali urna smrt.

Največa zmota v tej zadevi je ta, da so različne barve pri spremenjeni svetlobi vidu drugačne. Vsakdo vé, da večidel vsaka reč je pri nočni bliščobi bolj ali manj spremenjena v barvi v primeri s tisto, v kteri se kaže po dnevi. Belo in črno si še najbolj enako ostaja. Drugačne so ravno tiste barve pri mesecu, drugačne spet pri nočnem svitu brez mesečine. Znano je, da cvetlice, kterim pravimo potočnice, so pri razcvitanji rudečkaste, popolnoma razvite pa imajo v i š n j e v o cvetje; ali pri luči se nam kažejo zmerom rudečkaste. Pri vsem tem res da različna svetloba dela različnost, saj brez svetlobe bi vid sploh nič ne opravil, bil bi tudi mrtva stvar; ali da si je tako, zaradi tega moramo vendar priznati, da to je zmota v gledanji, ker reči same na sebi so si v resnici vedno enake. Zmota torej napravlja, da jih včasi vidimo take, včasi pa spet drugačne, dasiravno se med tem niso nič spremenile.

Vse te mnogovrstnosti se nahajajo že pri navadnih, zdravih očeh. Mikati pa utegne marsikoga, ako mu, če še ni slišal tega, povemo, da so na zemlji taki ljudje, ki imajo sicer čisto zdrave oči in dober vid, v ravno tej zadevi pa, kar se tiče barv, imajo nekteri posebno napako. Ni izmišljena stvar, ampak resnica, da se ljudje, kteri so v stanu samo belo in černo, svetlo in temno razločiti. Pa poreče kdo, to je slepota, toda ne popolna. Ne dá se reči, da ne bi bilo res. Ali s tem, kar navadno imenujemo slepoto, se vendar ne dá po vsem primerjati. Zakaj taki ljudje dobro vidijo v e l i k o s t posameznih stvari; ako jim pokažeš n. pr. vrtnico ali rožo, razločijo vse, kolika je, da so peresca v cvetji nekaj drugačna

mimo zelenih itd., ali ravno tega ne spoznajo, da cvetje ima rudečo barvo, drugi deli pa zeleno. Le-ta po nekterih krajih ne ravno redka prikazen na očeh se imenuje bojna ali barvina bolezen. Vendar je treba omeniti, da v toliki méri, da bi tako bolne oči razločile samo belo in črno, svitlo in temno, nahaja se po sreči le malo malokaj. Ne tako poredkoma pa živé ljudjé, ki sicer popolnoma zdravih oči ne razločijo poedinih barv. V tej zadevi je znan sloveč, učen profesor, ki je živel na Angleškem in se pečal s kemijo, imé mu je bilo Dalton. Le-ta mož na rastlinah ni razločil višnjeve od rujavkaste barve. Čudno pa je, da v mavrici ali v božjem stolcu na nebu se mu je videlo vse — rumeno in modro. Rudeče barvo, ki je vendar precej močna v tej nebeški prikazni, in ktero je dobro poznal v rastlinstvu, te ni nikdar videl na mavrici; nasproti pa je tu videl toliko višnjeve ali modre barve, ki mu je pa na rastlinah bila neznana. Po tem slovečem možu so to slepoto ali bolezen tudi krstili z imenom „daltonizem.“

Pripoveduje se o nekem možu, ki je v začetku tega stoletja živel v Ameriki, da je vse barve mešal, t. j. da ni nikoli vedel, kakoršna je ktera, ali šè boljše rečeno, da ni nikoli gotovo vedel, ktere barve je kaka reč. Tega pa sam ni vedel, ko je bil že odraščen deček. Pripetilo pa se je, da enkrat na cesti najde, če se ne motim, robec ali ruto; da bi najdeno blago dal nazaj, stopi v neko hišo prašat, če so kaj izgubili. Ni pa se mogel načuditi, ko so djali, da je robec rudeč. Po natančnejem razgovoru še-le se je pokazalo, da njemu so vsi robci enake barve. Ravno tako se mu je godilo, kedar je s tovariši stal blizo dreves, ki imajo rudeče sadje, kedar je zrelo. Ako so n. pr. djali, češnje so že zrele, ker so rudeče, ni se mogel načuditi. Zakaj videl je, da so češnje na drevesu, poznal pa je samo po okusu, ktere so zrele, rudečega ni nič videl. Ako ne bi kaj tacega poročali zanesljivi možje, kdo bi verjel, da so take oči, ki od daleč vidijo sad, a ne vidijo, da je rudeč? Take napake v očeh so največkrat prirojene, včasih pa jih je kriva tudi kaka bolezen. Vendar večidel zopet preidejo,

ako se izcimijo iz bolezni. Prirojene pa se ne dajo pregnati.

Učeni svet še ne vé vzroka taki slepoti. Mislili so, da ima tista mokrota, ki se nahaja v očesu in ktera je potrebna, da more človek sploh videti, take barve v sebi, ali da so tako zmešane, da je pogled pomanjkljiv ali napčen. Zato so večkrat ljudem, ki so imeli tako bolezen, po smrti preiskavali očesa in njihovo mokroto, ali to ni nič razjasnilo teh prikazni, zdravniki so v tacih očeh našli vse tako v redu in navadno, kakor pri druzih brez take slepote.

Kakor pa so take oči, hvalo Bogu, sploh le bolj poredkoma najti, vendar se nahajajo večidel le pri omikanih narodih. Divja ljudstva, ki se bolj družijo z natoro, imajo sploh boljše in bistrejše oči, pa je med njimi tudi redka prikazen bodi si ktera koli nepravilnost na vidu.

Za vidom se med vsemi počutki morda še največkrat dá premotiti sluh. Res moremo najbolj prepričani biti o tem, o čemur smemo reči: Sam sem videl, sam sem slišal. Toda gotovo je, da ravno tako prepričanje utegne pogostoma tudi napačno biti, ker smo napačno videli ali napačno slišali. Zato pa je človeku tudi v tem kakor sploh treba previdnemu biti, in nihče ne more tajiti resnice, da je zeló mogoča zmota tudi tedaj, kedar smo sami videli ali slišali.

Da je res tudi sluh podvržen zmoti, o tem se je tudi vsak lahko že prepričal sam. Pomislimo le, kolikrat se nameri, da slišimo popolnoma drugo besedo ali celó ves stavek drugač, kakor ga je drug v resnici izrekel. Kako pogostoma slišimo zvonenje ali kakoršen si bodi glas med gorami ali med zidovjem ravno od nasprotne strani, kakor v resnici prihaja. To se vé da dela jek, malek (eho), ali zmota je vendar-le. Ako kdo blizo nas stoji, pa se nenadoma spači v glasu in bolj tiho ter v nenavadnem izreku zavpije kar koli, tu nam se dozdeva, da je takov klic priletel Bog vedi iz kake daljave in od druzega človeka, kakor je res. Navadno pa vé človek, od ktere strani prihaja glas na uho, in gotovo je to velika

dobrota. Ako n. pr. zaidemo ali se izgubimo, tu kličemo, in ko se oglasi kdo, vemo, na kteri strani je, vemo, kam se imamo obrniti, torej sta si v tej zadevi enaka vid in sluh. Tu ne govorimo o gluhoti, ampak omenimo sploh, da tudi zmota človeškega sluha daje povod k veliko resnim in šaljivim dogodbam v življenji. Kakor pa smo pri vidu govorili o barvini slepoti, tako hočemo tudi tukaj jemati nekaj posebnega, kar se tiče sluha.

Ali si, dragi bralec! že slišal kdaj, da so taki ljudje na svetu, ki znajo s trebuhom govoriti? Marsikteri morda še ni slišal, gotovo je pa tudi mnogo tacih, ki niso samo čuli, da so, ampak take celô slišali govoriti. Verjemi mi, da sem tudi jaz že videl in slišal tak čudež. Marsikdo pa vendar le poreče: „Trdi kakor hočeš, ta je vendar-le bosa. Sam praviš in ravno dokazuješ, kako so počutki zmotljivi, torej si se motil, ko si mislil, da res kaj tacega vidiš ali slišiš.“ Tem besedam moram pritegniti in priznati, da so popolnoma resnične: Zmotljivost na sluhu dela, da je že marsikdo na svetu verjel, da so taki ljudje. So sicer res, hodijo po deželah in mestih, pa se s svojo umetnostjo živé, ker se ponašajo ž njo za denar. Ali taki ljudje si v dobro obračajo ravno zmotljivost človeškega sluha, kakor ima sleparski svet sploh veliko veliko dobička od človeške zmote. Resnica je, da zmota, o kteri ravno govorimo, se je velikrat kazala v veri, da so taki govorniki pravi čudodelci.

Kaj so tedaj taki, ali kakoršni so tisti, ki znajo s trebuhom govoriti? Zakaj se jim pravi tako?

Najpred naj bode tukaj naravnost rečeno, kar je bilo že zgorej na pómen dano, da v resnici nihče ne zna skoz trebuh ali s trebuhom govoriti. Ljudje so le zato poprijeli se te besede, ker se dozdeva, da je takó. Večidel pa glas tacega umetnika, ali če ti je ljubše, tacega komedijanta, poslušalcu ne prihaja na uho od trebuha, ampak od druzih strani. Kaj znajo taki možiceljni, videli bomo iz naslednjega razmišljevanja.

Poslušajmo najprej izgled. Nekje na Angleškem, če se prav spominjam v Londonu, je živel nek profesor,

imé sem pozabil. Nekega večera je sam sedel v svojem stanovanji in bral, kar se skoz vrata prikaže neznan človek in ko vidi, da je profesor sam, naméri z dolgim nožem na-nj rekoč: „Denar simo, če ne, brž bote mrtev.“ Učeni mož sprevidi, da bi bilo nevarno braniti se, torej vstane pa odpre omaro, kjer je bil shranjen denar. Ropar pa mu je z nožem tiščal za petami. Med tem, ko profesor v omari po predalu stiče, nanadoma iz bližnje izbe nekdo zakriči: „Ne boj se, jaz ti že hitim na pomoč, gorjé roparju!“ Ropar se zboji in se odtegne kar more naglo.

Drugi dan pride profesor v šolo in pripoveduje svojim tovarišem, kaj se je zgodilo. Eden izmed njih ga vpraša: „I kdo pa je bil tisti srečni človek, ki te je rešil?“ Vprašani se nasmeje, pa odgovori: „Kdo? Moj oče.“ „Kakó,“ pravijo drugi, „tvoj oče? saj ne živi več.“ „Res ne živi več,“ pravi profesor, „ali velel mi je zmerom: „Uči se, česar koli se moreš, če ti tudi — s t r e b u h o m g o v o r i t i!“ — Znal je torej umetnost, o kteri govorimo: bil je glas spačil in izustil takó, da je še-le iz stranske izbe priletel roparju na uho.

Večidel pa ljudje, kteri imajo tako zmožnost, hodijo po svetu in si ž njo kruh služijo. Gledišča po mestih so pripravna poslopja za to. Tu stojé na odru ter hodijo gori in doli, pa govoré: zdaj navadno, kakor vsak človek, zdaj pa se oglasi ves drugačen glas, kmalo na strani, potem kje v višini, ali kje v občinstvu itd. Pomniti pa je, da d o l g o ob enem ne morejo ponašati se s takim govorom, ker pluča veliko trpé pri tem. Torej k večemu p o l ure kratkočasijo ljudstvo en večer.

Vsakdo bi gotovo rad vedel, kako se vse to godi. Na tanko dopovedati se ne dá, ampak le nekoliko razjasniti, da si človek lože misli, kako je to mogoče, in da spozná, da ni v tem nič čeznatórnega. Trdi se pa tudi, da to ni tolikanj umetnost, kakor prirojena spretnost. Pa res mora človek že po natori k temu nagnjen biti, ker naučiti se ne dá z lepa. Mnogo jih je poskušalo pri tacih, ki so sami znali, pa zastonj, le malokoga se je kaj prijelo. Pogostoma pa tudi taki, ki imajo

to zmožnost, nočejo je po resnici drugim odkrivati, češ, potem ne bi več ostala skrivnost.

Skrivnost takega nerazumljivega govorjenja ima svoje izvire v notranji in vunanji gibčnosti. Pred vsem pravijo, da morajo taki besede izgovarjati bolj zad, t. j. ustom v kotu blizo jabelka. Vrat navadno stezajo, da se glas zaletuje proti nebu. Veliko pa je tudi odvisno od tega, da so v stanu, zeló sapo v sé vleči; govoré pa tudi le, kedar sapo izpuščajo. Pri takem sopenji trpé pluča in posamni deli v trebuhu, zato menda imé. Ako govoré tako, kakor smo omenili, je glas bolj zamolkel; skušajo pa, da se najprej zaletí v kako nasprotno steno ali drugo reč, od tod še-le se razpršuje med poslušalce.

Pri tem mora govornik biti jako gibčen in spreten, sam mora gledati tje, od koder hoče, da glas prihaja. Poslušalci ž njim vred radi gledajo v tisto stran kakor on, in zmota je tem loža. Gledati torej mora, da jih zeló moti ter jih nagiblje zdaj tu simo, zdaj spet drugam v nagli spreminjavi.

Kako morejo taki s trebuhom govoreči ljudstvo motiti, naj povemo še nekaj izgledov.

V prejšnjem veku je živel enak umetnik, z imenom Komte. Le-ta pride v neko mesto, poleg kterega je stalo pokopališče. V mesto gredé vidi nekaj ljudi na njem. Stopi blizo njih pa jame tako govoriti, da so ljudje slišali, kakor bi glas prihajal iz grobov. Strah je bil velik, sploh so mislili, da je čudež.

V drugem mestu je šel mimo treh prodajalnic, ktere so bile zaprte. Bilo pa je nekaj ljudi okrog. Vstopi se blizo njih, pa začne po svoje govoriti tako, da se je iz prodajalnic čulo presilno stokanje in toževanje. Odprli so vse tri in preiskovali, da je bilo kaj, ali našli niso nič in so zvedeli še-le pozneje, kako je bilo vse nastalo. — Nagodel je bil še več tacih reči, pa enkrat bi jo bil skorej skupil. Kmetje so ga v neki vasi hoteli sèžgati, ker so djali, da je copernik. Vlekli so ga proti goreči apnenici, ali ko pridejo pred-njo ž njim, zarenči resen glas iz nje: „Vsi pridete v pekel, če bote tako hudobni!“

Zbali so se in všli, umetnik pa se je rešil z lastno umetnostjo.

Nekega francoskega kralja služabnik je tudi znal tako govoriti in si je bil s tem pridobil imenitno nevesto in denarjev. Le-ta služabnik je bil kraljev strežaj, torej v nizki' službi. Dopadala pa mu je hči nekega ministra in rad bi jo bil vzel. Ali se vé da mu je niso dali. Umrl pa je kralj, nekaj časa pozneje tudi minister. Udova s hčerjo ni bila bogata, torej je mislil, da se mu bo zdaj po sreči izšlo, ali motil se je, mati mu je ni dala, ko je šel snubit. Ko je dolgo zastonj prizadeval si, kar se od stropa zasliši kakor glas ranjcega hčerinega očeta: „Daj mu hčer, če nočes, da bom še dalje nesrečen.“ To je mater tako osupnilo, da mu je kar dala hčer za ženo.

Z ženitvijo pa ni bil dobil veliko premoženja, treba mu je bilo denarjev. Gre k nekemu skopuhu, ali ta mu ga nikakor ni hotel dati, dokler niso okrog njega tako grozeči glasovi nevidnih bitij jeli protiti, da ga je bilo silno strah in je rad doštel prosilcu več tisoč.

Piše se, da kakih 40 let je tega, kar je na Nemškem se prigodilo to-le. Tujec pride v neko mesto, pa hoče med drugim tudi stolno cerkev videti. Cerkovnik ga prepeljuje simtertje ter mu pokaže tudi rako, kjer je bilo več udov neke vladarske rodovine pokopanih. Ko tu stojita pred trugami, kar jame iz tiste, v kteri je ležal najslavniši mož tiste rodovine, silno grozeč glas svet grajati in jeziti se, da še mrtvim ne dá mirú. Cerkovnika je to tako prevzelo, da je umrl. Tujec je bil tak umetnik, pa ni pomislil, kako zeló utegne cerkovniku škodovati.

Kakih sto let je, kar je bil, ne vem od kod, na Dunaj prišel nek baron Mengen. O tem je bilo znano, da zna s punčico, otroško igračo, govoriti, t. j. punčica je v njegovem naročji govorila. Povabi ga na kosilo imeniten gospod in ž njim več prav imenitne gospode, tudi nekaj ministrov vmes. Po kosilu poprosi gospodar onega barona, naj napravi, da bo punčica govorila. Branil pa se je rekoč: „Svet že tako pravi, da sem s hudičem v

zvezi, ljudstvo me torej napade in Bog vé kaj stori zmano, če sliši to.“ Gospodar pa je djal, da prevzame vso odgovornost. Mengen torej vzame punčico v roke in veli, naj jo kdo praša, kar hoče. Izpraševali so jo razne reči, in res je na vse pametno odgovarjala kakor človek. Družba se ni mogla načuditi. Baron je nazadnje povedal, da zna — po trebušje govoriti.

V Pariz gredé dojde enak umetnik kmeta, ki je tudi bil na poti v mesto, pa osla je jezdil. Umetnik ogovori kmeta in pogovarjata se to in uno. Čez nekaj časa pa začuje kmet prav od oslove glave človešk glas: „Spravi se doli, moji predniki so bili z Bileamovim oslom v rodu, kaj zmerom na meni sediš!“ — Kmet je bil urno na tleh, klobuk pa je stisnil pod pazduho. V mestu je pravil, kako čudo se je zgodilo. Toda meščanje so kmalu vedeli, kako in kaj, ker so poznali onega ptiča, kako zna z glasom slepariti.

Vse to, ter še veliko druzega prihaja od todi, da se človeški sluh dá premotiti.

IV.

Mesec in solnce.

(Spisal K—m—.)

Kako lepo je videti modro nebo, kedar migljajo po njem o jasni noči neprēštete zvezde kakor svitle lučice in se nam nasproti prijazno smehlja otožna luna! Misleči človek nehoté ostrmi in občuduje, brez da bi zamogel čutiti velikost onega, kar ogleduje. Nam bi bilo treba ogromne mere, ako bi hoteli naznaniti neizmernost prostora, katerega spregledati zamoremo z našima očesima.

Minula je noč in vnovič te vabi zlato jutro. Premilo solnce že vzhaja izza vzhodnih gorá ter bel svit razliva po rosnih dolinah. Kako ljubo se z modrega zraka glasi jutranja pesem krilastih pevcev! Nam pa nebrojna nebeška telesa napolnujejo srce s strahom in čestitanjem.

Strah in groza nas sprehaja, ako premišljujemo nektere velikanske gore naše zemlje, kakor so n. pr. planine v Evropi, Andi v Ameriki ali pa velikan Himalaja v Aziji; vendar pa so te gore v primeru z našo zemljo tako neznatne, da ne kazijo njene okrogle oblike, ker se na njeni površini, ki meri okoli 9 miljonov □milj, skoraj ravno tako zgubé, kakor bi se drobno zrnice izgubilo na veliki krogli. Če je že ta prostor tako velik, kolikošen mora še le biti prostor, kjer toliko miljonov enako velikanskih nebeških teles svojo po stvarniku odkazano pot teka!

Najizvrstnejšega zvezdoznanca, najbolj slovečega učenjaka se poprime — skoraj bi rekel — vrtoglavica, kadar hoče natančno razbrati in preračuniti nebeški svet. Ako nas že ogled sam napolnuje s takimi občutki, moramo v resnici pripoznati, da vsę ono ni mogoče samo od sebe postati, marveč da je nekdo, kateri je vse to stvaril; da nad vsemu nadvlada neko večno bitje, to je vsegamogočni Bog.«

Do sedaj so učeni veliki del nebeškega sveta precej natanko določili in preračunili ter govoré o tem, kakor o kaki znani reči. Nikdo pa ne razume božje vsegamogočnosti, ki ta velikanski nebeški svet drži z nevidno roko in vsakemu posameznemu telesu prisvojuje lastnosti, s katerimi je sebi in drugim na korist in blagor.

Ker že vdanost in potrebna hvaležnost do Stvarnika zahteva, da se vsaki človek, kolikor mu je v moči, sèznani z najglavnejšim nebeškim telesom in nam v ta namen pripomorejo dosedanje preiskave zvezdoznancev in drugih v tem oziru učenih mož, hočemo si tudi mi ogledati za nas najvažnejši nebeški telesi namreč mesec in solnce.

O mescu.

Med vsemi nebeškimi telesi je ravno mesec nam ne samo najbližnji, temuč tudi najvažnejši. Vredno je, da ga vsaki človek, kolikor mu je mogoče, natančno spoznava. Solnčna svetloba ne razsvetluje samo naše zemlje, temuč ob enem vsa ostala poznana in nepoznana telesa; ali

mesec sveti edino nam. Kako čudovita in krasna je ravno moč lunine svetlobe, tega nam ni treba tu dokazati. Mesec je pri ljudstvu prerok bodočega dobrega ali slabega vremena; on kaže mornarju, vozniku, pastirju, koscem natančni časni tek; o njem še marsikaki naših očakov ali ljubih mamic sedè za pečjo pripoveduje, da shraneva sajastega kovača, kateri je na Božiča dan brezbožno koval in je za kazen došel v goreči mesec, kjer mora vedno do sodnjega dne kovati. Kolikokrat ravno pesniki slovenski prepevajo slavo mescu, o katerem eden najnovejših slovenskih pesnikov pravi:

„Poetov mjavkanje in mačkov petje,
Perglavice ti (luni) mnogo prizadeva.“

Vse to je vzròk, da so stari poganski narodi, mesec med bogove vvrstili. Ako pogledamo na vero naših prednikov, starih Slovencev, ki so v prvi dobi bili še pogani in so mnogim bogovom čast skazovali, vidimo, da so njih krivoverni svečeniki in čarodeji (coperniki) prerokovali iz letanja tičev, kakor tudi iz stanja zvezd in mesca na nebu.

Ker je toraj mesec v tolikih ozirih zanimiv, hočemo ga tudi mi ogledati in tu pretresati njegovo daljino od zemlje, njegovo obliko, velikost, svetlobo, njegove spremembe in bitnost.

Na prvi pogled se nam dozdeva, da je mesec ravno tako velik kakor solnce, ali to ni resnica, ker je d a l j i n a mesca od zemlje krajša. Srednja daljina mesca od zemlje znaša do 51.822 geog. milj. Ako pomislimo, da je solnce od zemlje oddaljeno čez 20 miljonov milj, bomo spoznali, da je solnce 400krat dalje od zemlje nego mesec. Če bi železnični poštni hlapon (lokomotiv) rabil od zemlje do solnca blizo 400 let, potreboval bi toraj isti hlapon do mesca le eno leto.

Svetloba v občem presune v eni sekundi 40.000 milj, toraj svetloba od mesca do naše zemlje ne potrebuje več kakor $1^{1}/_{2}$ sekunde, to je en miglej. Ko bi toraj na površini mesca kdo kak ogenj prižgal, opazili bi ga mi v skoraj ravno istem času, ako bi bilo namreč nebo čisto in vedro. Še drugo primero. Dobri voznik

prekorači v enem dnevu 8 milj; ako bi se toraj taki mož na pot podal, bi prišel v 18 letih do mesca. Razvidi se toraj, da bi človek zamogel priti do mesca, ko bi le peljala cesta tje.

Kakor imajo vsa telesa solnčne sèstave obliko kroglje, tako je tudi mesec okrogel. To mi bode vsakteri potrdil ter mimo tega popražal: kako velik pa je mesec? Tú moramo razločiti vidno velikost od prave velikosti. Na oko bi človek rekel, da je mesec svetlo kolo, ki meri 12 palcev, temu pa ni tako. Zemljomerstvo, združeno z zvezdoznanstvom nas uči, da znaša površina mesca 694.906 □ milj in celi obseg mesca (telesnina) 54 miljonov 41.139 kubičnih milj. Površina mesca je toraj še enkrat tako velika, kakor je rusko cesarstvo v Evropi in Aziji, ki šteje blizo 394.000 □ milj, in manjša kakor Azija, ki ima 794.000 □ milj. —

Mesec, ravno tako kakor druga telesa solnčne sèstave, ne sveti z lastno svetlobo, temuč jo povzajema od solnca in na našo zemljo odbija. Naša zemlja razsvitljuje noči na mescu 14krat močnejši, kakor mesec našo zemljo; s prostim očesom se morajo na mesečnem površji opazovati zvezde, katerih mi tukaj še z daljnogledom ne vidimo.

Že v najstarejši dobi so bile razne podobe mesca znane. Mesec potrebuje, da se enkrat zasuče okoli zemlje 27 dni 7 ur in 43 min.; obrača se pa okoli zemlje tako, da je vedno le ena in ista polovica proti nam obrnjena. To si lahko prav po domače predstavimo. Mislimo si v sredi velike sobe eno osebo, ta oseba naj bo zemlja in mi njeni mesec. Ako se okoli te osebe z proti njej obrnjenim licem obračamo, zamoremo vedno okoli in okoli se vrteti, brez da bi jej pokazali hrbta. Ravno isto velja o mescu.

Ob enem se obrača mesec z zemljo okoli solnca in sicer skoraj 30krat tako hitro, kakor okoli zemlje. In tretjič se obrača okoli lastne osí. Med tem, ko mesec obhodi zemljo, se ob enem tudi enkrat zavrti

okrog lastne osí. Iz tega sledi, da je zadnjo obračanje najpočasnejše.

Mesec je tudi zaradi tega zanimiv, ker nam kaže očividne spremembe, ki so le nasledki zmirom se spreminjajočega stanja solnca, zemlje in tudi mesca. Te spremembe imenujemo: mlaj, prvi krajec, šip, zadnji krajec.

Kakor smo že omenili, vrti se mesec okoli zemlje in ž njo okoli solnca. Če na takem popotovanju solnce, mesec in zemlja stojé v eni vrsti, to je, ako je mesec ravno med zemljo in solncem in k nam obrača nerazsvitleno polovico, tačas imamo mlaj. Mlaj se nam zdeva, kakor kako bledo, temno kolo. Čez nekaj dni ga vidimo kot od solnca obrnjen svitli srp, ki naraste v prvi krajec. Vidimo ga kot polokrog. Na to pride mesec zopet v eno in isto vrsto z zemljo in s solncem in sicer stoji sedaj zemlja med njim in med solncem. To imenujemo šip ali polno luno. Od mlaja do šipa preteče 14 dni, 18 ur in 22 minut. Vidimo ga popolnoma razsvitlenega. Polni mesec ali šip potuje dalje k poslednemu četrtu. Tu imamo zopet isto podobo, kakor pri prvem krajcu, samo, da je zadnji krajec opazovalcu na desni roki, prvi pa na levi. Kedar raste, vidimo črko D, kedar pojema črko C. Opomniti moramo še, da mesec med tem ko se obrača okoli zemlje, ni vedno enako oddaljen od nas, temuč je kmalo bližej, kmalo bolj odstranjen od zemlje.

Delitev časa je bila več stoletij sem v ozki zvezi s tekom mesca, kar se je sedaj nekoliko spremenilo. Vsi omikani narodi naše zemlje delé sedaj dan v 24 ur, uro v 60 minut, in minuto v 60 sekund. Kar pa tiče večja odelka časa, se še niso vsi zjedinili. Dandanes imamo še mesečno in solnčno leto. Pri starih narodih se je pričel dan s prejšnim večerom; kasneje so še le po polnoči pričeli šteti novi dan. Sploh so v prvi dobi občne zgodovine rabili narodi mesečna leta, to je, računili so leta po teku mesca ali lune. Egipčani so kmalo vpeljali solnčno leto. Posamezni mesci so pri njih imeli 30 dni in konec leta so njim pridjali še pet dni. Tudi Grki

in Judje so imeli takšna mesečna leta. Ko se je Jeruzalem razrušil, pričeli so Judje novo računanje. Prvi dan njihovega leta ne sme nikoli pasti na nedeljo, sredo ali petek, kar je vzrok temu, da imajo šest različnih letnih dolgosti namreč s 353, 354, 355, 383, 384 in 385 dni. Ako primerjamo sedanjo judovsko leto z našim gregorijanskim, najdemo, da se prične med časom od 6. septembra do 7. oktobra. Rimljani so imeli 12 ur od zore do mraka. Najstarejše rimsko leto je štelo 10 mescev in sicer so pričeli leto z današnjim mescem marcom. Julij Cezar je leta 45 pred Kristusom predrugačil leto ter mu odločil 365 dni. Papež Gregor XIII. je v novi dobi leta 1582 koledar ali pratiko popolnoma popravil, kakor ga imamo še dandanes. Vsako četrto leto je sedaj prestopno leto. Ako se letna številka dá deliti po številki 4, imaš prestopno leto, to je leto, v kterem šteje mesec februar 29 dni. Določil je ob enem omenjeni papež, da ima velika noč biti prvo nedeljo, ki je po prvem šipu v pričetku spomladi. Po veliki noči se imajo ravnati vsi drugi veliki prazniki, ki so premakljivi. Ta časomer ali koledar so hitro upeljale vse katoliške države; protestantovske še le 100 let pozneje. Angleška ga je prevzela še le leta 1752 in Švedska 1753. — Turki imajo še vedno mesečno leto s 354 ali 355 dni.

Tudi pričetek letnega ali teknega računanja je različen. V krščanskih državah se računi od rojstva Kristusovega; tako imamo sedaj 1872. leto, odkar se je svetu na odrešenje rodil Kristus. To računenje je na papeževo povelje vpeljal duhovnik Dionizij Exigvus in sicer leta 532. po Kr. rojstvu. Naš Zveličar se je rodil 754. leta, odkar je bilo sèzidano velikansko mesto Rim. — Aleksandriški kristjani so računili po „dobi mučenikov“, ki spada v prvo leto Dioklecijan-ove vlade, katera je trajala od 284. do 305. leta. — Vsi grški kristjani so dolgo časa računili od leta 5509. pred Kr., to je, odkar je Bog svet stvaril. Rusi so še le leta 1700 po Kr. popustili ovo računenje.

Stari Grki so leta šteli po olimpijadah; vsaka olimpijada je obsegala štiri leta. Slavni Rimljani so računiti

pričeli od leta 753 pred Kr., to je, odkar se je sèzidal Rim itd.

Treba je, da se zopet povrnemo k mescu. Velikokrat sem že opazil, posebno po deželi, da so se večidel v strahu zbirali mirni vaščani, ter opazovali nebo in govorili, da je sedaj luna mrknila. Mnogokrat so se pripovedovale pri tej priči raznovrstne strašne prigodbe, ki bodo v kratkem se vršile na pogubo in nesrečo vsega človečanstva. Pri taki priliki je marsikdo, ki je posebno hotel učeno govoriti, pripovedoval, da taka izvanredna prikazen vedno le prerokuje strašne vojske, hudo lakoto, slabo letino, kugo itd. To vse ni res. Take prikazni so redne in morajo biti.

Naša zemlja vrže na ono svojo stran, ki ni k solncu obrnjena, močno senco. Dolga je ta senca 195.000 milj. Nebeških teles, ki so od zemlje dalje kakor 195.000 milj, ne more ona s svojo senco doseči, ali drugače je pri mescu, ki je od zemlje le 51.822 milj oddaljen. Očividno je, da mora mesec, ker okoli zemlje ide, enkrat ali drugikrat merkniti. Stopi toraj zemlja na taki način med solnce in mesec, da pade njena senca na mesec ter ga otemni, rečemo, da „mrkne“. Mrknenje zamore biti popolno ali pa ne popolno. Kadar je popolno, je mesec rudečkast, kadar je nepopolno, rujavo-rudečkast.

Daljno vprašanje je to, kako da izgleda površje mesca. Ako gledamo s prostim očesom na poln mesec, bomo videli, da so na njem razne, tu temne, tam svitle strani, katere se ne premikajo ne gledè mesta in ne gledè velikosti, kar nam je v dokaz, da mesec, obračajoč se okoli zemlje, samo eno in isto polovico nam obrača. Evropejski zvezdoznanci so dokazali, da je mesec bolj gorat nego zemlja in da so veliki, rujavi oddelki, tako imenovano morje, nič druzega kot prostorne ravnine, in svitli oddelki veliki vrhovi, gore. Starejši učenjaki so trdili, da so rujavi oddelki velike vode, ali temu ni tako; marveč sedaj je dokazano, da na celem mescu ni ne ene kapljice vode. Ne moremo sicer reči, da v omenjenih globinah ni bilo nikoli vode, toliko pa je gotovo, da sedaj ni ne

ene tekočine na mescu, kakor je tudi gotovo, da ima mesec vedno isto obličje, odkar imamo povestnico, ker nam nobeden zgodovinopisec stare dobe ne pripoveduje o zdatnem predrugačenju mesečnega površja.

Mimo tega tudi mesec nima takega ozračja, kakoršno našo zemljo obdaja. Kjer pa ni zrakú, ondi tudi ni ptic, posebno ne takih, kakor se nahajajo na zemlji; in kjer ni vode, tam tudi ne morejo biti ribe. Tukaj ne nahajaš ne rahlega juga ali vetra in ne hude, ostre burje, in če kake, ljudom podobne stvari tamkaj prebívajo, oni nič ne znajo ne o gromu, ne o dežju, ne o ledu in snegu. Ako bi bil mesec naseljen, je gotovo, da tamošnji prebivalci niso tako ustvarjeni kakor mi.

O solncu.

Drugo nebeško telo, ki največjo pozornost žaslužuje, je milo nam solnce. Kmetovalec stavi celo svoje upanje ob času trde zime, ob času dolgo trajajočega dežja na ljubo, blagonosno solnce, ki mu na novo ogreva zemljo ter mlade nežne rastline k sebi povišuje in jih okrepčava. Bolnikovo edino veselje so predragi solnčni žarki, ki v temno izbico pridši ga razveselé ter spomnijo na vsemogočnega Boga, ki mu hoče zopet zdravje podeliti. Cela narava se veseli na dan krasne spomladi, tice zopet prifrčé ter v gozdih in livadah prepevajo slavo svojemu Stvarniku.

Velikanski upliv, ki ga zamore solnce imeti na človeka, je bil vzrok, da so stari narodi to nebeško telo po božje častili. Uklanjali so se solncu kakor Bogu Egipčani, Feničani, Perzijani, Rimljani in Grki. Da, tudi naši predhodniki, stari Slovani so po božje častili solnce. Stari Slovani so bili sicer pogani ter so imeli malike in so mnogim bogovom čast skazovali, vendar pa so že takrat mislili na eno bitje, ki zemljo, zrak in neskončno nebo vlada in kateremu bitju so druge bogove podvrstili. Razločevali so zadnje v črne in bele bogove. Najviši njih bog je bil Svarog, vladar neba. Solnce ali tudi „kres“ (beseda se je dandanes ohranila, ali v drugem

pomenu) in ogenj sta bila njegova sinova. Toraj taki upliv je imelo solnce pri nezvedenih naših prednikih, katerim še ni mila luč krščanstva dosijala, da so zaradi njegove svetlobe in velikanstva ga po božje častili!

Treba je, da si tudi to telo nekoliko ogledamo. Kakor smo pri mescu najprvo prašali, koliko da znaša daljina od njega do nas, tako tudi tu prvo prašanje nastane po daljini solnca od zemlje. Ako bodeš, dragi čitatelj, svojemu znancu pripovedoval o lepoti kakega mesta, prašal te bode on gotovo pred vsem, koliko da se potrebuje do tje, tako tudi pri solncu. Učenjaki so dokazali, da je solnce od zemlje oddaljeno 20 miljonov in 665.800 milj. Jasnejše se vidi to, ako si n. pr. mislimo voznika, ki zamore vsaki dan 10 milj prekoračiti. Rabil bi ta do mesca blizo 14 let in do solnca 5480 let. Ako bi se bil toraj kdo na dan Kristusovega rojstva podal na pot, bil bi do danes prekoračil 1872 let, ali tretjino vsega pota in imel bi še hoditi 3608 let.

Oblika solnca je kakor pri mescu tudi okrogla, samo da je med njima gledé velikosti velikansk razloček. Površina iznaša blizo 116.826 miljonov in 301.600 □ milj, telesnina je 1,404.928krat večja nego telesnina zemlje, ki iznaša 2651,589.833 kub. milj. Razvidno je, da je solnce silno veliko telo. Omenjene številke so tako ogromne, da zamoremo le strmiti in občudovati velikansko moč nebeškega Očeta, ki je v resnici mogočni gospodar nebes in zemlje!

Do XVII. stoletja, to je do iste dobe, ko so se začeli rabiti boljši daljnogledi, teleskopi imenovani, mislilo se je, da je solnce nepremična zvezda, nepremično nebeško telo, ki vedno na istem kraju stoji, neverteč se okoli svoje lastne osí. S pomočjo omenjenih teleskopov so zvezdoznanci bolj natančno opazovali solnce in našli, da površje ne izgleda vedno enako. Na površji solnca se namreč dajo spoznati tu in tam tamne solnčne pege, solnce je toraj, po domače rečeno, na nekterih mestih lisasto. Teh peg pa pri zvestem opazovanju ne vidimo vedno na enem in istem mestu, marveč so učenjaki spoznali, da one pridejo od enega solnčnega

roba do nasprotnega, kjer se zgubé in s časom se zopet ravno iste lise pokažejo na prvem robu itd. To opazovanje je bilo v pričo dovelj, da so zvezdoznanci že v XVII. stoletji došli do tega, da se solnce okoli svoje osí obrača, kar je znanstvo XVIII. in XIX. stoletja potrdilo. Solnce se obrne okoli svoje osí v 25 dneh, 14 urah in 8 minutah. Iz tega obračenja okoli lastne osí so nekteri učenjaki sodili na to, da se solnce ob enem premika v neskončnem nebeškem prostoru; ali kje in kako, še ni popolnoma dognano.

V nekdanjih časih se je pač vedno še mislilo, da zemlja stoji in se solnce okoli nje vrti. Tako je Plato stavil našo zemljo v sredino sveta in trdil, da se druga telesa, med njimi tudi solnce, okoli nje vrté. Na tej podlagi je osnoval v II. stoletju (100—150 let po Kr. rojstvu) Klavdij Ptolomej svojo sèstavo nebeških teles, katera je veljala do Kopernika. Poleg Ptolomeja naša zemlja počiva v sredini ogromnega sveta; okoli nje od istoka k zapadu se obračajo sledeča telesa: mesec, merkur, lada, solnce, davor, perun in saturn.

Drugo, boljšo solnčno sèstavo je izdelal Nikolaj Kopernik. Glavne točke te sèstave so: solnce je zvezda nepremična, okoli ktere se obračajo planeti, ki sprejemajo od solnca svetlobo in toploto. Okoli glavnih planetov se obračajo planeti nižje vrste. Glavna nebeška telesa se obračajo okoli solnca v sledečem redu: merkur, lada, naša zemlja z mescem, davor, perun in saturn.

Pristaviti moramo, da je véliki Kopernik naše gore list, t. j. ud velikega stebla slovanskega, rojen Slovan. Rodil se je v Torunji 19. svečana 1473 l. Bil je korar v Frauenburgu. Vsak trenutek, kadar je bil prost cerkvene službe, je vestno porabil ter 30 let neprenehoma opazoval najglavnejša nebeška telesa. Duševna dela je posvečil takrat vladajočemu papežu Pavlu III. Predno je bila njegova preimenitna knjiga o zvezdah natisnjena, zboli razsvetljeni mož na smrt in izdahne blago svojo dušo 22. maja 1543. Vendar je še doživel to veselje, da je videl na smrtni postelji prvi iztis omenjene knjige.

Nekoliko hipov na to ugasne svitla zvezda na obnebji slovanskem. Vsaki Slovan je lahko ponosen, kadar pogleda na solnce; ker je oni, ki je človečanstvu nebo odprl v svoji velikanski krasoti, ki je celemu svetu edino pravo sèstavo nebeških teles podal, in ki sedaj vedno slovi in bode slovel pri vseh narodih celega sveta, — po rodu Slovan!

To pravilno in velevažno sèstavo so kasneje izvršili Kepler leta 1630, (živel od leta 1571 do 1631), Galilej leta 1642, (živ. od leta 1564—1640) in Nevton leta 1720, (živ. od leta 1642—1727.)

Drugo najvažnejše vprašanje o solncu je po njegovi bitnosti. Kakšno je to ogromno nebeško telo? Še dandanes se niso učenjaki zedinili, v čem da obstoji solnčna bitnost. Omeniti hočemo tu dve najbolj znani trditvi. Mnogo preiskovalcev je trdilo, da je solnce velikansko, goreče telo. Tako so mislili marsikteri starejši narodi in odlični zvezdoznanci prve zgodovinske dobe. Poleg te trditve so iste pege, ki jih opazujemo na solncu, pogorela mesta ali razvaline, ki po ognjeno raztopljenem solncu plavajo; svitli oddelki pa nastanejo, če prične švigati novi, silni plamen.

To mnenje je imelo še v pričetku preteklega stoletja mnogo prijateljev in privržencev. Med njimi zagledamo glasovitega Nemca Leibnic-a (živel od leta 1646—1716). Opiraje se na staro mnenje o solnčni bitnosti je trdil, da naša zemlja tudi ni drugega nego nekdaj ognjena, solncu podobna kroglja, ki je že dogorela. Temu nasproti se lahko reče, da ogenj, kakor ga mi poznamo, ne more v toliki daljavi zdatno delati, v kateri nam dojde od solnca bliščeča svetloba in oživljajoča toplota. Potem vemo vsi, da se goreči stvari s časom svetloba in toplota zmanjšuje in tako zmanjševanje bi se bilo moralo tudi na solncu s časom pokazati. Ali temu ni tako, ker ima, kakor smo že rekli, solnce, od nekdaj eno in isto podobo. Konečno še en ugovor. Znano nam je, da gorkoto vedno bolj čutimo, tem bolj se primikujemo goreči stvari; toraj bi morali višjo gorkoto čutiti, ako bi se podali na visoke gore.

Vemo pa, da je to ravno nasprotno. Iz vsega sledi, da solnce ne more biti goreče truplo.

Drugo mnenje, katerega so se poprijeli skoraj vsi zvezdoznanci našega stoletja in katero se splošno za edino pravo ali vsaj pravemu podobno ima, je to, da je solnce temno telo, obdano s posebnim ozračjem. Solnce sili po najmočnejši hitrosti vrtenja ozračje, da se trese, in to tresenje čutimo kot toploto in svetlobo. Po tej, bolj pravilnejši poti se dajo vse druge prikazni ložje razsoditi. Dognano pa vedno še ni, kaj da so iste pege, ki jih včasih lahko s prostimi očmi na solncu vidimo.

Vsaki mojih častitih bralcev ve, da tudi solnce mrkne. Kakor smo že prej slišali, učini to otemnevanje nebeških teles samo senca, ki jo dela kako drugo telo, kedar je ena njegova stran razsvitljena. Kdaj pa mrkne solnce? Kadar mesec ob času mlaja med solncem in med zemljo stoji in sicer tako, da je zemlja, mesec in solnce v eni in isti vrsti, takrat nam otemneva solnce ali boljše rečeno obsenči zemljo. Vsi zemeljski prebivalci, katerih kraje lunina senca obsega, ne vidijo isti čas solnca in zaradi tega splošno pravijo: solnce je mrknilo. Solnčni mrk zamore biti različen. Mi poznamo polni, delni in obročasti solnčni mrk. Polno solnčno otemnenje nastane, ako nam mesec popolnoma solnce zakrije. Rekel mi bodeš: „To ni mogoče, saj je mesec veliko manjši od solnca“! In vendar je tako! Mogoče je mescu to storiti, ker je veliko bližej naši zemlji, kakor pa solncu. Saj je tudi knjiga, ki jo imaš sedaj v roki manjša, kakor hiša, v kteri ti in tvoji prebivajo; in vendar si zamoreš s to knjigo zakriti hišo, ako staviš knjigo prav blizo svojemu očesu.

V odzemnosti se mesec manjši vidi od solnca, in ga ne pokrije popolnoma, temuč mu še dopusti mali, svitli obroč. Pri taki priliki pravimo: „da je nastopil obročasti solnčni mrk“. Malokdaj imamo polni in obročasti solnčni mrk; velikokrat nam mesec le en oddelek krasnega solnca pokrije, in solnce izgleda, kakor bi imelo roge. Podobna je ta solnčna prikazen prvemu ali zadnjemu krajcu mesca. To tretjo otemnevanje imenujemo delni mrk.

Polni in obročasti, mrk oba se pričneta z delnim, ker mesec le počasi pred solnce korači in toraj ne otemneva v enem hipu celega solnca. Solnčni mrk se začne na zemlji v vzhodnih krajih in neha v zapadnih. Popolni solnčni mrk traja k večemu 5 do 6 minut. Sploh je ta prikazen prečudna in v vsakem oziru velikanska.

Po dnevu nastane, če ne delj, vsaj za nekaj minut temni večer, ptice misleč, da se bliža noč, idejo počivat, netopir prifrči in sova zapusti svoje zavetje. Da, celo bližnje zvezde se prikažejo in vsi molčé občudujejo velikansko, čudovito prikazen. Ali kmalo pojenja ta mrtvaška tihota in v novič se nam prikaže preljubo solnce, ki z blagodejno močjo v veselje in radost vsega živečega sveta svoje močne žarke razpošilja. Pri tej priliki se živo spominjamo besed pesnika slovenskega, ki poje:

„V bistrem zrcali
Solnce igrá . . . .
Slavec iz gaja
Pesem glasí,
Pirne obhaja
Z družo gostí.
Blaga dišava
Dije povsod,
Vsa se narava
Smeje nasprot!

V resnici čudna, prečudna je delavnost v naravi! Vse pa nam naznanja neke postave, po kterih se vse giblje in spreminja, neki red, neko modrost in previdnost, katera kaže in priča, da svet ni po kakem naključji postal, marveč da je delo bitja, ktero je modro, previdno in redaljubno, pa tudi z ozirom na zemljo in nebeška telesa nad nami neizmerne moči in oblasti. In to bitje je naš Gospod, vsegamogočni stvarnik nebes in zemlje. Mi, njegove stvari, si moramo prizadevati iz ljubezni do njega, tudi njegova dela, med drugim nebeška telesa, vedno bolj in bolj spoznavati.

Zvezdoznanci, ki so nam v ta namen veliko pripomogli, so tudi natanko izračunili, katerega dneva, da, celo kateri trenutek da nastopi tako otemnenje solnca ali pa

lune. Iz tega sledi, da je vse, kar smo tu o mescu in o solncu govorili, resnično in pravilno. V preših časih, ko narodi še niso imeli pravega mnenja o različnih spremembah posameznih nebeških teles, se tudi omenjeno otemnenje solnca in lune ni natanko spoznalo in večidel so ljudstva menila, da so to čudeži. Temu je sedaj pomagano; mi ne smemo več imeti takega krivega mnenja, temuč moramo le v taki prikazni občudovati in slaviti nebeško moč. Otemnenji sploh imamo na leto najmanj dve; ki so solnčni mrki. K večemu zamoremo takih otemnenj imeti sedem in sicer štiri solnčne mrke in tri mesečne mrke.

Sklenivši te male črtice o solncu in o luni jih tebi, dragi bralec, izročim ter upam, da si bodeš sam s časom vedno bolj in bolj nebeška telesa spoznavati prizadeval. Tvoj duh se naj zbudi, ter naj z veselim srcem hvali Očeta vseh bitij! Občuduj tebi sedaj vsaj nekoliko znano milo luno! pozdravljaj veselo nebeško solnce, vir božjega blagoslova, ki se vzdiga kot bliščeč seraf, da na božje povelje blagor razsiplja nad zemljo in svoje žarke razliva čez vse, kar kali in živi ter tú vdiha rodovitnost tam pa življenje. Od njega izvira čudapolna svetloba, v kateri se vsaka lepota še lepše leskeče; od njega prihaja polagoma rasteča gorkota in neprenehoma delajoča živna moč.

V.

Običaji in navade na Ruskem.

(Spisal F. M. O.)

Rusko cesarstvo se spenja čez vso severovzhodnjo Evropo in pa čez severno Azijo. To je sila veliko cesarstvo! Skoro trikrat toliko je, kakor vsa Evropa; kakih 37 krat večje od našega avstrijskega cesarstva. V ti razsežni državi je 75 miljonov ljudi različnih plemen. Ogromna večina (kakih 53 miljonov) teh ljudi je po rodu in jeziku

slovanska; nas kteri (ki smo tudi Slovani) bi tedaj Rusa razumel, pa le za silo.*

Po veri se Rusi sami imenujejo pravoslavne; mi jim pa nadevljemo ime „razkolnikov“, to je, takih, ki so odklani, odluščeni od katoliške cerkve. Odklani so pa, ker nečejo rimsko-katoliškega papeža pripoznati za svojega cerkvenega glavarja: ker nečejo vsega verovati, kar katoliška cerkev zapoveduje verovati. Tako ne verujejo, da sveti Duh izhaja iz Boga Očeta in Boga Sina od vekomaj; pa tudi nekterih drugih resnic ne verujejo.

V vsem drugem pa imajo tisto vero, kakor mi. Zakramente oni malo drugač delijo (tako na primer: otrok pri krstu ne oblivajo, ampak jih potapljajo.); mašujejo tudi malo drugače kakor pa pri nas. Praznikov cerkvenih imajo Rusi 42, pri nas jih je pa kakih 15; pa še drugih (državnih) praznikov imajo precej povrh.

Veliko pobožnih navad in običajev se je v ruski cerkvi ohranilo iz starodavnih časov, ki so pa v katoliški cerkvi odpali, ali se pa spremenili; tudi veliko drugih šeg imajo, kterih pogrešamo pri nas. Tako sem o ruskih običajih in navadah bral v nekih (českih) bukvah, in prav zanimivale so me; mislim, da bodo tudi vam kot katoliškim Slovencem zanimive in všečne; zato jih tu nekaj napišem po onih bukvah: — o posvečevanju vode, sadja, živali, kruha; o svetih podobah, o zažiganju sveč.

I. Slovesnost posvečevanja vode.

Ena najlepših narodno-pobožnih slovesnosti ruskih je posvečevanje vode, tudi slovesnost Jordana in „krestnoj hod“ imenovana, ki se na leto godí trikrat, in sicer: po

---

* Očenaš ruski je tak: „Otče naš, suščij na nebesah! da svetit sja ime tvoje: da prijdet carstvije tvoje; da budet volja tvoja i na zemlje, kak na nebe. Hleb naš nasuščij daj nam na sej den i sprosti nam dolgi naši, kak i mi proščajem dolžnikam svojim i ne vvedi nas v iskušenije, no izbav nas ot lukavago. Ibo tvoje jest carstvo i sila i slava vo veki, Amin.“ — — — Od: „Ibo — — —“ naprej mi katoličanje nimamo v našem očenašu.

zimi na ledu, spomladi in sredi poletja. Zimna slovesnost je vendar najlepša. Na zmerznjeni reki (in kjer reke ni, na najbližjem jezeru ali ribniku) se pripravi in z jelkami obrobi veliko prostora; okoli njega se naredé odri za gledalce. Vsred tega ograjenega kraja iztešejo v led četverovoglato luknjo, in nad njo se zgradí majhna, iz vseh strani odperta cerkvica, stene njene so pokrite s krasnimi malarijami in pozlačenimi lepotijami. Na vrhu strehe je pridelana ktera bibliška (svetopisemska) podoba, postavim podoba Jezusovega krsta, notri pa se nahaja oltar, podobe in sveče. Opoldne se bliža slovesnostni sprevod, na njegovem čelu korači duhovščina v prelepih oblekah, nesoč dragostne križe, bandera, svete podobe in cerkveno orodje, okoli nje gredó služabniki sè zažganimi baklami; za temi (pa le v velikih mestih) častniki rednih polkov (regimentov) sè zastavami, nato cerkveni pevci v rdečem oblačilu in za njimi različni vojaški in deržavni dostojniki. V Petrogradu je pri tej slovesnosti tudi cesarska rodovina nazoča. Kedar se je vse porazpostavilo na določena mesta, zapojó pevci veličastno pesem, dijakoni razpihujejo kadilnice, tako se dišeči dim iz hrama valí v gostih oblakih, in metropolita (ali najvikši iz nazočih duhovnov) posvečuje vodo, opravljaje molitve in v vsekano luknjo potapljaje velik srebrni križ in mnogokrat tudi svete podobe. S tem posvečenjem hočejo izprositi, da bi voda ne le te reke, ampak tudi vseh bližnjih izvirkov in vodnjakov bila čista, zdrava in zdravilna. Na odrih, na bregih reke in na strehah sosednjih hiš so se razložile sila velike gruče ljudi, in kakor hitro je duhovščina zapustila cerkvico in lopo, zgernejo se množice v divjem tiru k odprtemu mestu na reki s steklenicami, čebri, sodčeki in kristalovimi posodami; vse vpije in ropota, vse dere k vodi; eni prosijo, drugi se prepirajo, tretji delajo zlahke dovtipe in četrti se smejajo, da se vse okoli razlega.

2. Slovesnost posvečevanja sadja

se vrši vedno 6. (18.) avgusta in spada s praznikom spremenitve Gospodove (Preobraženije gospodne). Najlepše

se ta slovesnost obhaja v maloruskih krajih, kjer se sadjoreja močno gojí.

Poglejmo lepo slovesnost, obhajano v kloštru na kmetih. Iz daljnih krajev in step prihité semkaj množice ljudstva, in obilno število voz, selskih vožičkov, kočij in enovpreženih drožek napolnjuje razsežne vrtove, ki se razprostirajo okolo kloštra.

Pred visokimi vratmi notranjih dvorišč in vrtov so se razpostavile nepregledne rajde prodajalcev, od kterih si sadja kupujejo verniki, ki niso nič pridelkov seboj prinesli. Vsak, bodi si mlad, bodi si star, vleče bisago jabelk ali košek hrušek, otroci si mašijo žepe, in kar v žepe ne gre, nosijo v naročju. Maša se je skončala, verniki napravijo v cerkvi dve široki ulici, in ti, ki niso tam prostora našli, zvrstijo se pred cerkvijo in njih dolge vrste se stezajo v cvetične grede in med nagrobke klošterskega pokopališča. Nato hodijo duhovni med redi in škropijo vse s posvečeno vodo. Nobeden Rus, ki se trdo drži zapovedi in vere, ne vzeme do tega dneva v usta ne koščičastega, ne pečkovega sadja. Kakor hitro pa to sadje dobi zaželjenega posvečenja, že se na vseh straneh razlega glasno hrustanje in kosanje. Na nagrobkih in pod drevesi so se sèšle vesele gruče ljudi; eni grizejo jabelka, drugi grudijo hruške, tretji jedó češplje, četrti zavživajo med, mleko in kar so še sém prinesli.

Otroci se danes morejo najesti po volji in ljubosti, še celo dojenčkom dajejo oblizovati jabelka, in s polnimi ustmi gredó ljudje iz cerkve.

Reveži in berači odnašajo cele žaklje darovanega sadja in vse se veseli s sladkim ravnokar blagoslovljenim sadjem.

3. Posvečevanje živine.

Na dan sv. Jurja, kot patrona in varuha govedi, drobnice in konjstva, tedaj dne 23. aprila se vrši slovesnost posvečevanja čred. Not do tega dne ni šla čreda iz staje; na sv. Jurja dan vendar izženó vso živino ven iz dvorov, in cela vas je podobna velikanskemu živinskemu

tržišču in se otresa upa polnim mukanjem krav in volov in z nestrpljivim rezgetanjem in teptanjem konjskim.

Pride duhovnik, spregovori faranom nekaj malega in gredoč med čredo jo blagoslavlja in jo poškropljuje s posvečeno vodo. Veselo potem oprosčena živina hití v daljno stepo, zdaj že obraščeno z visoko travo.

4. Posvečevanje kruha.

Med vsemi posvečenimi rečmi, kakor so: verbove veje od cvetne nedelje, posvečena voda, posvečeni velikonočni kolači, posvečena jajca in jabelka, kterih mnoge služijo le za olepšavo svetim podobam: — najprednejše mesto ima posvečeni hlebec, ki ostaja od večerje Gospodove. Za mašo namenjeni hlebci imajo lastno podobo in pripravo. Njih barva se sprehaja iz bele v sivo; so trdi in krhki kakor prepečenci (cvibak) in so podobni klòbučkom s širšo streho in z ožjim dnom. Veliki so tako, kakor kavova čaša s skledico, in na vrhu je vtlačeno kakor kaki pečat. Takov hlebec se poda duhovnu, ki s tremi rezi izreže na vrhu mali koščok in ga spusti v kelih. Ostanek hlebca je posvečen s tim, da se je njegov del porabil za sveti obred; darivec, ki je prinesel celi hlebec, odnese ostanek domu, varuje ga kot svetinjo in ga rabi ob različnih priložnostih. Kedar koli na sebi čutijo kako boločino ali medlobo, povživajo košček posvečenega hleba. Časih prinašajo takov hlebček za dar svojim prijateljem kot dokaz posebne prijaznosti; hočejo si kaj izprositi pri kakem visoko postavljenem gospodu, pridejo k njemu s svetim hlebcem v roki in mu ga podajo na znamenje mirú in milosti.

Kedar kdo prejemlje kupljeno posest, ali se pa zopet vrača na gospodarstvo po dolgi ločitvi, očakujejo ga vaščanje s takovim hlebom. S tim posvečenim hlebom sprejemljejo cesarja, kedar pride v Moskvo.

5. Svete podobe.

Rusi so zunanjim verskim obredom tako močno udani, da jim je postalo neobhodno potrebno, naj bo že

lanimi cvetlicami, dišečimi rastlinami in z nežnimi pregrinjali okinčani omari, ki je mnogokrat podobna pisanemu, otrokom za zabavo in veselje sèstavljenemu oltarčeku. Okviri so navadno olepljeni s papirnatimi preprogami, in notri okoli podob so nastavljene še druge reči, kot: steklenice s posvečeno vodo, posvečeni kruh, velikonočna jajca, itd. in tresljajoč se plamenček viseče svetilnice razliva bledo svetlobo na to domače svetišče.

Premožne rodovine, ki so verne ostale veri in po očetih zdedovani navadi, imajo velike in lepe zbirke oljnatih podob, maleb na porcelanu, rudovih križčekov iz različnih svetih mest kupljenih in v spomin dobljenih, podedovanih, z diamanti oloženih amuletov z malimi zlatimi torbicami, v ktere so zadelane kosti od ostankov kakega svetnika.

Takovih stvari mnogokrat napravijo po cele shrambe za domačo potrebo, ali jih ob prilikah razdajajo prijateljem in služabnikom, ktere darujejo novim cerkvam in kapelicam, z drugimi nadomestujejo zgubljene podobe, [illegible] zopet druge shranjujejo odraščujočim otrokom, kterim že od šestega leta sveto podobo obešajo nad postelj. Mnogi skladajo take dragocene zbirke kot domač zaklad, ko bi se jih kedaj roka v sode težko doteknila njih imetja in premoženja.

6. Zažiganje sveč.

K najnavadnejšim opravljanjem zunanje pobožnosti spada zažiganje luč pred podobami v cerkvah in molivnicah, ktere ljudje oskrbljujejo najrajše sami. Pri vratih vsake božje hiše sedijo cerkovniki prodajajoči male in tenke, rumene ali bele, dolge, debele, pozlačene, ali le z zlatimi preprogami olepšane sveče. Razen tega nahajamo v različnih delih blizo imenitnih cerkev in kapelic velike prodajalnice in štacune z voščenimi svečami vsake baže. Po premožnosti kupujejo ljudje bodi si cenejše ali draže sveče, prižigajo jih ob lampah in jih sami natikujejo na svečnike, v tem se pa brez prestanka priklanjajo in križajo. Pred vsako podobo je vtrjena deščica z rudovimi

s kterimi koli će deli in djanji spričevati svojo vero. Njim ne zadostujejo cerkve napolnjene s podobami, z dragocenim orodjem in z vedno gorečimi lampami, oni morajo tudi svoja stanovanja enaka napraviti onim svetim krajem. V oglu vsake sobe visí kaka podoba, in pred njo vedno goreča svetilnica; ta podoba ima na vsakega Rusa tako moč, da vse prej pozabi, kakor pa podobi prikloniti se in z nekoliko kriỉi pokazati ji svoje češčenje. Še le kedar se je priklonil podobi, obrne se k gospodarju, pozdravi ga, pové mu svojo prošnjo, obravnava ž njim, daje mu predloge in mu sploh razlaga, zakaj je došel. Vendar ne le zasebne hiše, ampak tudi gostilnice, krčma in žganjarnice imajo svoje podobe in svetilnice. Potujoči kupci obešajo malo podobico v voz, mornarji v ladjo, še celo v trstnatih bajtah, ktere ribiči zgradijo tako rekoč le za trenotek, sveti se pod temno podobo miren plamenček, kakor ponočna luč v široki nočni temi. Vidi se, da si s takim ravnanjem Rusi predstavljajo božjo vsegapričujočnost. Tej navadi se morajo vdati tudi tujci, ki obešajo vsaj v predsobi podobo božjo ali pa kterega svetnika.

Navadno je tukaj namalana „bogorodica“ (božja porodnica), ali ktera božja oseba, sv. Miha in sv. Miklavž, kterega vse Rusko častí in spoznava največjega svetnika. Njemu je posvečeno največ ruskih cerkev in pa dva praznika na leto, eden v poletju in drugi po zimi, njega imajo za oskrbnika nebeškega kraljestva. Podobe so le doprsne; celih podob pa skoro nikder ne najdeš. Malba podob je navadno otožna, temna, akoravno tudi krasne svetle podobe ljubijo v novejšem času; rezanih in tesanih podob pa kratkomalo nečejo. Največ in najuglednejših podob nahajamo pri kupcih; oblačila svetnikov so tu iz čistega zlata ali srebra, snažni in svetli venci iz zlatih grozdov, cvetic ali iz sadja napravljajo težke in lične okvirje.

V žlahtiških in sploh v tako imenovanih „viših“ hišah visi v kakem sobinem oglu mala, neznatna podoba, na lesu ali platnu namalana. V kmečkih sobah pa zagledaš celo rajdo svetih podob v posebni, z de-

cevmi ali dolgimi žreblji na sveče; pred ikonostatom (ikonostas — podobina pregrada oltarna) in tudi pri drugih velikih podobah stojé veliki sreberni svečniki, in na njih goré velikanske sveče, okol kterih je nastavljeno veliko malih sveček. Ob velikih praznikih, kedar so cerkve vse prepolnjene, romajo sveče iz roke v roko, da pridejo na odmenjeni kraj.

Popotova li kdo, na primer v Moskvo, prosi jih ga veliko: „Bratuška (očka) skaži mi dobroto in zažgí mi pred podobo iverske matere božje porublovsko svečo;“ drugi zopet ravno to prosijo za podobo čudodelca Dimitrija v arhangelski cerkvi na Kremlju itd.

Veliko jih takrat, kedar se pripravljajo h kakemu imenitnemu opravilu, piše še tudi kakemu znanemu v Kazan, in prosi, da bi v njih imenu daroval tamošnji materi božji toliko in toliko funtno svečo. Ko zažge navadni Rus tej ali onej podobi nekoliko sveč in jej napravi mnogo mnogo priklonov, upa, da si je pridobil novega patrona, in da je poznal hudobnega duha, ki je hotel napotje in zavire delati njegovim nameram. Neredko se pripetí, da hudobneži s takimi darovi skušajo, dobiti pomoči za vmišljene naklepe. Popotujoči ne puščajo doma, mornar se ne spusti na morje, ribič ne gre na vodo, dokler ni zažgal nekoliko sveček in dokler ni pred sveto podobo storil dosti poklonov in križev.

Vidi se iz opisanih običajev in šeg, da so pri Rusih vsa djanja in nehanja preplivana in prešinjena od prave pobožnosti, od misli na Boga; da je rusko ljudstvo verno, pobožno, da ni pokvarjeno. Ako kdo pomisli, da Rusi, ki so nam po jeziku v žlahti, da ti Rusi ne verujejo vseh resnic, da so odluščeni od prave, rimsko-katoliške cerkve: ali se mu milo ne stori? Kaj bi se ne! Saj smo ž njimi meso enega mesa, kri ene krvi.

Zatorej je pa tudi vstanovljena (po prizadevanju, smemo reči, apostoljskega škofa Antona Slomšeka) bratovščina sv. Cirila in Metoda, da bi udje te bratovščine prosili Boga po priprošnji sv. Cirila in Metoda, naj bi

odločene slovanske brate pripeljal v katoliško cerkev, da bi bili vsi Slovani pod enim pastirjem, rimskim papežem, v eni staji. In kedar se bo to zgodilo (da bi se kaj kmalo!), takrat se bo zjasnilo slovansko nebo!

VI.

Kosovo polje.

(Spisal J. Navratil.)

1.

Kosovo polje! oj prežalostni, s krvjo bratovsko napojeni svet! Kedar koli se te spomnim, vselej me obide žalost in obtožnost. — Kje je to nesrečno polje in kaj se je godilo na njem?

„Kosovo polje“ ali „Kosovo“ je jako prostorno polje, kakih 14 ur dolgo, 5 ali 6 ur široko, zdaj v stari Srbiji na Turškem, v prizrenskem okrožji, nekoliko ur hodá, od južne strani sedanje knežije srbske. Kakor srebern pas se vije po njem reka Sitnica, va-njo se pa izliva Lab in Dernjica.

Leta 1073 so bili naši južni bratje Srbi na Kosovem srečni, ker so pobili na njem sovražnike svoje (Grke in njih pomagavce), 316 let pozneje je pa doletela Srbe na tem polji strašna nesreča, ki jo živo čutijo še dan današnji.

Srbski knez Lazar (Grebeljanovič) je bil spravil leta 1377 pod svojo oblast vso srbsko zemljo, ki je imela poprej več gospodarjev, in se razglasi na svojem novem sedežu v Prizrenu za cesarja srbskega. Iz posebne ponižnosti se pa ni hotel na to več imenovati „cesar“ (cár), nego „knez“. Potem ko je zmogel junaški Lazar vse sovražnike, Turke si pa odkrižal z obečanim letnim davkom, imela je Srbija celih deset let mir.

Ali neizrečeno je peklo Lazarja, da je moral plačevati Turku letni davek, vrh tega mu pa še dajati za

vsako vojsko po 1000 konjikov. Na vse strani je iskal prijateljev, da bi se iznebil tudi grdega Turčina.

„Če se ne združimo vsi, če se ne ustavimo krvoločnemu Turku vkup z združeno močjó, vse zaporedoma nas utegne pogoltniti“ — tako je sporočal Lazar sosedom svojim, knezom krščanskim. Vsi so obečali Lazarju, Lazar pa njim vzajemno pomoč t. j. da bodo pomagali vsi tistemu, kterega izmed njih bi se lotil požrešni Turčin. Prvi izmed vseh teh knezov je obečal Lazarju svojo pomoč bosanski kralj Tvrdko, ki se je ondi sam vojskoval s Turki, ter jih prvič (med l. 1387 pa 1388) srečno potolkel in iz svojega kraljestva zapodil.

Lazar neha plačevati Turku letni davek. — Ko zve to turški cesar Murat, zbere strašno veliko vojsko (300.000 mož,) in prilomasti ž njo na Kosovo polje. Brž začne tudi Lazar, ki se ni nadjal Turka tako na naglem, svojo vojsko zbirati in kliče na pomoč sosedne kneze. — Pa glejte! razun dveh, ki sta pa zakesnila, ni bil nobeden mož beseda. Niti bosanskega Tvrdka ni bilo na pomoč.

V tej preveliki stiski se odpravi Lazar sam s svojo pogumno vojsko trikrat veči turški vojski naproti.

Pa še neka druga nesreča se je pripetila Srbom še pred vojsko. Malo poprej sta se bila hudo sprla dva vojvoda srbska, oba zeta Lazarjeva, Miloš Obilić pa Vuk Branković, zbog svojih žen, ki ste se bili še poprej skregali, zato ker je hvalila vsaka svojega moža, rekši, „moj mož je veči junak od tvojega“. Naposled zauhne Brankovičevka vsa razkačena sestro svojo Obiličevko, in napravi toliko zdražbo med svakoma, da pozove njen oholi mož Branković svaka Obilića na dvoboj, češ, naj se vidi, kteri je od druzega veči junak.

Zastonj ga vrli Obilić tolaži in pregovarja, — nehoté mora iti na boj, in trešči oholega Brankovića s svojim „pernim buzdovanom*)“ s konja na tla.

---

*) „Perni buzdovan“ je bila ondaj debela bunkasta palica, po bunki z žreblji obita.

Vse je kipelo zdaj v tako globoko ponižanem prevzetniku, ki mahom nakani, strašno maščevati se za to sramoto. Črniti počne natihoma poštenega Obilića tastu, knezu Lazarju, in legati se mu, da se Obilić skrivaj pogovarja s turškim cesarjem, kako bi mu izdál srbskega cesarja in njegovo cesarstvo.

Lazar je verjel na žalost lažnjivim besedam Brankovićevim in očital to zetu Obiliću tisti dan pred Kosovsko bitvo pri večerji vpričo vseh drugih vojvodov srbskih. Vrli Obilić ugane mahom, čije (čigavo) je to to maslo. Ves srdit skoči pri tej priči izza mize in reče knezu: „Sutra ćemo videti, ko je vera, ko li nevera; nevera ti sedi uz koleno!“ to je: Jutri bomo videli, kdo je veren (zvest), kdo pa neveren (nezvest); nezvestnik ti pri kolenu sedi!

2.

Drugi dan (15. junija t. j. „Vidov dan“ l. 1389) je bil odločen za bitvo s Turki na Kosovem polji. Po vsi srbski vojski se je bil raznesel glas, kaj se je zgodilo pri kneževi večerji. Miloša ni bilo k vojski. Živa duša ni vedela, kam je zginil. Vsi Srbi so zdaj mislili, da so bile Brankovićeve besede resnične. Strah je preleti; vendar upajo srčnosti svoji in kneževi.

Boj se začne. Kakor gladni volkovi planejo Turki na Srbe. Srbi se jim brez straha ustavijo, ter je zapodé nazaj celo do šotora Muratovega. Boj se je nekolikokrat ponavljal; pa vselej so se morali Turki junaškim Srbom s krvavimi glavami umikati. — Spet se živo spopadejo. Strašna krvava bitva se počne. Kakor trava pod koso, tako so padale turške glave pod ostrimi meči in noži srbskih junakov. Ali po dolgem bojevanji in klanji oslabi tudi srbska vojska, ki je bila — kakor smo slišali — že iz prva trikrat manjša od turške. Turki dobé zdaj še nove pomoči.

Knez Lazar je bil zmerom prvi pred svojo vojsko in jo iz nova osrčuje, ne le z besedami, nego i z lastnim junaštvom. Kjer je najhujši boj, ondi je knez Lazar. Trdno kakor skala stojé Srbi, ter se ne dajo divjemu

sovražniku z mesta ganiti. Ali kaj se zgodi! — Sredi vročega boja skoči knez Lazar s svojega trudnega konja, da bi zasedel drugega čilega (spočitega). Srbi ga pogrešé in mislijo, da je namara ubit. Srce jim upade, pa se počnó Turkom umikati. Ali ko ugledajo junaškega kneza svojega spet na konji in zaslišijo glas njegov, uderó brž za njim — naprej. Tako se je zgodilo dvakrat po sreči. Srbi so se branili in mahali po Turkih neprenehoma jako moški. Vsa podoba je bila, da bi se bili Turčinu ubranili.

Ali v največi sili se odcepi od srbske vojske pravi izdajavec, Vuk Branković s svojim velikim krdelom oklepnih (okovanih) konjikov srbskih — bilo jih je 10.000, — ter pobegne ž njimi v stran. Da-si je bila po tem merskem delu Brankovićevem srbska vojska strašno oslabljena, pa se je branila vendar še jako hrabro do večera. Kot tica je švigal na konji sem ter tje junaški knez, in izpodbadal peščico svojih junakov še k veči hrabrosti. Mnogo jih je tu popadalo; pa se le ne dajo. Ali ko se hoče Lazar zdaj že tretjič na čilega konja presesti, ter zgine svojim vojščakom spet izpred oči, — loti se jih misel, da je zdaj knez res mrtev obležal. Prestrašijo se in se spusté tudi v beg. — Zastonj kriči zdaj Lazar s čilega konja Srbom, naj ne bežé. Zmešnjava je bila že prevelika. Lazar dirja za svojimi ljudmi, Turki pa za njim. Po nesreči se mu spotakne konj. Lazar pade s konja. Turki ga . . . vjamejo in peljejo k cesarju svojemu Muratu v šotor. —

Kam je pa zginil Obilić? — vprašajo vedečni bralci. Ves v ognji je bil prišel Obilić od kneževe večerje. — Drugi dan za rana zasede konja in odjezdi proti turškemu tabru. Spremljala sta ga največa prijatelja (pobratima) Milan Toplica pa Ivan Kosančić. Ko se približajo prvim stražam sovražnikovim, priveže Obilić svojega brzega konjiča za drevo kraj vode, in reče turškim stražam, naj ga odvedejo do svojega cesarja, ker mu ima nekaj posebnega povedati. — Murat ni sedel ondaj v svojem šotoru na tleh, kakor pišejo zgodopisci srbski, nego po besedah zgodopiscev turških

. . . na konji sredi svojih straž. — Globoko priklonjen se mu bliža Obilić, kakor da bi mu hotel po tujski šegi nogo poljubiti, pa ga na naglem za njo zgrabi, s konja potegne ter mu zasadi v prsi oster nož, ki si ga je bil v nedra skril. Turški cesar se zgrudi s konja; Obilić jo pa ubriše proti svojemu konjiču, ter podere in poseka trikrat več turških stražnikov, ki so ga hoteli ustaviti. Že je blizo vode; zdaj zdaj bo pri svojem bistrem konjiču.

Ali pri tej priči ga dotekó in sèsekajo razdraženi Turki, pa odnesó pred Murata, ki je ležal v šotoru na smrt ranjen.

Obilić je hotel s svojim djanjem med Turki zmešnjavo napraviti, svojemu narodu tako k zmagi pripomoči in se pred njim opravičiti. Toda človek obrača, Bog pa obrne.

Predno umrje Murat, priženó pred-nj vjetega kneza Lazarja, ki mu da umirajoči turški cesar mahom glavo odsekati, češ, ker je meni umreti, naj umrje on pred menoj. Lazar pa podá rad glavo, ko ugleda truplo Obilićevo, ko vidi, kaj je storil očrnjeni zet za narod svoj, ko vidi, da umira že tudi najhujši sovražnik srbskega naroda.

Toda Srbom ni pridila niti Obilićeva, niti Muratova smrt. Razrušeno je bilo srbsko cesarstvo v nesrečni bitvi na Kosovem polji. Ondi je popadal kot cvetje z drevja — cvet srbskih junakov, med njimi devet bratov Jugovićev, Lazarjevih svakov.

Oj, kako bridke solze je točila srbska cesarica Milica, ko je dobila prežalostno poročilo, da je ostal na Kosovem polji cesar (knez) Lazar, da se jej ni vrnil iz vojske ni eden izmed vseh devet milih bratov (Jugovićev).

Na Kosovem polji se je podrlo srbsko cesarstvo; ondi je podjarmil največi sovražnik vsega krščanstva s pomočjo izdajavca Brankovića junaški narod srbski, ki zdihuje pod tem jarmom še dan današnji — malo da ne 500 let. — Glejte žalostnega nasledka nesrečne razprtije!

Pa kako se je godilo poslej izdajavcu svojega naroda, — izdajavcu bratov svojih? — Poslušajte!

Po smrti turškega cesarja Murata je počel vladati na Turškem njegov sin, po imenu Bajazit.

Branković se je že veselil, da bo zdaj on — če ne kralj vsaj knez srbski. Pa se je jako opekel.

Bajazit postavi na Lazarjev sedež rajši vdovo Lazarjevo Milico pa sina njenega Stepana Lazarjevića. Zato je morala plačevati novemu cesarju turškemu letni davek (danak), pa mu dati tudi hčerko svojo Milevo za ženo.

Branković je hotel potem Milico in sina njenega po sili izpodriniti. Milica se pritoži Bajazitu. Le-ta pa dá Brankovića vjeti, zapreti in (1398) v ječi otrovati (zavdati mu). Tako je končal Vuk Branković. —

Truplo Lazarjevo so našli in izkopali Srbi po velikem trudu na Kosovem polji še le tretjo leto po nesrečni bitvi, ter ga prenesli najprej v Ravanico, potem pa v Rananico (v Sremu); kjer še zdaj počiva. V prelepih narodnih pesmih slaví srbski narod junaškega kneza Lazarja in vrlega junaka Obilića; — nesrečnega Brankovića se pa spominja le z bridkimi besedami „Žalostna mu majka!"

VII.

Pogled v nočine skrivnosti.

(Spisal Fr. Cimperman.)

Vsak človek je gotovo že v svojem življenji imel óni posebni, duha povzdigajoči občutek, s katerim tajnih prikazni polna noč navdaja čuteče srcé. Kdó še ne bi bil poskusil na sebi, kakó dobro dé človeškemu srcu, kedar razprostre svoja temna krila čez širni svet tiha noč, ki prinaša toliko blagih darov? Kamenito bi pač moralo biti srcé, na katero bi veličanstvo nočí ne imelo nobenega vpliva.

Pojdi, dragi bralec, z menoj, popeljem te v neizmerno svetišče tihe noči, v katerem boš gledal svete

skrivnosti, bral knjigo večne modrosti in napojil resnice žejnega duha.

Stopiva iz tesnih zidov! Kaka tihota vlada krog in krog! Vse molči. Oj tako tiho je v človeškem srci, v katerem ne bivajo divje strasti, podobne razburnim viharjem. Blagor mu, kdor ima tiho srce, ker on si je ogradil njivo, da mu zlatega semena ne odnese ljuti vihar. Kreposti bodo v njem kalile, pognale in krepko rastle, obila bode njegova žetev.

Prišla sva na livado. Na vsaki bili se blišči rosna kaplja kakor drag biser. Uvenele so čez dan v vročih solnčnih žarkih in sedaj jih krepča mila noč za novo življenje, čvrsto rast. Z večernim hladom se je ohladilo tudi vroče čelo trudnega trpina in sladak pokoj blage noči vliva v utrujene ude močno krepilo za novo delo. Ta pokoj je nebeška dobrodejna rosa marljivemu človeku. Za vročino hodi hlad, za težavo in trudom sladki pokoj. Treba je rastlinam hladne poživljajoče rose, utrujenemu človeku krepilnega počitka. Kdor je ves dan marljivo delal, njemu je pokoj sladak. Kaj v tem izpozna človek druzega, kakor zlato vodilo: Vestno rabi dan, da ti bo sladka noč.

Dospela sva do potoka, ker že na uho doni njegovo šumljanje. Dnevna vročina ga je posušila, a krepilna noč ga je iz nova napolnila. Oj kolikokrat je človeku srce prazno veselja, posušeno vročega trpljenja! Nenadoma pa va-nj priteče in ga napolnjuje nova radost, katere ne more obseči. Po prestanem trpljenji je radost dvakrat veča, po minuli nesreči sreča še enkrat tolika. Ni ga pa trpljenja na svetu, da bi ga srčán človek ne mogel prenesti. O sladko tolažilo, ki človeka jači in osrčuje v nadlogi in žalosti! Teži boj je kdo bojeval, veselejša in lepša je zmaga.

Glej, kako val za valom gine brezi sledu! Kratek hip, pljuskne in — nij ga več. Tako dan za dnevom poteka kratkega človeškega življenja. Tako se umiče človek človeku, rod rodu. In kam hité valovi? ali se posušé? jih potem ni več? Oj nikakor ne! Potok jih izročuje mogočni reki, ki jih nosi v široko morje, iz katerega se dvigajo v zrak nad oblake, od koder so bili.

In človeka nesó v krilo zemlje, duh njegov pa plava v neskončno morje večnosti, od koder je pozvan. Čas hiti, rabimo ga do čistega, ker ga je malo nam danega.

Svetlo je nastalo. Obrniva kviško oko, od kodi je svetloba? Prikazala se je luna izza gorâ, ki razliva blede žarke po okolici.

In kaj tako miglja v neizmerni daljavi? Oj to so ognjeni svetovi, ki tekajo drug mimo druzega brez nehanja na tanko držeči se ukazanega pota. Človek, neumerljiv po duhu, krona stvarjenja, obdarovan še s pametijo in svobodno voljo, pač ne sme zaostati za minljivimi stvarmi v spolnovanji svoje visoke, čestipolne naloge.

Milijoni mogočnih svetil na tanko izpolnujejo svoj čas in hranijo najlepši red med seboj. Ko bi pa le eden teh svetov nekaj časa zamudil, postal bi velik nered med njimi in ne mogli bi obstati. Préd vsem je treba človeku držati se reda v vseh rečeh, ker ta je podlaga modrega življenja. Človek, ki nema reda v vsojem dejanji in nehanji, stavi nad propadom most, po katerem gredoč se bode pogreznil. Zvesto rabi tedaj vsak moč, kar mu je dane, in skrbno dovršuj svojō nalogo.

Pripodil se je teman oblak in zakril svetlo luno. Tema je velika. Tako spremenljivo je človeško življenje. Denes nas kupa sladke radosti napaja, jutri zna biti nas tare bridka žalost.

Zopet pa beži oblak in luna sije lepše kakor prej. Mnogokrat nas zadene kaka težava, da vemo po njej prav ceniti prejšnji svoj stan.

Sedaj sva pri jezeru. Glej, kako lepo odsevajo zlate zvezde iz čistega vodnega zrcala, kakor bi bil tu notri drugi nebes nasejan z brezštevilnimi lučmi. Enak je človek, ki ima na sebi vse lepe čednosti in lastnosti. V njem odseva samo nebo in vse se ga veseli. V svojem srci nosi raj.

Kako mirno je sinje jezero! Saj ga zvesto varujejo mogočna drevesa gostega gozda, ki še rahlemu vetru ne dadó skozi pihljati, da si jim se tako ljubeznjivo prikupiti skuša. Tudi najmanši vetrec že bi razdrl njegov mir, dobil čedalje bolj bi ga v oblast in postal bi ljut vihar in ga vedno vznemirjal. Tako čuje skrbna mati

nad svojim otrokom, da bi ga ne pokvarila hudobna tovaršija, ki se človeku hinavsko prilizuje in mu igraje vzame srčni mir in sladko srečo in zna biti za vselej. Iz vetrca nastane počasi vihar, iz malega zla se rodi veliko, ena strast izbudi krdelo drugih, ki pogubé človeka na duši in telesu. Varovati se je torej treba tudi malih slabosti, ker te imajo za seboj veče napake in pregrehe, kakor studenec, pri viru neznaten, postane močna reka, ki trga bregove in spodkopuje drevesa.

Razgrinja se pred nama polje. Prijazno se smehlja zoreče žito nasproti. Kako vesel bode sejalec, ko bo videl, da mu prinese delo in trud obilo sadu. Rad in z veseljem bo delal tudi za naprej marljivo, ne bode ga strašila in mu jemala poguma znojna kaplja na vročem čelu. O saj smo vsi sejalci, kar nas hodi na ti božji zemlji. Naše časno življenje je važen čas setve, o katerem nam je obilo sejati in dobrega semena, ker po setvi se ravna žetev. Časna naša dela zoré za brezkončnost. Dobro seme prinese dober sad, slabo ne obrodi sadú.

Kaj stoji pred nama na hribu? bolj je črno kakor temna noč! Razvaline nekdanjega gradú ležé na višini. Resen, presunljiv pogled! Kup z mahom zarastenega kamenja je nekdanja bliščoba mogočnih zidov, nad katerimi se je čudilo človeško oko, kakor sedaj strmi.

O zemeljska nestalnost! Čas stavi, čas podira. Kar človeška roka zida iz prahú, razpadlo bode v prah. Vse bogastvo, vsa čast in slava, ki jo moremo doseči na zemlji, vse to bo minilo, le blage kreposti in neprecenljive čednosti, ki si jih naberemo, ostanejo večno.

Na vrtu sva. Oddahniva si tu, ker duh je vtopljen v globoke misli in pomembe odkritih skrivnosti! Tiho v srci, ki je napolnjeno z nebeškimi občutki, premišljujva, kar sva brala iz modrostnih bukev, ki nama jih je odprla sveta noč. O kdor išče nebeške modrosti, ne išči je po knjigah trohnelih v plesnobi, katere so spisali ljudje, ki zna biti sami niso umeli tega, kar so pisali; pridi sèm, stopi v neskončno svetišče tajne noči, in zjasnilo se mu bo, kar mu je temno, pil bode iz vira prave modrosti in okrepčal žejnega duha.

Pojdiva sedaj dalje proti domu, ker še je nama nekaj poti storiti. Luna prijazno sveti. Prišla sva na kraj, kjer se potje križajo. Nič hudega nama, ker jih poznava. Ali kako je pri srci popotniku, kedar naenkrat stoji na križem poti? Sam ne vé, po kateri bi šel, da bi ne zašel. Boji se, ne upa si skoraj dalje iti. Oh, ko bi sedaj prišel saj človek, si misli, da bi mi povedal, kodi in kam! Nij ga nikoga od nobene strani. Sè strahom in upom si izbere sam pot, ne vedoč, kam ga pelje. O da bi si pravo izbral, naj bi tudi njemu svetila mila luna, da bi se ne izgubil in pogubil! Ali ni tak popotnik mnogokrat človek sam? Kolikokrat goljufa sam sebe, ko gleda le na lepoto in prijetnost vglajene poti, zraven pa ne pomisli, da drži od prave sreče in vodi v pogubo. In posebno lehkomiseljno mladino, kako naglo jo zmoti zunanjost, kako hitro brezskrbna zabrede v temni gozd, v nevarne kraje, kjer jo na-njo preželi roparji oropajo vsega dobrega in hudo ranjena, vsa omamljena in zbegana gre naprej. Kolikokrat je človeku potreba previdnega izvedenega svetovalca, ki bi mu povedal, česa se je bati in varovati, in kaj mu je storiti, da doseže svoj namen. Oj koliko razpotij je v življenji, kako skrbnemu in previdnemu je tedaj treba biti človeku, da ne zaide in se prepozno ne kesa. Predno kdo kak korak v življenji stori, naj vselej prav premisli in prevdari, kam pride potem. Eden nepremišljen korak napravi mnogokrat dolgo težko pot okoli do zaželjenega mesta. Preveč ni človek nikdar previden, a premalo rad pogosto.

Na plano sva prišla. Glej, kaj se sveti tamkaj, kakor bi gorele luči! Oj prijatelj, niso luči in tamkaj ni hiš! To so veše, ki vstajajo iz soparov polnega močvirja in migljajo po zraku. Neveden popotnik se včasih za njimi poda, ker meni, da pride do stanovališč, ali zvodijo ga vedno pred njim bežeče v močvirje, kjer se težko več reši ali celo ne. Take veše so tudi skušnjave. Človek ni dosti skrben, se jim vda in gre za njimi. Še le sredi velike nesreče, v močvirji studnih strastij, se zave, ali večidel je prepozno. Nikdar ni verjeti skušnjavi, v katerikoli zapeljivi in vabljivi podobi se pokaže, temuč be-

žati pred njo, dokler je čas. Ali komu je dendenes še to mari? kdo se še česa boji? Pokaži denar, poklekniili bodo ljudje pred tabo in te kakor boga molili. Bogastvo, mamljive veselice, za tem hiti vse, staro in mlado. Za denar se prodaja zvestoba in čednost, čast in življenje in kri. Hudobni tovarši in zapeljivci so one veše, ki vodijo človeka njim vdanega v pogubo. Treba jih je torej spoznavati in se jih varovati in povsodi ogibati.

Dospela sva do doma. Ozriva se še enkrat po veličastvu svete skrivnostne noči! Velik je Gospod v svojih delih, modrost Njegova nezapopadljiva, veličastvo Njegovo se jasno razodeva v tajni noči! Gledala, čutila, razumela sva. Trudne so najne oči, srce polno rajskega veselja in pokoj naju prijazno vabi v mehko svoje naročje. Končala vsa svojo nalogo in sladko bova počivala. O da bi tudi tako svoje življenje dopolnila in sè tako zadovoljnostjo in takim veseljem se vlegla k počitku v tiho gomilo, kjer bova čakala novega lepšega dneva, ki bo onstran zažoril in večno sijal. Vse okrog je tiho, kakor pri odhodu. Vse stvari, se mi zdi, molijo kakor v božjem svetišči veličastne noči, katera jih kropi z nebeškim blagoslovom. Drobni slavec pa odpeva hvalno pesem dobrotljivi noči. Združiva se tudi midva ž njim, in predno greva počivat, govoriva v hvaležnem srci:

Molitev diha vse stvarjenje
V svetišči tvojem, sveta noč;
Odvzela dnevno si trpljenje,
Trpina pot minul je vroč.

Duha si dvome ti pregnala,
V srce si vlila rajski mir.
Skrivnosti svete pokazala,
Odprla si modrosti vir.

Na svet vesoljni zrè Jehova,
Oj na kolena vse stvari!
Dobrotna roka zdaj Njegova
Obilni blagoslov deli.

Kazalo.

